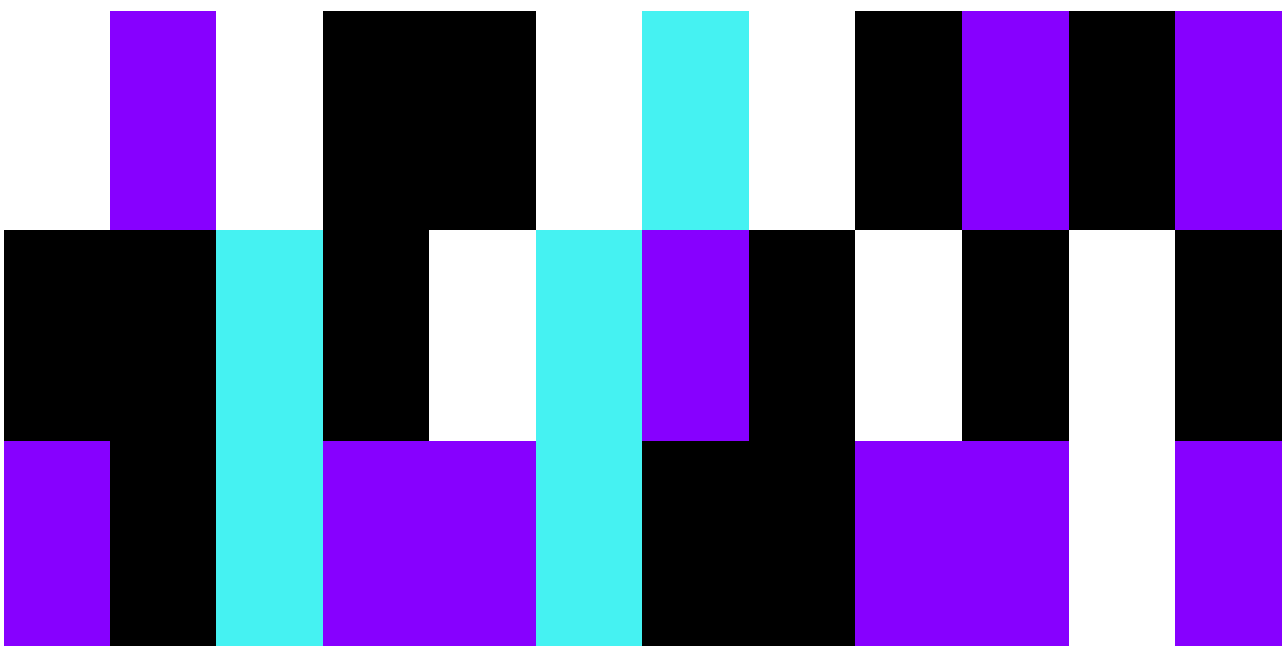

Exclusió socioresidencial a l'Àrea Metropolitana de Barcelona 2023

Desembre de 2024

Autoria:

Albert Sales Campos

Pau Alarcón Pérez

Frederic Romea Moya

Desembre de 2024

La manera de citar el present informe serà:

Sales, Albert; Alarcón, Pau; Romea, Frederic (2024) *Exclusió socioresidencial a l'Àrea Metropolitana de Barcelona 2023*. Institut Metròpoli, Bellaterra.

Índex de contingut

1. Introducció	4
2. Metodologia i estructura	6
2.1. Les categories ETHOS com a marc d'anàlisi.....	6
2.2. Estructura de l'informe.....	7
2.3. L'origen de les dades i les tècniques d'anàlisi.....	8
2.4. Resum de les categories operatives ETHOS i els indicadors específics.....	9
3. Contextualització: el cost de l'habitatge i la situació residencial de les llars metropolitanes	12
3.1. La sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge.....	12
3.2. Caracterització de la població de l'AMB segons la seva situació residencial: anàlisi multivariant	16
4. Població sense sostre	26
4.1. Viure en un espai públic o a la intempèrie (ETHOS 1).....	26
4.2. Pernoctar en un alberg i estar forçat a passar la resta del dia en un espai públic (ETHOS 2)	29
4.3. La nacionalitat de la població sense sostre.....	31
5. Població sense habitatge	32
5.1. Viure de forma temporal en albergs o centres per a persones sense llar (ETHOS 3).....	32
5.2. Viure en refugis per a dones de forma temporal (ETHOS 4).....	34
5.3. Viure en allotjaments temporals reservats a persones migrades i a demandants d'asil (ETHOS 5)	35
5.4. Viure en institucions residencials o d'internament amb la perspectiva de ser acomodat/da amb un termini definit sense habitatge d'acollida disponible (ETHOS 6).....	37
5.5. Viure en un allotjament amb recolzament sostingut per a persones sense llar (ETHOS 7)	41
5.6. La nacionalitat de la població sense habitatge	43
6. Habitatge insegur	45
6.1. Viure en un habitatge amb règim de tinença insegur: sense pagar lloguer (ETHOS 8)	46
6.2. Viure sota l'amenaça de desnonament (ETHOS 9)	48
6.3. Viure sota l'amenaça de violència per part de la família o la parella (ETHOS 10)	55
7. Habitatge inadequat	57
7.1. Viure en una estructura temporal o no convencional (ETHOS 11).....	57
7.2. Viure en un habitatge no apropiat segons la legislació estatal (ETHOS 12)	59
7.3. Viure en un habitatge massificat (ETHOS 13)	61

8. Síntesi de les dades: ETHOS Light	64
9. Proposta metodològica	66
10. Polítiques metropolitanes per combatre l'exclusió residencial.....	68
10.1. Resposta a les emergències	70
10.2. Intervenció social a l'espai públic.....	71
10.3. Allotjament temporal i acompanyament social	73
10.4. Estabilització residencial	74
<hr/>	
11. Referències bibliogràfiques	76
Índex de taules	79
Índex de gràfiques	81
Annex.....	83

1. Introducció

El darrer informe de FEANTSA (Federació europea d'organitzacions nacionals que treballen per les persones sense llar) estimava que en els 27 estats membre de la Unió Europea hi ha unes 895.000 persones sense llar. En aquesta estimació s'inclouen les persones que dormen i viuen al ras, les que fan ús de recursos d'allotjament d'emergència i d'equipaments per a persones sense llar, les que resideixen en institucions i davant d'una pròxima sortida no disposen de solució residencial estable, les que viuen en estructures que no es poden considerar un habitatge (barraques, caravanes, locals sense condicions d'habitabilitat, etc.) i les que resideixen temporalment amb amics i familiars per haver perdut l'habitatge o per no poder accedir-hi. Aproximar el nombre de persones que pateixen cadascuna d'aquestes situacions és extremadament complex i les agències estadístiques i les entitats socials europees fan servir estratègies metodològiques diverses i no sempre fàcilment homologables per aproximar aquestes xifres. Tanmateix, el darrer informe sobre l'estat del sensellarisme a Europa, *9th overview of housing exclusion in Europe 2024* (FEANTSA, 2024) constata que ens apropem al milió de persones excloses de l'habitatge i pròximes als sistemes d'atenció a persones sense llar i que es manté la tendència a l'alça de les dues últimes dècades.

Des de la crisi financera de 2008 s'ha evidenciat que el creixement econòmic no comporta una reducció del sensellarisme i l'exclusió residencial. La sortida de la recessió va coincidir amb un augment del nombre de persones dormint al ras a la majoria de ciutats europees. Tot i que la crisi va suposar un descens dels preus de compra dels habitatges i una correcció, més moderada, dels preus de lloguer (Affordable Housing Database de l'OCDE, 2021), la recuperació va obrir un nou cicle alcista que es reflecteix en l'actual crisi d'accessibilitat que afecta a totes les opcions residencials: la compra d'immobles, el lloguer i el relloguer d'habitacions o d'espais no aptes per utilitzats com habitatge. Com es desenvolupa a continuació, l'evolució dels preus de l'habitatge ha comportat un increment de l'esforç de les llars per fer front a les despeses de lloguer o hipoteca. La proporció de població que destina més d'un 40% dels seus ingressos al pagament de l'habitatge creix i el sobreesforç recau amb més intensitat en grups de població amb rendes baixes i amb dificultats d'accés al mercat que van més enllà de la renda com haver de fer front al racisme immobiliari (Gómez et al., 2024).

Tot i que el context està molt condicionat per decisions molt allunyades de l'àmbit local, fer front a l'exclusió residencial s'ha convertit en la principal política social de molts ajuntaments. La Llei 12/2007 de serveis socials atribueix a les administracions locals catalanes la funció de garantir les necessitats bàsiques de la ciutadania en situació d'exclusió a través dels serveis socials bàsics. L'estreta relació entre empobriment, precarietat i preu de l'habitatge ha provocat que la major part de les famílies que reben ajudes d'emergència social per cobrir necessitats bàsiques estiguin a punt de quedar-se sense habitatge i que les transferències rebudes s'utilitzin per alleujar altres despeses i finançar indirectament el cost del lloguer o la hipoteca.

En pocs anys s'ha constatat un increment dels recursos que els serveis socials dirigeixen a tres fronts: intentar que les famílies i les persones ateses no perdin l'habitatge, oferir allotjament d'emergència a famílies i persones que es queden sense llar, i atendre a persones que ja es troben en situació d'exclusió residencial. I en cadascun d'aquest tres àmbits sorgeixen tensions entre els límits competencials, les funcions atribuïdes per la ciutadania, i la capacitat material de donar resposta a les necessitats de les persones afectades i, en especial, d'aquelles més visibles: les que pateixen desnonaments i llançaments i les que es troben en situació de sensellarisme (Sales, 2022).

A Catalunya, la creixent preocupació pel creixement del sensellarisme i les limitacions dels municipis per fer-

hi front va portar a la Generalitat de Catalunya a iniciar l'elaboració d'una Estratègia Integral per a l'Abordatge del Sensellarisme a Catalunya l'any 2016, però no va ser fins l'Acord de Govern 59/2022, de 29 de març, que es va aprovar el Marc d'Acció per a l'Abordatge del Sensellarisme a Catalunya 2022-2025. A través d'aquest marc s'estableixen una sèrie d'estratègies i accions per combatre el sensellarisme des d'una perspectiva integral i coordinada. Aquest Marc preveu reforçar la prevenció i la detecció precoç del sensellarisme amb una especial atenció a la identificació primerenca de situacions de risc a través dels serveis socials i altres mecanismes de suport comunitari i ampliar la disponibilitat d'habitatges segurs, assequibles i dignes per a les persones sense llar, subratllant la necessitat d'incrementar el parc d'habitatge social i adoptant models innovadors com "Housing First", que prioritza proporcionar un habitatge estable com a primer pas cap a la reintegració social de les persones afectades.

A partir de l'aprovació del Marc d'Acció, la Generalitat de Catalunya va generar una línia per dotar els serveis socials de recursos addicionals per l'atenció a les persones en situació de sensellarisme. Aquesta línia es reflecteix en la fitxa 48 del contracte programa que els municipis i les àrees bàsiques de serveis socials signen amb la Generalitat per finançar una part d'aquests serveis de competència municipal. Una de les conseqüències de l'impuls supramunicipal de les polítiques per fer front al sensellarisme és que les administracions locals han començat a facilitar dades sobre la problemàtica a la Direcció General de Serveis Socials que han estat facilitades per l'elaboració del present informe, i que completen altres fonts que es detallen més endavant.

Aquest informe dona resposta a la demanda de l'equip del Pla Director Urbanístic Metropolità (PDUM) d'actualitzar i ampliar l'estudi realitzat l'any 2021 per l'Àrea de Cohesió Social i Urbana de l'Institut Metròpoli (en aquells moments Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona) sobre exclusió socioresidencial a l'Àrea Metropolitana de Barcelona (Anton-Alonso, et al., 2021). La recerca que dona lloc a aquest document respon als següents objectius:

1. Realitzar una revisió de les dades disponibles per informar les diferents situacions de exclusió residencial que estableix la classificació ETHOS.
2. Calcular els indicadors disponibles amb la màxima desagregació territorial possible.
3. Proposar els mètodes o les vies més adients per acabar d'informar les situacions de les quals no es disposa de dades.
4. Identificar i proposar línies de treball per abordar l'exclusió residencial des d'una perspectiva metropolitana.

En l'edició de 2021 (Anton-Alonso et al., 2021) es va realitzar un primer intent de quantificar les persones afectades per les situacions d'exclusió residencial descrites per la tipologia europea de sense llar i exclusió residencial (ETHOS). L'estudi aportava dades orientatives sobre l'abast de l'exclusió residencial i identificava les mancances i les asimetries entre municipis a l'hora de disposar d'informació quantitativa refent al sensellarisme i l'exclusió de l'habitatge.

En la present edició s'actualitza la diagnosi elaborada anteriorment mitjançant les fonts ja identificades i la utilització de dades proporcionades per la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya provinents dels municipis i de les àrees bàsiques de serveis socials.

2. Metodologia i estructura

En aquest apartat s'expliquen breument els elements més rellevants de la metodologia i l'estructura de l'estudi. En primer lloc, es descriu el marc conceptual i analític de l'estudi: es prenen les categories de la tipologia ETHOS com a base a partir de la qual estructurar la recollida d'informació i l'anàlisi. En segon lloc, es detalla l'estructura de l'informe i com s'ha organitzat la informació disponible. Finalment, es detallen les fonts de dades principals i complementàries, indicant les seves potencialitats i limitacions, així com les tècniques estadístiques emprades per descriure la realitat del sensellarisme i l'exclusió residencial, les evolucions temporals i la generació de models multivariants de caire exploratori explicatiu.

2.1. Les categories ETHOS com a marc d'anàlisi

El sensellarisme i l'exclusió residencial constitueixen una realitat molt complexa i multidimensional, generant situacions molt diverses que resulta impossible equiparar. Per aquesta raó, l'anàlisi ha de ser necessàriament ampli i recolzar-se en una classificació que tingui en compte la intensitat de l'exclusió residencial i l'enorme varietat de formes en què s'expressa. Aquesta conceptualització àmplia ha de servir per quantificar de la manera més aproximada possible la situació actual i per identificar les possibles tendències de futur.

En aquesta línia, i malgrat les dificultats per accedir a dades homogènies i exhaustives sobre el sensellarisme i l'exclusió residencial, es prendran com a referència les categories descrites per la Tipologia Europea de Sensellarisme i Exclusió Residencial (ETHOS per les seves sigles en anglès) i s'intentarà quantificar-ne l'extensió al conjunt de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Les condicions de l'espai on viu una persona en funció de les tres dimensions física, relacional i jurídica, defineixen quatre situacions o categories d'exclusió residencial:

- **Sense sostre:** quan la persona no disposa d'un espai físic per viure.
- **Sense habitatge:** quan la persona disposa d'un espai físic, encara que aquest no reuneixi les condicions necessàries de privacitat per considerar-lo un espai propi i que l'ocupant no en tingui la titularitat legal. Es considera una persona sense llar o sense habitatge aquella que pernocta en equipaments públics o d'entitats socials.
- **Habitatge insegur:** quan la persona disposa d'un espai físic on pot desenvolupar la seva vida privada, però no té permís legal d'utilització de l'allotjament.
- **Habitatge inadequat:** quan la persona viu en un espai que no reuneix les condicions adequades per a l'habitabilitat. Disposi, per tant, d'un espai físic on pot desenvolupar la vida privada, amb permís legal d'utilització o ostentant-ne la propietat, però amb les incomoditats derivades del deteriorament dels equipaments.

L'operacionalització d'aquestes quatre categories ha portat a definir tretze categories operatives que cobreixen totes les formes de privació del dret a un habitatge digne (veure Taula 1). És important destacar, però, que més enllà de la necessitat analítica d'establir classificacions, la crisi prolongada d'accés a l'habitatge ha redefinit la relació entre les diverses situacions d'exclusió residencial i s'observa una creixent permeabilitat entre les categories ETHOS. En aquest sentit, els municipis que fins ara disposaven de serveis socials específics per a persones sense llar indiquen que una part creixent de la població atesa en aquests

serveis no viu al carrer, sinó en situacions d'infrahabitatge o alternant entre el carrer i solucions residencials temporals i precàries (Sales, 2023b).

2.2. Estructura de l'informe

L'anàlisi de la situació de l'exclusió residencial a l'AMB comença amb un primer apartat sobre contextualització que analitza la situació actual i les tendències del mercat de l'habitatge, especialment en relació amb l'impacte en la població. Tanmateix, a partir de dades d'enquesta, es desenvolupa una anàlisi multivariant per classificar la població de l'AMB en grups en funció de la seva situació residencial. Un cop identificats i comparats els grups, es desenvolupen anàlisis de regressió per tal de determinar quins són els principals factors explicatius del risc d'exclusió residencial.

Posteriorment es desenvolupa l'anàlisi dels municipis de l'AMB organitzat en quatre grans blocs: les persones que viuen sense sostre, sense habitatge, en habitatges insegurs i en habitatges inadequats; tot seguint l'estructura de les categories ETHOS com a marc d'anàlisi de les situacions més específiques.

La limitació més important per mesurar l'exclusió residencial consisteix en la manca de dades disponibles. Els recomptes normalment tan sols cobreixen una part de les situacions d'exclusió residencial, donat que una gran proporció de les persones afectades queden fora del radar dels instruments de recollida de dades (Horvat i Coupechoux, 2023). En aquesta línia, hi ha categories ETHOS on la informació dels municipis és molt feble, especialment tenint en compte que es tracta de categories que fan referència a tota la població i no només a les persones usuàries de serveis socials amb aquestes característiques (que és el que informen els municipis). En aquests casos, es presenten indicadors alternatius a la informació proveïda pels ajuntaments, per oferir informació quantitativa que permeti aproximar un millor coneixement d'aquestes realitats tan complexes.

A l'anàlisi de cada categoria ETHOS, la quantificació de les persones vivint en cada situació es combina sempre que la disponibilitat de dades ho permet amb la caracterització de la població afectada, mitjançant variables sociodemogràfiques com el sexe, l'edat, la nacionalitat, el nivell de renda o el règim de tinença de l'habitatge.

Al capítol 8 es sintetitza la informació sobre l'extensió del sensellarisme utilitzant la categorització ETHOS Light (FEANTSA, 2005), creada per superar les limitacions esmentades en relació a l'abast de les dades. D'aquesta manera, les subcategories referents a les situacions d'habitatge insegur i d'habitatge inadequat no s'inclouen a la síntesi per evitar la generació de conclusions errònies basades en informació imprecisa.

L'ús de les categories ETHOS Light per part de les institucions públiques es considera recomanable per diverses raons. Per una banda, facilita l'harmonització de les dades entre els estats membres de la UE intentant superar les diferències jurídiques i metodològiques en les polítiques d'atenció a les persones sense llar. Per l'altra, és una classificació més abordable per part de les administracions públiques i es centra en aquelles realitats sobre les que es desenvolupen les polítiques d'intervenció social, d'allotjament i d'habitatge, sense oblidar realitats ocultes com les d'aquelles persones que viuen temporalment amb amics i familiars (Hermans, 2024).

Finalment, un cop quantificat i caracteritzat l'objecte d'estudi, l'informe conclou amb propostes metodològiques per millorar l'anàlisi de l'exclusió residencial i una exploració, reflexions i propostes sobre les polítiques metropolitanes per combatre l'exclusió residencial. En concret, s'aborden la resposta de les administracions públiques a les emergències residencials, la intervenció social a l'espai públic, les polítiques d'allotjament temporal i acompanyament social, i l'estabilització territorial.

2.3. L'origen de les dades i les tècniques d'anàlisi

La principal font utilitzada per quantificar les tretze situacions descrites per les categories ETHOS són les dades generades pels propis serveis socials dels municipis i informades a la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya a través d'un qüestionari que sol·licitava la desagregació per sexe i nacionalitat. **Tretze municipis van proporcionar informació individual, que conjuntament sumen una població de 2.670.848, la qual representa el 81% de la població de l'AMB.** Entre la resta de municipis, 9 es troben integrats a l'Àrea de Serveis Socials del Baix Llobregat (Corbera de Llobregat, El Papiol, la Palma de Cervelló, Cervelló, Pallejà, Torrelles de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Santa Coloma de Cervelló i Begues). Però, aquesta ASS també inclou cinc municipis que no pertanyen a l'AMB (Castellví de Rosanes, Sant Esteve Sesrovires, Abrera, Collbató i Vallirana, que sumen el 38,2% de la població que engloba aquesta ASS), raó per la qual no s'ha inclòs l'ASS Baix Llobregat als anàlisis. Per la seva banda, tampoc han informat de forma individual Castellbisbal, que entra dins l'ASS del Vallès Occidental, i Montgat i Tiana, que s'emmarquen a l'ASS del Maresme. Els 11 municipis restants (o bé les seves ASS corresponents) no han proporcionat la informació sol·licitada per la Direcció General de Serveis Socials.

La principal limitació d'aquesta informació és que no fa referència al total de la població sense llar o en exclusió residencial del municipi, sinó a la registrada pels usuaris dels serveis socials. A les categories de sense sostre i sense habitatge, les xifres registrades pels serveis socials generalment es corresponen amb les xifres reals del municipi, sigui per l'observació directa i el coneixement del nombre de persones en situació de carrer o per la pròpia definició de la resta de categories operatives (que impliquen pernoctar o viure en centres o allotjaments públics o d'entitats socials). Però en tractar-se de l'habitatge insegur i l'habitatge inadequat aquesta eina esdevé molt limitada. Per una banda, la realitat de les categories operatives afecta molta població que directament no està registrada als serveis socials municipals, i constitueixen realitats difuses difícils de quantificar des dels consistoris. Per altra banda, el fet que molts municipis no hagin donat informació d'aquestes categories suggereix que no es recull de manera sistemàtica. Una altra limitació, de caràcter més metodològic i referit a l'eina de recollida d'informació, és que en molts casos sembla que, en comptes d'indicar amb un zero que no hi ha persones a una categoria determinada, s'ha deixat la casella en blanc, de manera que analíticament s'han d'identificar com a casos perduts.

Complementàriament, s'han consultat altres fonts d'informació, tant registres públics com enquestes, amb l'objectiu d'aprofitar la informació ja sistematitzada pels serveis públics municipals (especialment en el cas de Barcelona) com per oferir informació rellevant complementària o de context.

En tots els casos les xifres s'han tractat amb una perspectiva temporal el més àmplia possible, en funció de la disponibilitat de dades. D'aquesta manera, a més de mesurar la magnitud de cada fenomen, l'anàlisi de les tendències evolutives serveix per oferir claus sobre els possibles escenaris futurs.

Donat l'objectiu de l'estudi de caracteritzar l'exclusió socioresidencial a l'AMB, les tècniques d'anàlisi seran principalment de tipus descriptiu, mostrant la incidència de les diferents realitats estudiades, la seva evolució temporal i, quan les dades ho permeten, les diferències segons diverses característiques sociodemogràfiques. Però, a l'apartat de contextualització també es desenvolupa una anàlisi multivariant de tipus exploratori (Anàlisi de Correspondències Múltiples), per tal de sintetitzar la informació referent a les característiques socioresidencials de la població de l'AMB. Seguidament es desenvolupa una Anàlisi Clúster, per generar, a partir dels resultats anteriors, diferents grups de població segons la seva situació socioresidencial. Per tal de conèixer millor quina és l'estructura social de l'exclusió residencial, es mostren les característiques sociodemogràfiques d'aquests diferents grups i es realitzen anàlisis de regressió

logística per determinar els factors explicatius d'aquestes situacions.

Per últim, la identificació i la proposta de línies de treball per abordar l'exclusió residencial des d'una perspectiva metropolitana es realitza a partir de recerca bibliogràfica i documental.

2.4. Resum de les categories operatives ETHOS i els indicadors específics

Per aproximar la realitat descrita per les 13 categories ETHOS, així com aportar informació rellevant del context de l'exclusió residencial, es desenvolupa una anàlisi de 38 indicadors. A continuació, la taula 1 mostra una síntesi d'aquests indicadors, organitzats per categories, així com la seva cobertura territorial i temporal, que depèn de la disponibilitat de dades.

Taula 1. Categories residencials, categories operatives de la classificació ETHOS, indicadors emprats i fonts

Categories residencials	Categories operatives	Indicadors directes
Context		Taxa de sobrecàrrega >40 – AMB, 2016/17-2021/22
		Taxa de sobrecàrrega >40 de les llars en lloguer – AMB, 2016/17-2021/22
		Taxa sobrecàrrega >60 – AMB 2016/17-2021/22
		Taxa sobrecàrrega >60 segons característiques socioeconòmiques – AMB 2016/17-2021/22
Sense sostre	ETHOS 1. Viure en un espai públic a la intempèrie	Dades provinents de 13 municipis – % dones Evolució a Barcelona 2011-2023
	ETHOS 2. Pernoctar en un alberg i/o forçat a passar la resta del dia en un espai públic	Dades provinents de 10 municipis – % dones
		Nacionalitat de les persones sense sostre (dades provinents de 8 municipis)
Sense habitatge	ETHOS 3. Viure en albergs o centres per a persones sense llar (pisos, pensions, hotels). Allotjaments temporals	Dades provinents d'11 municipis – % dones
	ETHOS 4. Viure en refugis per a dones	Dades provinents de 8 municipis – % dones
	ETHOS 5. Viure en allotjaments temporals reservats a immigrants i als demandants d'asil	Dades provinents de 4 municipis Evolució de les persones allotjades als habitatges del programa Nausica – Barcelona 2014-2022
	ETHOS 6. Viure en una institució residencial o d'internament amb la perspectiva de ser acomodat/da en un termini definit sense habitatge d'acollida disponible	Dades provinents de 5 municipis Persones internades al Centre d'Internament d'Immigrants Zona Franca Evolució de les arribades d'infants i adolescents no acompanyats – AMB 2009-2023 Indicadors i situació administrativa dels infants i adolescents emigrats sols– AMB 2021-2024
	ETHOS 7. Viure en un allotjament amb recolzament sostingut per a persones sense llar	Dades provinents de 9 municipis - % dones
		Nacionalitat de les persones sense habitatge (dades provinents de 7 municipis)
		Dades provinents de 6 municipis - % dones Població vivint en habitatges sense pagar lloguer – Barcelona 2017-2020-2022 - % dones Expedients Mesa d'emergències 2009-2022
Habitatge insegur	ETHOS 9. Viure sota amenaça de desnonament	Dades provinents de 7 municipis - % dones Llançaments arrendataris i hipotecaris iniciats i practicats– Partits Judicials de l'AMB 2013-2022 Tipus de llançaments iniciats i practicats – Partits Judicials de l'AMB 2013-2022 Retards en pagament hipoteca/lloguer – AMB 2016/17-2021/22 Retards en pagament hipoteca/lloguer segons característiques socioeconòmiques – AMB 2016/17-2021/22
	ETHOS 10. Viure sota l'amenaça de violència per part de família o parella	Dades provinents de 3 municipis Denúncies per violència masclista – AMB 2008-2023

	ETHOS 11. Viure en estructures temporals o no convencionals	Dades provinents de 9 municipis - % dones Evolució de les persones en assentaments irregulars - Barcelona 2008-2023 Percentatge d'infants en assentaments - Barcelona 2021-2022
Habitatge inadequat	ETHOS 12. Viure en un habitatge no apropiat segons la legislació	Dades provinents de 5 municipis Taxa de privació residencial severa - AMB 2016/17-2021/22 Taxa de privació residencial severa segons característiques socioeconòmiques - AMB 2016/17-2021/22
	ETHOS 13. Viure en un habitatge massificat	Dades provinents de 4 municipis Taxa de sobreocupació - AMB 2016-2022 Taxa de sobreocupació segons característiques socioeconòmiques - AMB 2016-2022

3. Contextualització: el cost de l'habitatge i la situació residencial de les llars metropolitananes

Les causes explicatives del sensellarisme i l'exclusió residencial són múltiples i complexes. Però, un element emergeix a qualsevol anàlisi: la relació entre l'evolució del mercat de l'habitatge i l'evolució dels ingressos de les llars (veure, per exemple, Quesada et al., 2024). Com a indicador que sintetitza aquesta relació, la sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge serveix per identificar fins a quin punt es troben tensionats els preus de l'habitatge, centrals per les llars donat que solen ser la principal font de despeses.

Per altra banda, abans de començar a quantificar a les persones que viuen en les situacions d'exclusió residencial recollides a la tipologia ETHOS, pot resultar força aclaridor un exercici de caracterització de tota la població metropolitana atenent a les diverses situacions de risc o d'estabilitat en matèria d'habitatge.

Aquest apartat de contextualització es centrarà fonamentalment en aquests dos elements: 1) l'evolució de la relació entre els ingressos de les llars i el cost de l'habitatge, i 2) la caracterització de la població metropolitana en funció de la seva situació residencial.

3.1. La sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge

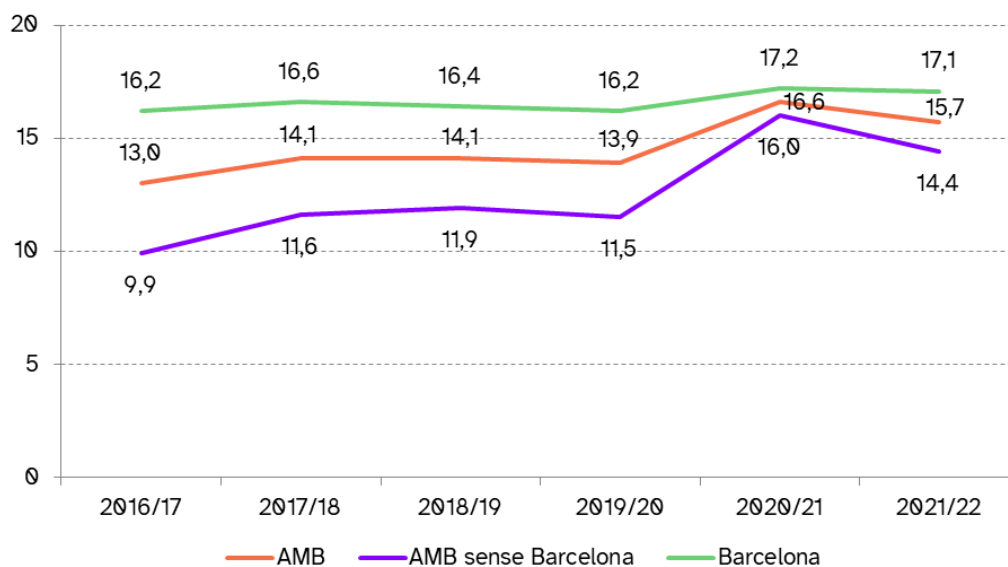
La principal característica que defineix la crisi global d'accessibilitat a l'habitatge és la tendència a llarg termini a la separació entre els ingressos mitjans de les llars i el preu mitjà de l'habitatge (Donat et al., 2022). Com a conseqüència de la crisi d'accessibilitat a l'habitatge, el retard en l'emancipació residencial de les persones joves ha esdevingut una característica estructural de la població de l'AMB (Donat, 2024).

En relació al règim de tinença de l'habitatge, del 1996 al 2007 la principal forma d'accés a l'habitatge a l'AMB va ser en propietat, però a partir de la crisi internacional financera iniciada l'estiu de 2007, la principal forma d'accés ha estat el lloguer (Donat, 2024; Quesada et al., 2024). Aquesta substitució progressiva d'un model principalment basat en la propietat a altre basat majoritàriament en el lloguer, sumat a la tendència alcista dels preus, s'ha traduït en un increment de la inestabilitat residencial per motius econòmics. Així, una de cada quatre persones que ha canviat d'habitatge en els darrers cinc anys a la metròpoli de Barcelona ho ha fet a causa de dificultats en el pagament de l'habitatge o perquè ha estat forçada a deixar-lo (Donat, 2024).

Un indicador molt rellevant per mesurar la relació entre ingressos de les llars i cost de l'habitatge és la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge. Aquesta taxa es defineix com el percentatge de població que viu en llars que destinen més d'un 40% dels seus ingressos al pagament de les despeses d'habitatge. El 2016/17, a Barcelona la taxa de sobrecàrrega era del 16,2%, molt per sobre del 9,9% de la resta de municipis de l'AMB. Mentre que aquesta xifra s'ha mantingut relativament estable a Barcelona fins al 2019/20, per experimentar finalment un increment en un punt percentual, a la resta de l'AMB s'ha incrementat en aquest període en 6,1 punts percentuals, situant-se en un 16,0% el 2020/21.

Aquesta evolució temporal mostra com **l'elevat cost de l'habitatge a Barcelona en relació als ingressos s'ha anat estenent a la resta de l'àmbit metropolità**, especialment el 2020/21, de manera que la diferència inicial de 6,6 punts entre Barcelona i la resta de l'AMB es va reduir a 1,2 punts el 2020/21, per augmentar fins a 2,7 punts al final del període. Aquesta tendència, especialment si es manté, anticiparia un augment dels processos d'exclusió residencial a l'àmbit metropolità els anys següents.

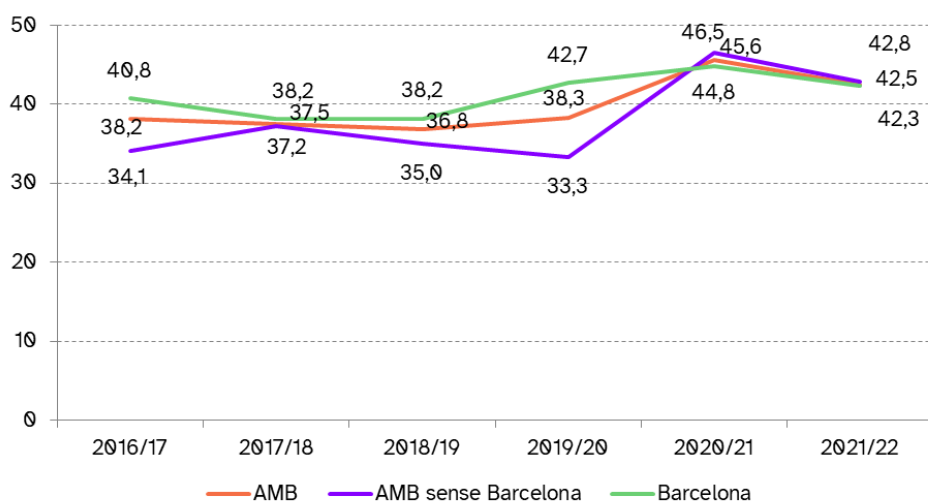
Gràfica 1. Evolució de la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >40% ingressos). AMB, 2016/17-2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, Estadístiques metropolitanades de condicions de vida, Idescat i Institut Metròpoli, 2016/17 a 2021/22.

La taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge es dispara en el cas de les persones que viuen en règim de lloguer, que gairebé triplicant-se respecte al total de la població. L'increment de la pressió als preus del mercat de lloguer a l'àmbit metropolità queda clarament reflectit a la gràfica 2. Si bé a Barcelona la taxa de sobrecàrrega evoluciona des d'un 40,8% el 2016/17 fins a un 42,3% el 2021/22, per la resta de l'AMB l'evolució és del 34,1% al 42,8%, fins i tot superant els valors de la capital a finals del període.

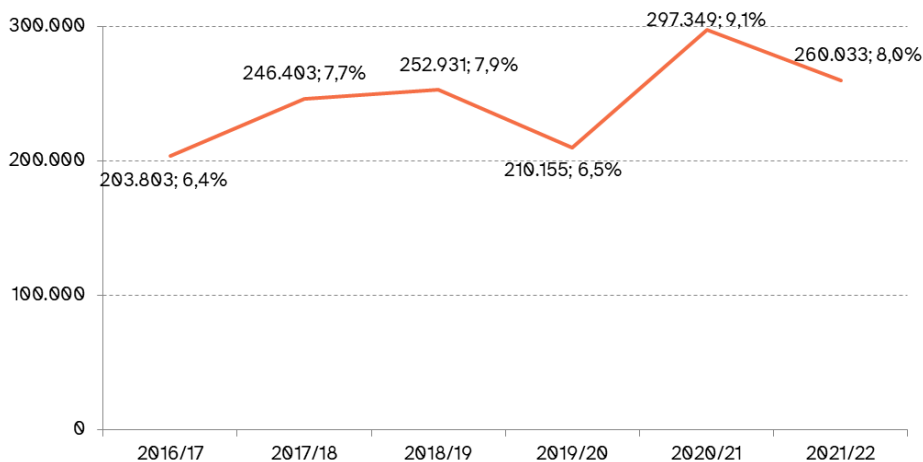
Gràfica 2. Evolució de la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge de les llars en lloguer (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >40% ingressos). AMB, 2016/17-2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona, Estadístiques metropolitanas de condicions de vida, Idescat i Institut Metròpoli, 2016/17 a 2021/22.

Sovint es fa servir la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge a partir del 40% dels ingressos. A continuació, però, analitzem aquesta taxa considerant el líndar del 60% de les despeses de la llar, per mostrar situacions més extremes de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge. Per diferenciar-la de l'anterior, l'hem anomenat taxa de sobrecàrrega severa de les despeses de l'habitatge. En aquest cas, la tendència a l'AMB des del 2016/17 fins al 2021/22 mostra un empitjorament de la situació, que ha passat d'afectar a un 6,4% de la població a un 8,0%. És a dir, el total de persones que viuen amb una taxa de sobrecàrrega superior al 60% dels ingressos de la llar ha augmentat prop d'un terç durant aquest període, afectant a 260.000 persones el 2021/22.

Gràfica 3. Evolució de la taxa de sobrecàrrega severa de les despeses d'habitatge (>60% incloent amortitzacions). Total de població i percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos. AMB, 2016/17 - 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

Aquesta sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge afecta de forma diferenciada a diversos grups de població (veure taula 2). Per exemple, presenta una relació inversa amb l'edat: a major edat, menor taxa de sobrecàrrega (contrastant una taxa del 2,5% entre la població de 65 anys i més amb el 10,8% entre la població menor de 16 anys). El lloc de naixement marca una altra diferència fonamental: entre la població nascuda a Espanya la taxa és de 3,8%, mentre que per la població nascuda a l'estranger és gairebé sis cops superior (del 22,2%). Si diferenciem la població segons els quintils de renda, observem que la sobrecàrrega de les despeses de l'habitatge les suporta gairebé en exclusiva el quintil de rendes més baixes, amb taxes del 35,4% (que cauen al 3,7% per al següent quintil i gairebé desapareixen als quintils amb rendes més elevades). Per últim, i en consistència amb les dificultats vinculades amb el mercat de lloguer analitzades anteriorment, s'observa que la sobrecàrrega de les despeses d'habitatge recau gairebé en exclusiva en les persones que viuen de lloguer: el 88,3% de les persones que tenen sobrecàrrega de les despeses d'habitatge viuen de lloguer. Vist d'altra manera, **més d'una de cada cinc persones que viuen de lloguer dediquen més del 60% dels ingressos de la llar a les despeses d'habitatge.**

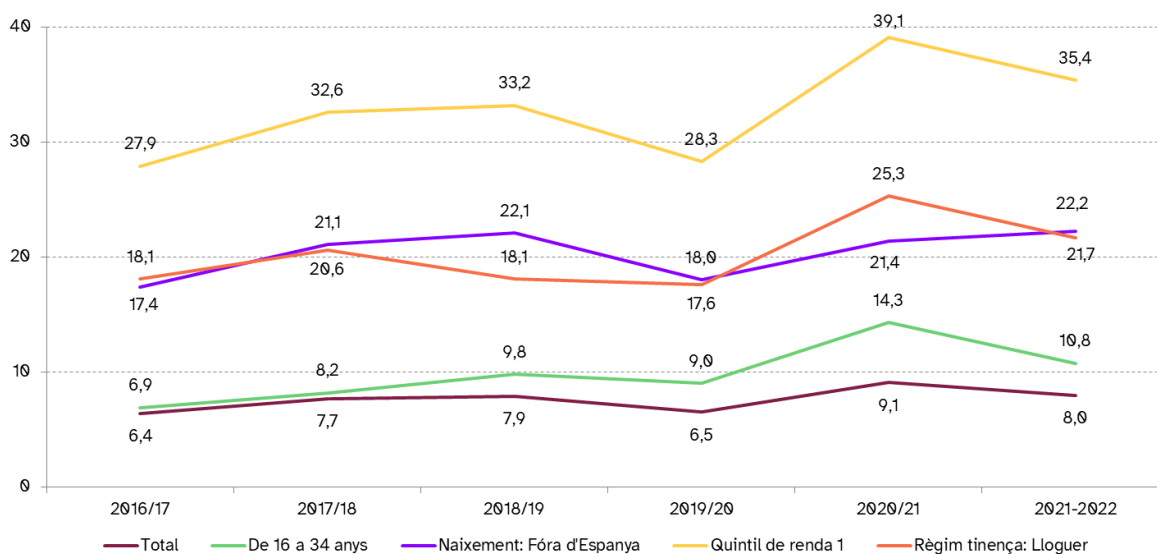
Taula 2. Evolució de la taxa de sobrecàrrega severa de les despeses de l'habitatge (>60% incloent amortitzacions) segons característiques socioeconòmiques (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos). AMB, 2016/17 - 2021/22.

Característiques socioeconòmiques	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
<i>Grups d'edat</i>						
Menors de 16 anys	6,9	8,2	9,8	9,0	14,3	10,8
De 16 a 34 anys	10,4	11,9	11,4	8,4	11,3	9,1
De 35 a 64 anys	5,9	7,7	7,8	6,6	8,8	8,9
De 65 anys i més	2,8	2,5	2,5	2,0	3,0	2,5
<i>Lloc de naixement</i>						
Espanya	3,5	3,8	3,3	2,7	3,1	3,8
Resta del món	17,4	21,1	22,1	18,0	21,4	22,2
<i>Quintils de renda</i>						
Quintil 1	27,9	32,6	33,2	28,3	39,1	35,4
Quintil 2	2,9	4,7	5,3	3,0	5,8	3,7
Quintil 3	1,1	1,1	0,8	1,4	1,0	0,9
Quintil 4	-	-	-	0,1	0,4	-
Quintil 5	0,1	0,1	-	-	-	-
<i>Règim de tinença</i>						
En propietat totalment pagada	1,6	1,3	0,8	1,1	1,7	1,5
En propietat amb pagament ajornats	1,6	1,6	5,7	1,1	1,5	1,4
En lloguer o relloguer	18,1	20,6	18,1	17,6	25,3	21,7
En cessió gratuïta	4,1	6,4	3,9	1,0	0,4	0,4
Total	6,4	7,7	7,9	6,5	9,1	8,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

El retrat robot d'una persona que viu amb sobrecàrrega de les despeses de lloguer seria algú amb ingressos molt baixos, nascuda fora d'Espanya, que viu de lloguer i jove. Aquestes diferències entre col·lectius s'han incrementat amb el temps. La gràfica 4 mostra que entre 2016/17 i 2021/22 la taxa de sobrecàrrega dels col·lectius amb majors dificultats ha empitjorat. En canvi, durant aquest període la taxa ha disminuït als quintils de rendes més elevades, així com entre les persones que no viuen de lloguer.

Gràfica 4. Evolució de la població que viu en llars amb sobrecàrrega severa de les despeses de l'habitatge (taxa >60% incloent amortitzacions). Total i col·lectius amb més dificultats (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos). AMB, 2016/17 – 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

3.2. Caracterització de la població de l'AMB segons la seva situació residencial: anàlisi multivariant

Per planificar polítiques públiques orientades a combatre l'exclusió residencial i anticipar possibles nous escenaris, esdevé molt important conèixer la situació global de la població. Quantes llars es troben en risc d'exclusió residencial? Quin perfil sociodemogràfic tenen en comparació a la població que compta amb situacions econòmiques i residencials més estables?

Les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV) ens proporcionen una mostra suficient de la població de l'AMB per fer-nos una idea de la seva relació amb l'exclusió residencial. Donat que hi ha moltes variables relacionades amb l'exclusió residencial, desenvolupem un anàlisi multivariant de tipus exploratori: l'anàlisi de correspondències múltiples (ACM). Aquesta tècnica estadística ens permet resumir en poques dimensions la informació de moltes variables relacionades amb la inestabilitat econòmica de les llars o la situació de l'habitatge. A partir d'aquesta síntesi d'informació, agruparem la població en diferents grups segons el seu grau de risc d'exclusió residencial mitjançant una anàlisi clúster, que ens permet quantificar els grups, comparar-los i analitzar les seves característiques sociodemogràfiques.

Per realitzar l'ACM hem identificat 12 variables referents a les llars directament relacionades amb l'exclusió residencial: 5 ítems que es fan servir per calcular la privació material i social severa (poder fer front a una despesa imprevista, mantenir l'habitatge a una temperatura adequada, anar de vacances, substituir mobles espatllats o vells i haver-se endarrerit en el pagament de quotes), la dificultat per arribar a final de mes, el sobre esforç en els costos de l'habitatge, la situació de sobreocupació o amuntegament, la intensitat molt baixa de treball a la llar, el risc de pobresa, rebre ajuts d'habitatge o ingressos d'assistència social (veure taula 3).

Taula 3. Descripció de les variables vinculades amb el risc d'exclusió residencial. AMB, 2021/22.

Variable	Descripció	Categories	% Persones	% Llars
Capacitat despesa imprevista	Capacitat per fer front a una despesa imprevista de 800 euros amb els propis recursos	No	35,4	34,8
		Sí	64,6	65,2
Poder mantenir temperatura adequada llar	Poder permetre's mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada durant els mesos freds	No	21,8	21,5
		Sí	78,2	78,5
Poder anar de vacances	Poder permetre's anar de vacances, almenys, una setmana a l'any	No	30,7	30,1
		Sí	69,3	69,9
Poder substituir mobles	Poder substituir els mobles espatllats o vells	No	29,0	28,7
		Sí	71,0	71,3
Endarreriment pagament quotes llar	Endarrerir-se per dificultats econòmiques en els darrers 12 mesos en el pagament d'algun dels següents conceptes: préstecs hipotecaris sol·licitats per a la compra de l'habitatge; rebut de lloguer de l'habitatge; compres ajornades o préstecs no hipotecaris; rebuts de serveis (aigua, gas, calefacció, electricitat, comunitat, etc.)	Sí	17,1	13,5
Arribar a final de mes	En relació amb el total d'ingressos de la llar, com s'arriba a final de mes: amb molta dificultat, amb dificultat, amb certa dificultat, amb certa facilitat/amb facilitat/amb molta facilitat	Dificultat/ Molta dif.	22,2	21,2
		Certa dif.	24,7	24,4
		Certa-molta facilitat	53,1	54,4
Sobreesforç habitatge	Destinar més del 40% dels ingressos nets de la llar a les despeses de l'habitatge	Sí	15,7	16,8
		No	84,3	83,2
Sobreocupació	Llars amb situació de sobreocupació o amuntegament segons definició d'EUROSTAT ¹	Sí	10,0	6,4
		No	90,0	93,6
Intensitat de treball molt baixa	Llars sense ocupació o amb baixa intensitat en l'ocupació ²	Sí	7,0	9,1
		No	93,0	90,9
Risc de pobresa	Llars amb ingressos inferiors al 60% de la mediana de la renda equivalent de les llars de l'AMB	Sí	21,2	20,1
		No	78,8	79,9
Rebre ajut habitatge	Llar rep alguna ajuda pública per fer front a despeses habitatge	Sí	3,4	2,5
		No	96,6	97,5
Rebre ingressos assistència social	Llar rep ingressos per assistència social	Sí	3,1	2,8
		No	96,9	97,2
N			5.518	2.267

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

La tècnica de l'ACM ens permet analitzar les dimensions latents o els factors més discriminants d'aquestes variables vinculades amb el risc d'exclusió residencial de les llars, resumint i sintetitzant tota la informació.

¹ Es considera un habitatge en situació d'amuntegament quan no disposa d'un nombre mínim d'habitacions equivalents a: una habitació per la llar, una habitació per parella a la llar, una habitació per cada persona soltera amb 18 o més anys, una habitació per cada parella de persones solteres del mateix gènere entre 12 i 17 anys, una habitació per cada persona soltera entre 12 i 17 anys no inclosa a la categoria anterior, una habitació per cada parella d'infants amb menys de 12 anys.

² Llars on els membres en edat de treballar ho van fer menys del 20% del total del seu potencial de treball durant l'any anterior al de l'entrevista.

Com a resultat de l'ACM hem obtingut dos factors que expliquen el 74,9% de la inèrcia o variància (amb un alfa de Cronbach de 0,67), una xifra molt elevada que valida la pertinença d'aquest model. En concret, la primera dimensió és clarament la més important, concentrant un 66,8% d'aquesta inèrcia.

Quant a la interpretació de les dimensions, la primera i més important l'hem identificada com la Capacitat de reacció. Les variables que més rellevància tenen en definir aquesta primera dimensió són la capacitat de la llar per arribar a fi de mes, la capacitat per fer front a despeses imprevistes, per substituir mobles espatllats o vells, poder permetre's anar de vacances i poder mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada.

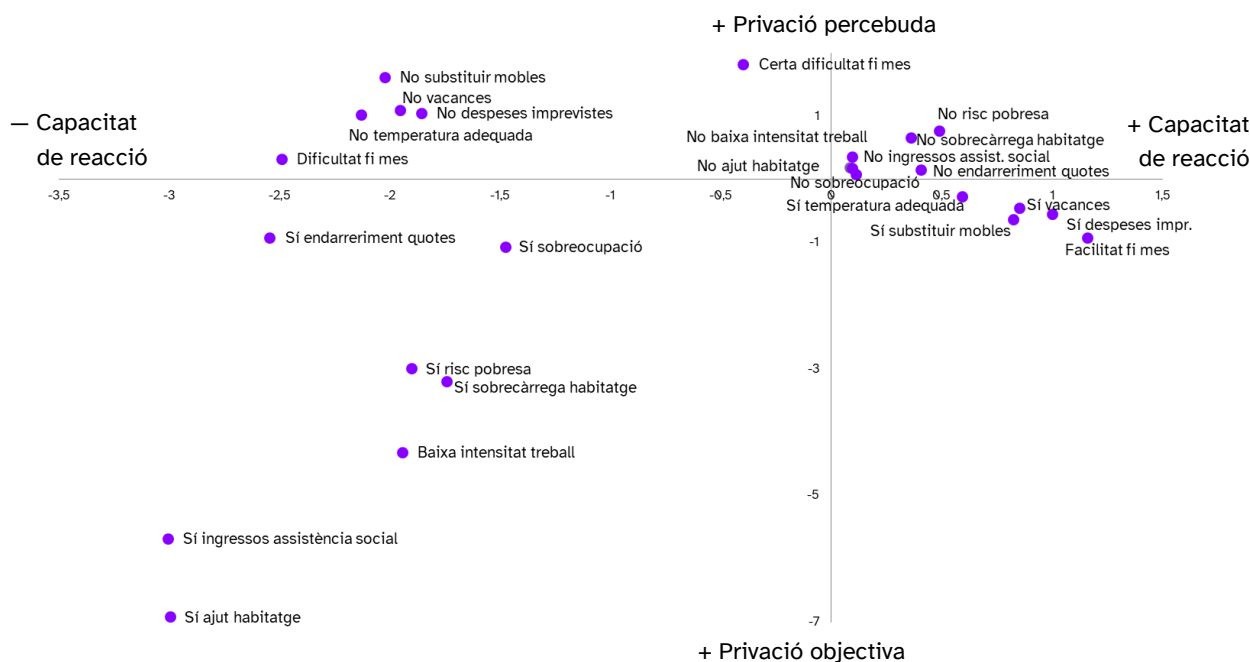
Per la seva banda, la segona dimensió l'hem interpretat com una distinció entre la privació percebuda i objectiva. Aquesta dimensió ve principalment determinada pel risc de pobresa, la sobrecàrrega del cost de l'habitatge i la baixa intensitat de treball a la llar, que carreguen al costat de la privació objectiva, mentre que en l'altre extrem de la privació percebuda hi trobem certa dificultat per arribar a fi de mes i el no poder substituir mobles espatllats, anar de vacances ni fer front a despeses imprevistes.

La sobreocupació de la llar és l'única variable que pràcticament no està relacionada amb cap de les dues dimensions i seria, per tant, la menys relacionada amb l'exclusió residencial. Potser aquest fet està relacionat amb que aquesta manera tan estesa (per exemple a Eurostat) de mesurar la sobreocupació a partir del nombre de habitacions i les persones que hi viuen no diferencia entre habitatges grans i petits. Així, una mare i una filla que viuen a un apartament de 15 m² i una altra mare i filla que viuen en un *loft* de 150 m² comptarien com igualment amuntegades. En altres estudis hem optat per mesurar la sobreocupació a partir dels m² per persona, però les dades de l'EMCV no incorporen aquesta informació.

La següent gràfica 5 mostra com es distribueixen les categories de resposta de les 12 variables analitzades en aquests dos eixos generats a partir de l'ACM (la capacitat de reacció a l'eix horitzontal i la capacitat adquisitiva a l'eix vertical). La lectura de la gràfica s'ha de fer principalment en base a l'eix horitzontal, que defineix la majoria de la informació sintetitzada. Així, a la part dreta de la gràfica hi trobem totes les categories que indiquen una bona situació econòmica i residencial, en contraposició a la part esquerra que conformaria el camp del risc d'exclusió residencial.

Les dues variables referents als ajuts d'entrada no resultaven idònies per una anàlisi de correspondències múltiples, ja que menys d'un 4% de les llars els rep, i de fet per aquesta raó no han estat determinants en la configuració de cap de les dues dimensions. Però, la gràfica mostra que estan clarament relacionades amb tots dos eixos: les llars que reben ajuts coincideixen amb les que tenen menys capacitat de reacció i menys capacitat adquisitiva. Podem fer dues lectures diferents d'aquest fet. Per una banda, les llars que reben ajuts d'habitatge i ingressos per assistència social són precisament les llars que més ho necessiten, validant la precisió en l'atorgament. Però per l'altra banda, potser també cabria esperar que les llars que reben aquests ajuts hagin millorat substancialment la seva situació i tinguessin una millor capacitat de reacció i adquisitiva. Malauradament les dades d'enquesta constitueixen una foto fixa d'un moment determinat, i no es pot determinar si aquests ajuts resulten insuficients davant una situació d'exclusió estructural o bé si són eficients amb la seqüència de millorar la situació dels receptors i destinar-se novament a altres llars en situacions complicades.

Gràfica 5. Distribució de les categories de resposta de les preguntes del qüestionari a les dues dimensions que sintetitzen el risc d'exclusió residencial (Capacitat de reacció i Privació percebuda/objectiva), AMB 2021/22

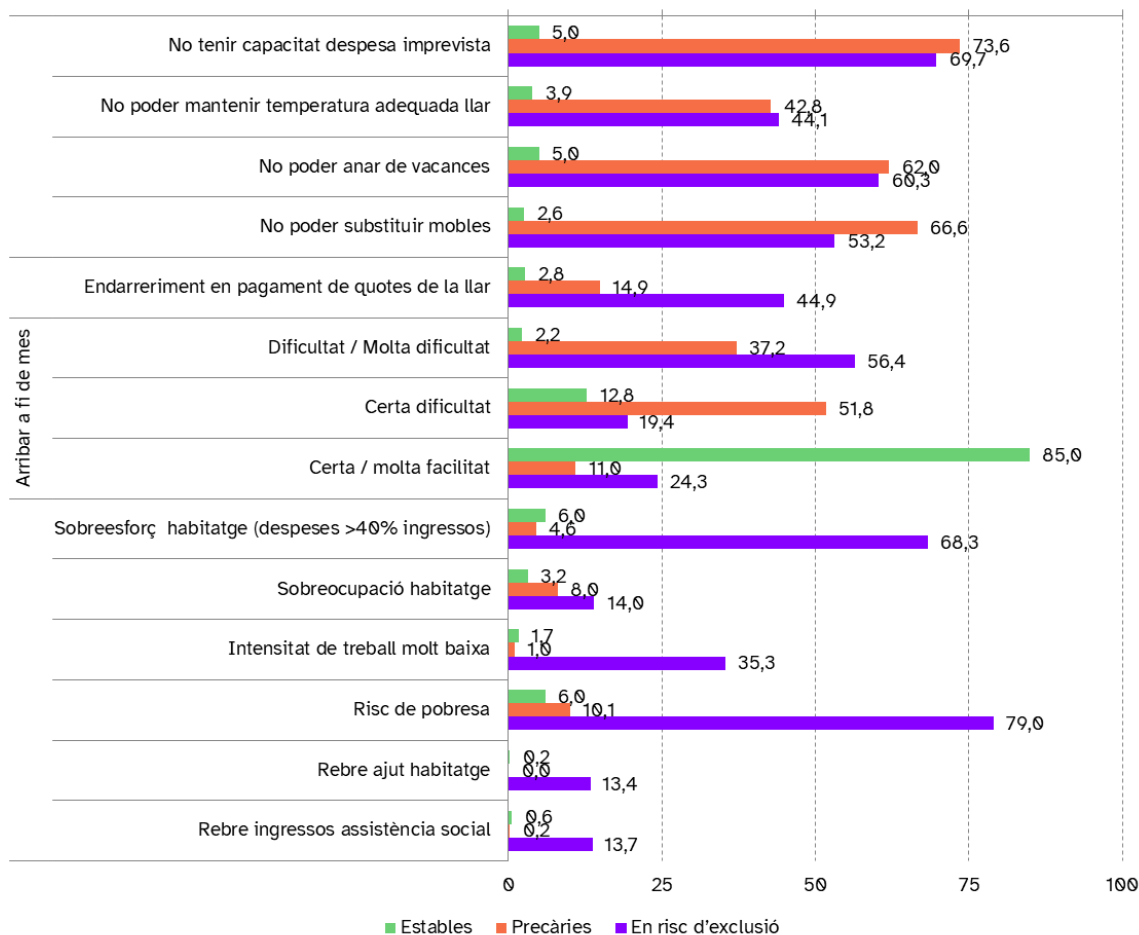
Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

A partir de les dues dimensions generades amb l'ACM anterior, hem realitzat una anàlisi clúster per comprovar en quins grups es podrien diferenciar les llars metropolitanes enquestades. Aquesta tècnica agrupa a les llars en funció de les seves puntuacions a les dues dimensions (és a dir, en funció de la informació de les 12 variables sobre exclusió residencial), generant grups el més diferents possible entre ells.

En el nostre cas, el resultat més idoni consisteix en agrupar les llars en tres grups: el grup més gran (55,4% de les llars), que hem anomenat **estables**, un segon grup que hem identificat com les llars **precàries** (26,7%) i per últim el grup menys nombrós (17,9%), que seria el de les llars en **risc d'exclusió residencial**.

La gràfica 6 mostra les diferències d'aquests grups en relació als 12 indicadors sobre exclusió residencial emprats a l'anàlisi anterior. El grup de les llars estables mostra molt poca incidència dels problemes relacionats amb l'habitatge. En contrast, les llars en risc d'exclusió residencial presenten els valors més elevats (amb diferència) a la majoria d'indicadors (per exemple, un 79% d'aquestes llars es troben en situació de risc de pobresa). Per la seva banda, les llars precàries presenten valors semblants a les llars estables en termes de situació econòmica (amb una presència molt baixa del sobre esforç per les despeses d'habitatge, sobreocupació, risc de pobresa o baixa intensitat del treball), però en canvi presenten una elevada incidència d'indicadors com la incapacitat de fer front a una despesa imprevista, no poder substituir mobles espatllats o vells, no poder anar de vacances o fins i tot no poder mantenir l'habitatge a una temperatura adequada. És a dir, aquestes llars precàries comptarien amb una certa solidesa econòmica, però sense la capacitat de poder assumir cap despesa addicional o que no sigui imprescindible.

Gràfica 6. Caracterització dels grups de llars generats a partir de les variables originals. AMB, 2021/22.

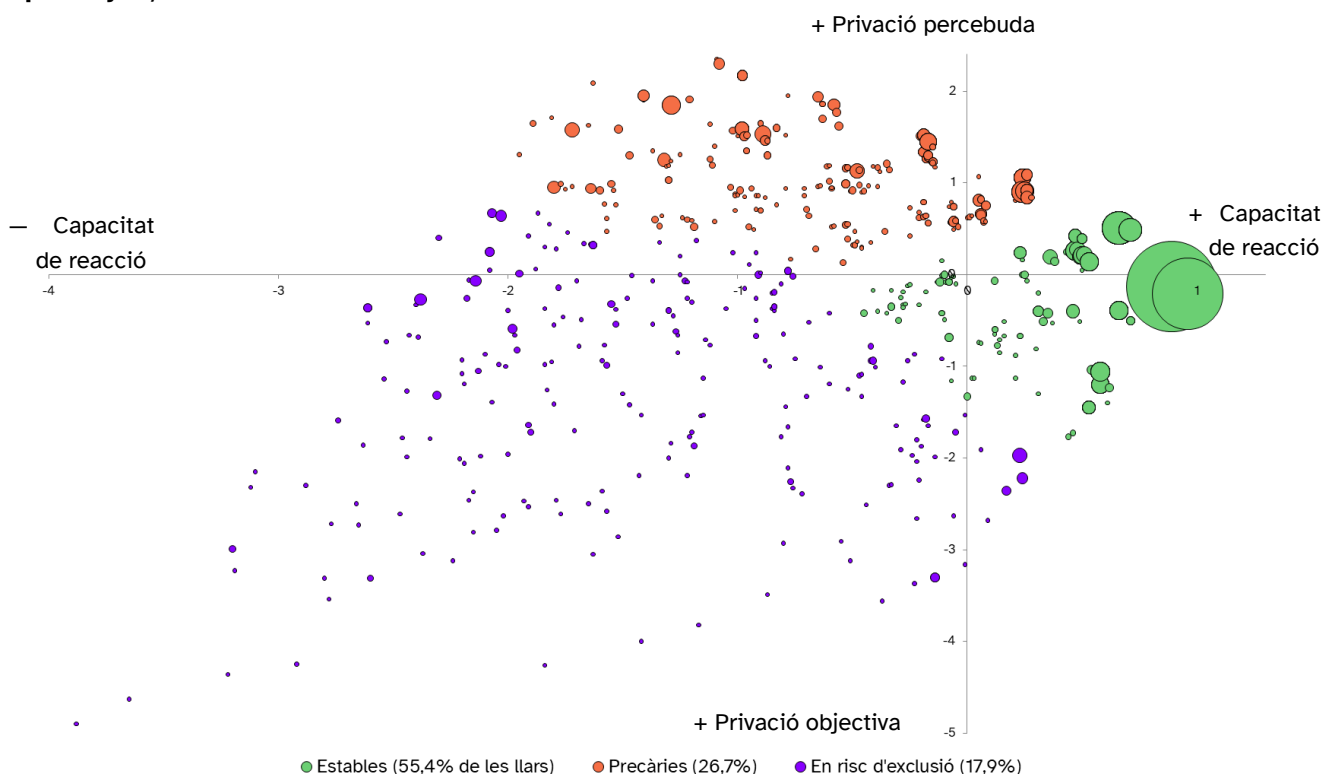

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

La gràfica 7 mostra la dispersió d'aquests grups de llars, representant tota la mostra de l'AMB (cada punt és una llar) a les dues dimensions generades per l'ACM (la capacitat de reacció i adquisitiva). Coherentment amb la caracterització anterior, les llars estables mostren nivells elevats de capacitat de reacció; les llars precàries mostren menors nivells de capacitat de reacció i els majors nivells de privació percebuda; i per últim les llars en risc d'exclusió residencial presenten tant la menor capacitat de reacció com la major privació objectiva. El grup de les llars precàries s'assembla més a aquest tercer grup que al de les estables (especialment si tenim en compte que la dimensió més rellevant és la representada a l'eix horitzontal), suggerint que seria més fàcil passar d'una situació precària al risc d'exclusió residencial que passar a tenir una situació estable.

Pel que fa a la manera en què els punts es distribueixen a la gràfica (la dispersió), el grup estable és clarament el més homogeni: si bé és el grup més nombrós, els punts queden delimitats en una àrea petita. En contrast, el grup de les llars en risc d'exclusió residencial és el més divers en relació a les variables analitzades, mostrant l'existència de situacions molt variades i diferents casuístiques en relació al risc d'exclusió residencial.

Gràfica 7. Distribució de les llars de l'AMB a les dues dimensions que sintetitzen el risc d'exclusió residencial (Capacitat de reacció i Privació percebuda/objectiva) segons el tipus de llar al que pertanyen, 2021/22.

N = 2.084

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

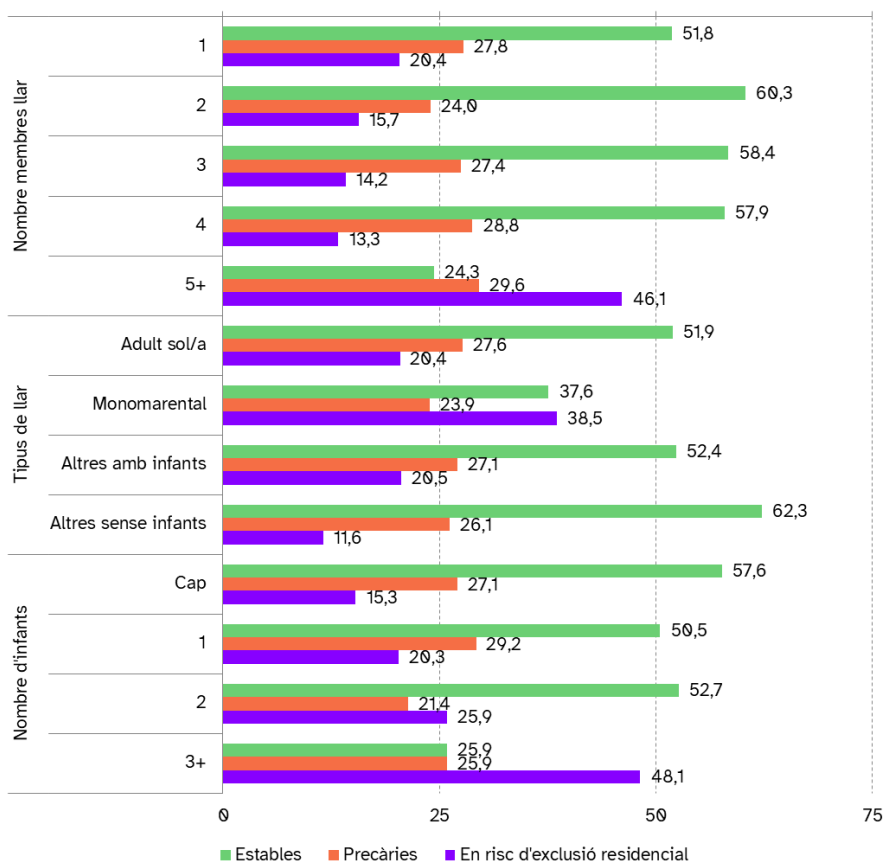
Quines característiques socioeconòmiques tenen aquests tres grups identificats? A continuació analitzem, dins de les possibilitats que ofereix la font de dades de l'anàlisi anterior, les característiques de les llars que conformen aquests tres grups, amb l'objectiu d'identificar aquells col·lectius més afectats per l'exclusió residencial.

En primer lloc ens fixem en les persones que constitueixen les llars. Segons el nombre de persones que configuren cada llar, observem que entre les llars amb més membres (cinc o més) gairebé la meitat entren al grup en risc d'exclusió residencial. Entre la resta, a menor nombre de membres, més gran és el percentatge de llars en risc d'exclusió (un 20,4% al cas de les llars unipersonals). Aquesta realitat segurament té a veure amb la diversificació de les fonts d'ingressos i amb les despeses econòmiques que implica tenir filles i fills (especialment al cas de les famílies nombroses).

En efecte, si ens fixem en el tipus de llar segons les persones que la componen, observem que a les llars monomarentals el risc d'exclusió residencial té major incidència (un 38,5%), en contrast amb les llars amb més d'un membre sense infants (on es troben un 11,6% en risc d'exclusió). Un altre element diferenciador és que a tots els tipus de llar, excepte a les monomarentals, el grup més nombrós és el de les llars estables, seguit per les precàries i finalment aquelles en risc d'exclusió residencial. Per les llars monomarentals, el grup de llars estables i en risc d'exclusió s'apropen totes dos al 40%, suggerint l'existència per aquestes llars d'una fina línia que separa l'estabilitat del risc d'exclusió, amb poca rellevància de situacions intermèdies o més graduals com succeeix a la resta de llars.

Un altre punt de vista per analitzar la composició de les llars consisteix en analitzar el nombre d'infants que la componen. Aquí la relació és pràcticament lineal: a major nombre d'infants, major risc d'exclusió i menor estabilitat residencial. D'aquesta manera, a les llars sense infants força més de la meitat són llars estables i la meitat a les llars amb un infant, mentre que a les llars amb dos infants una quarta part es troben en risc d'exclusió residencial i a les llars amb tres o més infants gairebé la meitat es troben en aquesta situació.

Gràfica 8. Característiques de l'estructura de la llar dels diferents grups de llars. AMB, 2021/22.

Nota: La relació entre els grups de llars i totes les variables són estadísticament significatives a nivell 0,001.

N = 2.267, 2.262, 2.265

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

Per finalitzar aquest anàlisi multivariant, seguim caracteritzant la composició d'aquests grups generats segons el país de naixement, el règim de tinença de l'habitatge i els nivells d'ingressos. En tots tres casos, hi trobem diferències fonamentals.

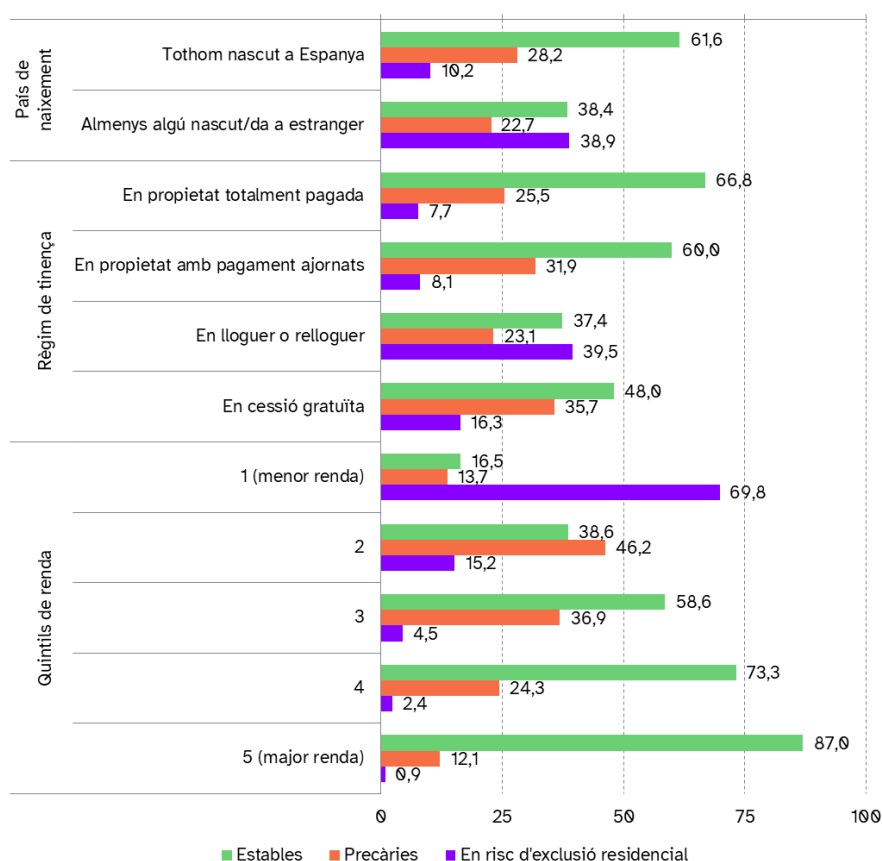
El país de naixement marca una situació molt semblant a la del tipus de llar analitzada a la gràfica anterior. A les llars on tothom ha nascut a Espanya la distribució dels tres grups és gradual: gairebé dos terços serien estables, prop del 30% precàries i el 10% restant es trobarien en risc d'exclusió residencial. A les llars on almenys una persona ha nascut a l'estranger, però, succeeix com a les llars monomarentals: tant les llars estables com aquelles en risc d'exclusió gairebé arriben al 40%, amb poc més del 20% en situació de precarietat residencial. És a dir, a les llars amb presència de persones nascudes a l'estranger tornem a identificar aquesta fina línia que sembla separar una situació estable amb el risc d'exclusió residencial, lluny

de la graduació que caracteritza a la resta de llars. Probablement aquesta polarització tingui molta relació amb la procedència específica, amb les persones provinents de països rics situades al grup de llars estables i les persones nascudes a països pobres al grup de les llars en risc d'exclusió.

Aquesta estructura, de fet, es torna a repetir al cas del règim de tinença de l'habitatge. A les llars amb la propietat totalment pagada trobem una graduació amb un 67% de llars estables, un 26% precàries i un 8% en risc d'exclusió. Aquesta distribució es reproduïx, amb una situació lleugerament més desfavorable, per les llars que paguen hipoteca i per aquelles que viuen en cessió gratuïta. En contrast, per les llars que viuen de lloguer, tant les llars en risc d'exclusió com les estables arriben prop a prop del 40%, mentre que les precàries es situen en el 23%. Es torna per tant a produir aquesta dualitat al cas del lloguer, amb l'estabilitat i el risc d'exclusió predominant sense situacions intermèdies.

Per últim, la relació entre aquests tres grups i el nivell de renda és força lineal. Lògicament, conforme augmenta el nivell de renda, augmenta l'estabilitat i disminueixen la precarietat i molt especialment el risc d'exclusió residencial. Al quintil de menor renda gairebé un 70% de les llars es troben en risc d'exclusió residencial, evidenciant l'estret vincle entre la pobresa econòmica i els problemes d'habitatge. Conforme augmenta el nivell de renda, el percentatge de llars en risc d'exclusió cau dràsticament, per donar lloc molt majoritàriament a situacions de precarietat i estabilitat. Aquest fet evidencia la rellevància de l'habitatge com a primera necessitat que, un cop augmenten els ingressos, és el primer element a cobrir.

Gràfica 9. Característiques socioeconòmiques dels diferents grups de llars. AMB, 2021/22.

Nota: La relació entre els grups de llars i totes les variables són estadísticament significatives a nivell 0,001.

N = 2.267, 2.268, 2.265.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

Fins ara hem vist que totes les variables analitzades tenen una relació estadísticament significativa amb els tres grups de llars. Però quina o quines d'aquestes variables expliquen en major grau que una llar pertanyi a un o altre grup? Per analitzar l'efecte combinat de les variables referents al tipus de llar³, el país de naixement dels membres de la llar, el règim de tinença i el quintil de renda de la llar hem realitzat regressions logístiques, incorporant també la variable de Barcelona ciutat com a control. L'anàlisi de regressió estima la probabilitat de pertànyer a un grup de llars (estables, precàries i en risc d'exclusió residencial) en funció de les variables independents i de control considerades.

La següent taula 4 mostra el resum dels resultats de les regressions: les variables que esdevenen significativament explicatives, la direcció de l'efecte (si és positiu o negatiu) i la intensitat o força d'aquest efecte. Si bé, com hem vist més amunt, els resultats eren estadísticament significatius a l'analitzar la relació entre cada variable per separat i els tipus de llar, quan incorporem un anàlisi multivariant, que considera els efectes de totes les variables al mateix temps, apareixen matisos molt rellevants. D'entrada, el tipus de llar pràcticament no mostra cap efecte estadísticament significatiu. En contrast, la variable clarament més rellevant és el quintil de renda al que pertanyen les llars, que determina de forma molt potent el grup de llars al que es pertany. En el cas de les llars estables, és l'única variable independent rellevant (juntament amb el control de Barcelona ciutat, on hi ha més presència de llars estables que a la resta de l'AMB). En relació a les llars en risc d'exclusió, l'explicació es troba en una combinació de pocs recursos econòmics (quintils més baixos) i un règim de tinença de lloguer de l'habitatge. Finalment, les llars monomarentals i aquelles on almenys una persona ha nascut a l'estranger tenen menys probabilitat de constituir llars precàries. Aquest fet és coherent amb la situació descrita amb les anàlisis anteriors: les llars monomarentals representen realitats difícils on la línia entre l'estabilitat i el risc d'exclusió és molt fina, de manera que les llars amb recursos econòmics seguiran sent estables, mentre que les llars amb menys ingressos fàcilment se situaran en situacions de risc d'exclusió.

Per la seva banda, al cas de les llars amb persones nascudes a l'estranger, probablement aquesta dualitat (major probabilitat de pertànyer a llars o bé estables o bé en risc d'exclusió) estigui deguda a la diferent realitat que constitueixen els diferents orígens geogràfics. Així, les persones provinents de països rics, que venen a la metròpoli a treballar en professions generalment qualificades, integraran les llars estables, mentre que les persones provinents de països pobres, que arriben amb pocs recursos econòmics i acaben a un mercat laboral extremadament precari i excloent, formaran part de les llars en risc d'exclusió.

En resum, la variable clau per explicar la situació residencial de les llars són els ingressos, sumat amb una forta rellevància del règim de tinença en lloguer per pertànyer al grup de llars en risc d'exclusió residencial. Altres elements com el tipus de llar o la presència d'infants poden jugar un rol complementari important, però en cada cas la clau explicativa es trobarà en el nivell d'ingressos de cada llar i, complementàriament per les llars amb menys recursos, en el règim de tinença de l'habitatge. Aquests resultats suggereixen que per fer front al risc d'exclusió residencial, s'ha d'incidir en les llars del quintil de renda més baixa, especialment si es combina amb el fet de viure de lloguer. Altres elements com el tipus de llar contribueixen clarament amb la introducció de més o menys dificultats, però no constitueixen en sí mateixos elements determinants de la vulnerabilitat residencial.

³ No s'han incorporat les variables nombre de membres de la llar i nombre de fills/es donat que estan molt relacionats amb el tipus de llar. S'han realitzat les regressions amb totes tres variables per comprovar que els resultats són molt similars.

Taula 4. Resum dels resultats dels models de regressió logística per als diferents tipus de llars en funció de les variables sociodemogràfiques. AMB, 2021/22.

Grups de llars	Variables explicatives	Direcció de l'efecte	Intensitat de l'efecte
Estables	Quintils: escala 1-5	+	Molt alta
	Municipi: Barcelona	+	Molt alta
Precàries	Quintils: escala 1-5	-	Molt alta
	Lloc de naixement: almenys algú a l'estranger	-	Mitja
	Règim de tinença: propietat pagada	-	Baixa
	Règim de tinença: lloguer	-	Baixa
	Tipus de llar: monomarental	-	Baixa
En risc d'exclusió	Municipi: Barcelona	-	Molt alta
	Quintils: escala 1-5	-	Molt alta
	Règim de tinença: lloguer	+	Molt alta
	Lloc de naixement: almenys algú a l'estranger	+	Baixa

Veure taula A1 a l'annex per consultar els resultats complets de les regressions.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2021/22.

4. Població sense sostre

La primera categoria de la tipologia ETHOS fa referència a la població sense sostre, que juntament amb la de població sense habitatge constitueixen les dues expressions del que podem anomenar sensellarisme. Les dues categories corresponents a la població sense sostre (viure a un espai públic o a la intempèrie i pernoctar en un alberg) estan acceptades a la majoria de països com les pitjors situacions d'exclusió residencial (Feantsa, 2006). La preocupació per les formes d'exclusió residencial que s'expressen als carrers i places de les ciutats és la que motiva als municipis a crear serveis assistencials per atendre el sensellarisme i potenciar la col·laboració amb les entitats del Tercer Sector que tradicionalment han destinat recursos a cobrir necessitats com l'allotjament i l'alimentació de les persones en situació de carrer (Sales, 2023b). A Espanya no és fins els anys 80, que l'atenció a les persones que pernocten als carrers es desplaça de l'àmbit del control social i de l'ordre al dels serveis socials públics, assumint així les administracions locals la tasca d'oferir acompanyament social i allotjament temporal a les persones en situació de sense sostre (Rubio-Martin, 2018).

4.1. Viure en un espai públic o a la intempèrie (ETHOS 1)

El 2022 hi havia almenys 1.382 persones sense sostre pernoctant als carrers dels municipis de l'AMB, el que significa un creixement del 23,9% respecte a l'any anterior (segons les dades disponibles de 14 municipis de l'AMB per 2021 i 13 per 2022 que cobreixen el 81% de la població metropolitana). El creixement registrat pot tenir a veure amb un augment de la capacitat de detecció de les administracions locals, amb un increment efectiu de la gent dormint al carrer i, el més probable, amb un efecte combinat de les dues coses. Aquest increment ha estat especialment intens a Sant Boi de Llobregat (on la xifra s'ha més que duplicat) i a Badalona (on gairebé es duplica). A Barcelona, on hi viuen més de dues terceres parts de la població sense sostre dormint al carrer de l'AMB, aquest increment ha estat del 15,4%.

Malgrat que el qüestionari distribuït als ajuntaments demanava el nombre de persones ateses durant tot l'any, s'ha detectat que en realitat diversos municipis han proporcionat informació sobre el recompte o l'estimació de les persones sense sostre en una nit. Quan ha estat possible, hem cercat la xifra sobre el recompte d'una nit per seguir un criteri el més homogeni possible, al menys als municipis més grans. D'aquesta manera, per la majoria d'ajuntaments resta el dubte de si la informació proporcionada es refereix al total de persones ateses durant l'any o a una estimació o recompte puntual d'una nit.

Taula 5 Població sense sostre que viu en un espai públic a la intempèrie segons municipi, 2021-2022 i evolució

Municipi	2021	2022	Evolució (%)
Estimació mitjançant el recompte d'una nit			
Badalona*	48	90	+87,5%
Barcelona	921	1.063	+15,4%
El Prat de Llobregat	-	97	-
Sant Adrià de Besòs	19	15	-21,1%
Santa Coloma de Gramenet	28	22	-21,4%
L'Hospitalet de Llobregat	92	78	-15,2%
Respostes dels ajuntaments (persones ateses durant l'any)			
Begues	0	-	-
Esplugues de Llobregat	0	-	-
Gavà	4	5	+25,0%
Molins de Rei	-	12	-
La Palma de Cervelló*	3	-	-
El Papiol	1	-	-
Ripollet*	14	0	-100%
Sant Boi de Llobregat	20	47	+135,0%
Sant Climent de Llobregat	0	-	-
Sant Cugat del Vallès	-	4	-
Sant Vicenç dels Horts	-	18	-
Santa Coloma de Cervelló	0	-	-
Viladecans	-	19	-
Total	1.115	1.382	+23,9%

Nota: El total fa referència als municipis dels quals es disposa de dades, no al total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

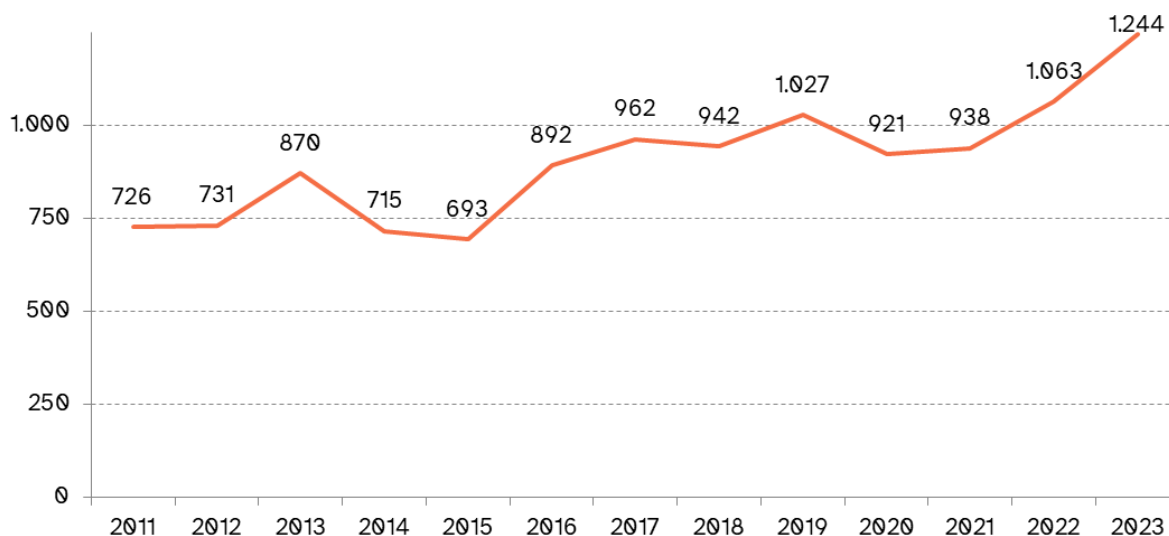
*Per Badalona, la xifra de 2022 correspon amb 2023. Les dades referents a 2021 d'Esplugues de Llobregat, la Palma de Cervelló, Ripollet, Sant Boi de Llobregat i Santa Coloma de Cervelló corresponen a 2020, en el cas de Ripollet al mes de desembre. Les dades de Ripollet de 2021 inclouen població que viu en barraques, no ha estat possible obtenir dades desagregades per aclarir el nombre total de persones dormint al carrer.

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 73,2% de la població total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat i de la XAPSLL per Barcelona.

Les dades publicades per la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar de Barcelona (XAPSLL) i les facilitades pel Servei d'Atenció Social al Sensellarisme a l'Espai Públic (SASSEP) de l'Ajuntament de Barcelona permeten observar l'evolució de les persones dormint al carrer a Barcelona segons l'estimació dels equips municipals d'intervenció a l'espai públic. La xifra inicial de 726 persones el 2011 va anar creixent amb fluctuacions fins assolir les 1.027 persones el 2019. Als dos anys següents la xifra va baixar al voltant d'un centenar de persones degut a l'habilitació d'equipaments d'emergència davant la situació de crisi provocada per la covid-19, per després augmentar fins al màxim de la sèrie: 1.244 persones el 2023, que implica un augment del 71,3% respecte 2011.

Gràfica 10. Evolució de la població sense sostre vivint a un espai públic a la intempèrie a Barcelona. 2011-2023.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Atenció Social al Sensellarisme a l'Espai Públic (SASSEP) de l'Ajuntament de Barcelona.

Altres municipis han dut a terme recomptes de persones dormint al ras entre 2023 i 2024. En l'elaboració d'aquest informe i per comparar les diferents categories d'exclusió residencial s'han emprat les dades generades pels municipis el 2022, però és important apuntar que les xifres de sensellarisme de carrer detectat pels recomptes posteriors apunten un augment del nombre de persones detectades en aquesta situació. A Badalona, 90 persones dormien al carrer la nit del 30 de maig de 2023 (Taula Sense Llar Badalona, 2024); a Sant Cugat del Vallès, 16 persones dormien al carrer el 16 d'octubre de 2023 (Cugat.cat, 2023); a Santa Coloma 28 persones el 30 de maig de 2023 (Infograma, 2024); i a l'Hospitalet del Llobregat, 100 persones la nit del 20 de novembre de 2024 (Línia Xarxa, 2024).

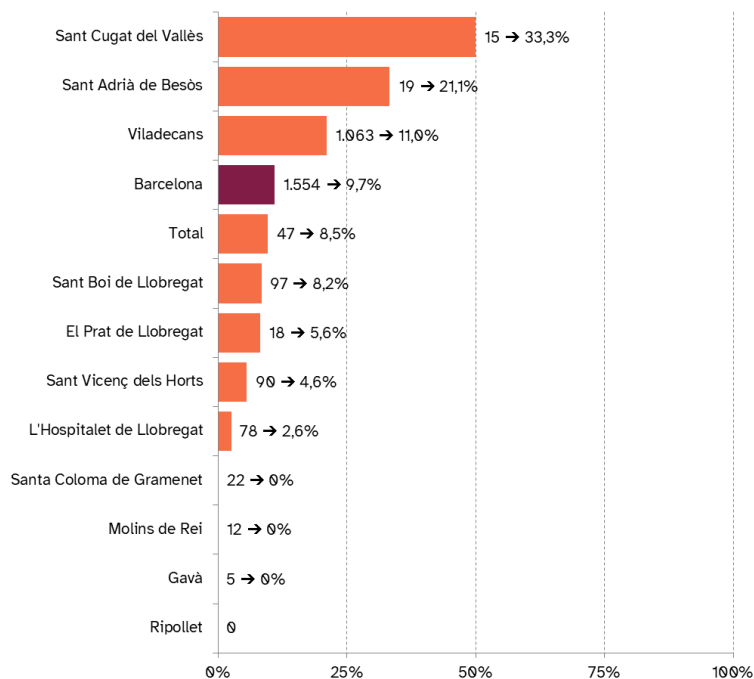
La població que pernocta al carrer està clarament masculinitzada. De les 1.292 persones sense sostre pernoctant al carrer als municipis de l'AMB analitzats l'any 2022 amb informació sobre el sexe, tan sols un 10,0% són dones. El sensellarisme de carrer està fortament masculinitzat, mentre que el sensellarisme femení tendeix a prendre en major mesura altres formes (com recórrer a habitatges de família o amistats, infrahabitatge o serveis residencials), sovint invisibilitzades (Sales i Guijarro, 2017).

Mentre que a Barcelona les dones representen un 11,0% de les persones sense sostre pernoctant al carrer, a la resta de municipis de l'AMB la seva presència és força menor, del 6,9% (destacant Badalona i L'Hospitalet de Llobregat, on les dones són menys d'un 5%). Als municipis on la proporció és més elevada o directament no hi ha dones, les xifres absolutes són les més petites.

El cas recent de Barcelona ens permet observar l'impacte dels serveis específics per dones sense llar. Si bé al febrer de 2020 els equips municipals van detectar un 13,6% de dones dormint al carrer, al febrer de 2021, just després d'iniciar-se nous serveis per dones, la xifra va baixar al 9,2%. Després d'aquest impacte immediat, la presència relativa de dones torna a augmentar fins a l'11,0% el 2022, mostrant les importants necessitats estructurals del sensellarisme a la ciutat.

Gràfica 11. Percentatge de dones sobre el total de persones detectades dormint al carrer per municipis de l'AMB, 2022.

Total de persones sense sostre pernoctant al carrer → % dones

Nota: La informació disponible comprèn informació per a 13 municipis de l'AMB que cobreixen el 81% de la població metropolitana.
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat i de la XAPSL per Barcelona.

4.2. Pernoctar en un alberg i estar forçat a passar la resta del dia en un espai públic (ETHOS 2)

La segona categoria ETHOS que conforma la població sense sostre consisteix en la població que passa el dia a l'espai públic però pernocta en un alberg. La manera de demanar aquesta informació als ajuntaments ha variat d'un any a altre: mentre que per 2020 es va demanar el nombre de persones pernoctant en allotjaments d'emergència, per 2022 es va demanar el nombre de persones pernoctant en un alberg i/o forçades a passar la resta del dia en un espai públic (per exemple, un alberg nocturn). Caldria decidir un criteri i mantenir-ho al llarg del temps per tal de garantir la robustesa de les anàlisis temporals.

El nombre de persones identificades en aquesta categoria el 2020 gairebé quintupliquen la xifra per 2022, bàsicament perquè a Badalona s'indiquen 111 persones el 2020 però no hi ha informació pel 2022, i perquè a Barcelona es passa de comptabilitzar 259 persones a cap. Al cas de Barcelona, les 259 persones registrades el 2020 (en realitat referents a 2019) corresponen als tres centres de primera acollida del Programa Municipal d'Atenció a les Persones Sense Llar, que en aquell moment eren únicament nocturns. Actualment ja no s'obliga a les persones a sortir durant el dia, llavors les persones allotjades en aquests centres passen a comptabilitzar a la següent categoria ETHOS 3 i, en conseqüència, gairebé no es registren persones a Barcelona en aquesta situació i les poques desenes de places ofertes per entitats del tercer

sector no queden comptabilitzades en les dades facilitades pels serveis socials municipals.

El 2022 tan sols es comptabilitzen persones sense sostre pernoctant en albergs a L'Hospitalet de Llobregat (65), Molins de Rei (10) i Sant Vicenç dels Horts (3), mentre que altres 7 municipis reporten no tenir-ne cap persona en recursos d'aquest tipus.

Respecte a la presència de dones a aquesta categoria, novament es constata la masculinització de les situacions de sensellarisme. Però, alhora també s'observa com la presència femenina comença a augmentar a mesura que les categories es van allunyant de la pernocta al carrer. D'aquesta manera, si al cas de la categoria anterior s'identificava un 9,7% de dones dormint al ras a l'AMB, les dones sense sostre pernoctant en albergs representen un 14,1%. Aquest augment del percentatge de dones es produeix a tots els municipis dels quals es disposen dades: L'Hospitalet de Llobregat (que passa del 2,6% de la categoria ETHOS 1 al 9,2% a ETHOS 2), Molins de Rei (de cap dona a un 40,0%) i Sant Vicenç dels Horts (d'un 5,6% a un 33,3%).

Taula 6. Població sense sostre pernoctant en un alberg i/o forçada a passar la resta del dia en un espai públic segons municipi, 2020 i 2022, i percentatge de dones, 2022.

Municipi	2020	2022	% dones 2022
Badalona	111	-	-
Barcelona	259	0	-
Esplugues de Llobregat	0	-	-
Gavà	-	0	-
L'Hospitalet de Llobregat	-	65	9,2%
Molins de Rei	-	10	40,0%
La Palma de Cervelló	0	-	-
El Papiol	2*	-	-
El Prat de Llobregat	-	0	-
Ripollet	0	0	-
Sant Adrià de Besòs	0	-	-
Sant Boi de Llobregat	0	0	-
Sant Climent de Llobregat	0	-	-
Sant Cugat del Vallés	-	0	-
Sant Vicenç dels Horts	-	3	33,3%
Santa Coloma de Cervelló	1	-	-
Viladecans	-	0	-
Total	373	78	14,1%

Nota: Les dades de El Papiol de 2020 corresponen a 2021. El total fa referència als municipis dels quals es disposa de dades, no al total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 59,4% de la població total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la XAPSLL per Barcelona i Ajuntaments.

4.3. La nacionalitat de la població sense sostre

Les persones estrangeres estan sobrerrepresentades en els serveis destinats a persones sense llar. La fragilitat de les xarxes de suport mutu, la segregació en el mercat laboral i l'exclusió administrativa són factors, entre d'altres, que augmenten el risc de sensellarisme (Sales, 2023b). Però, a les dades disponibles pels municipis de l'AMB, la informació sobre la nacionalitat de les persones que viuen en condicions corresponents a les categories de sense sostre no s'ha compilat de manera sistemàtica. Caldria revisar el mètode de recollida d'informació per garantir que en futures edicions aquesta informació sigui rigorosa i exhaustiva, per tal de poder incorporar aquesta variable a les anàlisis.

Per l'any 2022, es disposa d'informació de 319 persones que viuen a 8 municipis diferents. En algun cas la informació s'ha proporcionat en relació a totes les persones que viuen sense sostre al municipi, però en la majoria únicament en relació a la categoria ETHOS 2. Segons aquestes dades, un 31,0% de les persones sense sostre compten amb la nacionalitat espanyola, mentre que el 69,0% restant té nacionalitat estrangera (amb Àfrica com el continent més freqüent).

Per la ciutat de Barcelona disposem de dades del darrer informe de la XAPSELL, en el que es publicava que només el 28,5% de les persones ateses pels serveis de les entitats i de l'ajuntament tenien nacionalitat espanyola (Sales, 2024). En paral·lel, el Servei d'Atenció Social al Sensellarime a l'Espai Públic de l'Ajuntament de Barcelona (SASSEP) informa que la proporció de persones detectades dormint al carrer de nacionalitat espanyola es situa per sota del 20%.

5. Població sense habitatge

La categoria de sense habitatge de la tipologia ETHOS, es compon de cinc categories operatives: viure en centres per persones sense llar, en refugis per a dones, en establiments per migrants, en institucions residencials o d'internament, i en allotjaments amb recolzament per a persones sense llar. Totes les situacions descrites per aquestes categories operatives tenen en comú les limitacions en termes de manca d'espais socials íntims i de privacitat i la temporalitat en l'estada (FEANTSA, 2006).

També tenen en comú la institucionalització, limitada en el temps, de les persones afectades. Faciliten aquesta estada en centres residencials col·lectius diferents sistemes públics i xarxes assistencials. La disponibilitat de dades depèn de la seva capacitat de recollida i sistematització i de la relació que mantinguin amb els serveis socials. Així doncs, és habitual que els serveis socials municipals i les Àrees Bàsiques disposin d'informació sobre les persones allotjades en centres per a persones sense llar de diferents naturaleses, doncs és una competència dels serveis socials la cobertura de necessitats bàsiques a la població en situació d'exclusió social. Sovint, la comunicació amb serveis públics i entitats socials que atenen persones migrants i sol·licitants de protecció internacional, a dones víctimes o supervivents de violència masclista, no és tan directa i existeixen llacunes en les dades disponibles. Per la seva banda, no es disposa de dades consistents de les persones que viuen en institucions residencials o d'internament (centres del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, centres hospitalaris o de salut mental i centres penitenciaris) en risc de sensellarisme en el moment de la seva sortida.

A continuació es descriu la situació a l'AMB d'aquestes categories, amb les dades disponibles dels propis ajuntaments i altres indicadors provinents de fonts oficials.

5.1. Viure de forma temporal en albergs o centres per a persones sense llar (ETHOS 3)

La categoria operativa ETHOS 3 descriu la situació de viure de forma temporal en albergs o centres per a persones sense llar. L'objectiu de combinar l'allotjament temporalment amb el suport social que acompanya l'estada en aquests centres, és la recuperació de l'autonomia a través de l'estabilització personal, d'ingressos econòmics i habitacional. Per això, es considera que les persones que resideixen en aquests centres continuen sense tenir un habitatge propi (Sales, 2023b).

Per recollir les dades de 2022 es demanava als ajuntaments que informessin del nombre de persones ateses durant l'any que vivien en albergs o centres per a persones sense llar/allotjament temporal (per exemple, equipaments per persones en situació de sense llar). En el cas de Barcelona, les xifres corresponen amb recomptes realitzats per una única nit.

L'any 2020 es van registrar 1.374 persones allotjades temporalment en albergs o centres per a persones sense llar, totes a Barcelona excepte 35 a Begues i una a la Palma de Cervelló. La xifra per Barcelona és molt més elevada que el 2022, en gran part degut a les 549 places addicionals que hi havia obertes l'any 2020 en

el moment del recompte, ubicades en dispositius d'emergència per fer front a la pandèmia de la covid-19.

L'any 2022, a les 1.708 places comptabilitzades a Barcelona s'incorporen 517 situades a altres 6 municipis (dels quals no es disposava informació per 2020): 235 places a Santa Coloma de Gramenet, 175 a Badalona, 80 a l'Hospitalet de Llobregat, 14 a Sant Cugat del Vallès, 12 al Prat de Llobregat, i una a Sant Vicenç dels Horts.

A aquesta categoria per comptabilitzar les persones sense sostre, el percentatge de dones se situa en un 26,0%, xifra que segueix mostrant una realitat força masculinitzada però que és considerablement superior a la presència de dones a les categories anteriors. Com a excepció, a Santa Coloma de Gramenet fins i tot hi ha més dones que homes allotjades en aquest tipus de recursos, probablement degut al tipus de centres de la ciutat.

Taula 7. Població sense sostre en albergs o centres per a persones sense llar de forma temporal segons municipi i sexe, 2020 i 2022.

Municipi	Total		Sexe 2022			
	2020	2022	Homes	Dones	No binari	Sense especificar
Badalona	-	175	83,4%	16,6%	-	-
Barcelona*	1.338	1.708	77,2%	22,6%	-	0,2%
Begues*	0*	-	-	-	-	-
Gavà	35	-	-	-	-	-
L'Hospitalet de Llobregat	-	80	72,5%	27,5%	0%	0%
Molins de Rei	-	0	-	-	-	-
La Palma de Cervelló	1	-	-	-	-	-
El Prat de Llobregat	-	12	100%	0%	0%	0%
Ripollet	0	-	-	-	-	-
Sant Adrià de Besòs*	0*	0	-	-	-	-
Sant Boi de Llobregat	0	0	-	-	-	-
Sant Climent de Llobregat	0	-	-	-	-	-
Sant Cugat del Vallès	-	14	71,4%	7,1%	21,4%	0%
Sant Vicenç dels Horts	-	1	100%	-	-	-
Santa Coloma de Cervelló	0	-	-	-	-	-
Santa Coloma de Gramenet	-	235	43,8%	56,2%	-	-
Viladecans	-	0	-	-	-	-
Total	1.374	2.225	73,7%	26,0%	0,1%	0,1%

Nota: La informació de Barcelona fa referència a les persones comptabilitzades durant una sola nit, mentre que la resta d'ajuntaments han respost la pregunta del qüestionari que demanava les persones ateses durant tot l'any. La xifra de Barcelona per 2020 correspon a 2019. Les dades de Begues i Sant Adrià de Besòs per 2020 corresponen a 2021. Els percentatges de població segons sexe per Barcelona corresponen al total de persones identificades amb la categoria ETHOS 3 i la categoria ETHOS 7 conjuntament.

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 78,3% de la població total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. El total fa referència als municipis dels quals es disposa de dades, no al total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la XAPSLL per Barcelona, Ajuntaments i de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat.

5.2. Viure en refugis per a dones de forma temporal (ETHOS 4)

La categoria operativa ETHOS 4 fa referència a les persones que viuen en equipaments o pisos específics allotjar temporalment a dones que viuen situacions de violència masclista i els seus fills i filles. En el moment que les dones no poden romandre al seu habitatge per la presència d'un agressor són dones sense llar i requereixen d'un allotjament alternatiu. La provisió d'habitatge i d'estabilitat residencial és essencial per combatre la violència i trobar protecció i per la recuperació de l'autonomia (Sales, 2023b). Ofereixen acolliment i atenció especialitzada amb acompanyament professional multidisciplinar integrat per persones titulades en psicologia, treball social i educació social. Es pot accedir a aquests serveis a través dels serveis socials d'atenció primària o d'equips d'atenció a les dones. A Catalunya, l'atenció a les dones i els seus fills i filles que pateixen violència masclista forma part de la Cartera de serveis socials especialitzats. Les polítiques per fer front a les violències masclistes del Departament d'Igualtat i Feminismes de la Generalitat inclouen els Serveis d'Acolliment i Recuperació (SAR) i el Servei Substitutori de la Llar (SSLL), entès com a pis d'autonomia.

Taula 8. Persones que viuen en equipaments específics per a dones i els seus fills i filles en situació de violències masclistes segons municipi, 2020 i 2022.

Municipi	2020	2022
Barcelona*	586*	500
Begues	0	-
Esplugues de Llobregat	4	-
Gavà	-	2
L'Hospitalet de Llobregat	-	-
Molins de Rei	-	2
La Palma de Cervelló	0	-
El Papiol	5	-
El Prat de Llobregat	-	12
Ripollet	-	0
Sant Adrià de Besòs	7 - 14 cada any	12
Sant Boi de Llobregat	0	-
Sant Climent de Llobregat	0	-
Santa Coloma de Cervelló	0	-
Sant Vicenç dels Horts	-	1
Viladecans	-	11
Total	606	540

*: La xifra per Barcelona 2020 correspon amb 2021.

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 57,9% de la població total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. El total fa referència als municipis dels quals es disposa de dades, no al total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat i Memòria Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI per Barcelona.

Per l'any 2020 hi ha informació disponible per 9 municipis, que en total van acollir durant tot l'any a 606 persones, el 97% a Barcelona. El 2020, a 8 municipis es registren 540 persones allotjades en aquests equipaments, també la gran majoria a Barcelona. A Sant Adrià de Besòs es venen allotjant entre 7 i 14 persones cada any (12 el 2022). El 2022 també a El Prat de Llobregat es comptabilitzen 12, 11 a Viladecans, 2 a Gavà i a Molins de Rei i una persona a Sant Vicenç dels Horts. A Barcelona, que l'any 2022 compta amb 270 places simultànies, es van acollir o allotjar 268 unitats familiars (amb 268 mares i 232 infants i adolescents. Aquest darrer any analitzat es caracteritza per l'allargament de les estades i la disminució de les sortides del dispositiu. La manca de rotació va impedir poder allotjar més persones (Àrea de Drets Socials, 2022).

5.3. Viure en allotjaments temporals reservats a persones migrades i a demandants d'asil (ETHOS 5)

La categoria operativa ETHOS 5 inclou a les persones que viuen en allotjaments temporals reservats a persones immigrants i demandants d'asil, com els centres de recepció o allotjament temporal o els equipaments per treballadors/es immigrants. Aquesta categoria també fa referència a persones sense llar que, per la seva nacionalitat o per haver sol·licitat protecció internacional, reben atenció d'altres xarxes de suport com el programa estatal d'asil i refugi o entitats especialitzades a oferir allotjament temporal i suport jurídic a persones migrades. Aquestes xarxes no atenen totes les persones migrades sense llar. De fet, la proporció de persones d'origen estranger als dispositius dels serveis socials específics no ha parat de créixer els darrers 15 anys (Sales, 2023).

Respecte les sol·licituds de protecció internacional, l'any 2022 es van presentar 118.842 a tot l'Estat espanyol (el 69% del total corresponent a persones procedents de Veneçuela i Colòmbia). Barcelona és la segona província en la qual es formalitzen més sol·licituds, després de Madrid. A la ciutat de Barcelona, el nombre de persones sol·licitants de protecció d'asil i/o amb l'estatut de refugiades el 2022 ha estat de 5.933 (SAIER, 2022).

Aquest any destaca també per l'impacte de la guerra a Ucraïna, que va esclatar el 24 de febrer i va comportar l'arribada de més de 1.000 persones a la ciutat de Barcelona aquell mes, així com altres arribades al llarg de tot l'any. Aquestes persones provinents d'Ucraïna no han estat comptabilitzades com a persones sense llar i, per tant, no estan incloses en la següent taula 9, donat que els serveis socials dels municipis i les àrees bàsiques no van assumir el seu allotjament temporal.

Tanmateix, cal destacar que les dades disponibles presenten algunes limitacions. Tan sols es compten amb les dades del programa Nausica de Barcelona i les dades informades pels ajuntaments al qüestionari proporcionat per la Generalitat (únicament el Prat de Llobregat ha comptabilitzat persones). Falten, per tant, les dades de les persones allotjades pel Programa Estatal d'Asil i Refugi a través d'entitats del tercer sector, així com la xifra de persones que el SAIER allotja a pensions.

Segons la informació disponible per 2022, es registren 135 persones en allotjaments temporals reservats a persones immigrants i demandants d'asil a Barcelona i 5 al Prat de Llobregat (per la proximitat de l'aeroport), mentre que no hi hauria cap als altres tres municipis informats. D'aquestes, un 41% són dones, que almenys a Barcelona manté estable la distribució per gènere respecte a anys anteriors (SAIER, 2022).

Taula 9. Persones que viuen en allotjaments temporals reservats a persones immigrants i demandants d'asil, i percentatge de dones, 2022.

Municipi	2022	% Dones
Barcelona	138	41%
Molins de Rei	0	-
El Prat de Llobregat	5	40%
Ripollet	0	-
Viladecans	0	-
Total	140	40,7%

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 50,6% de la població total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

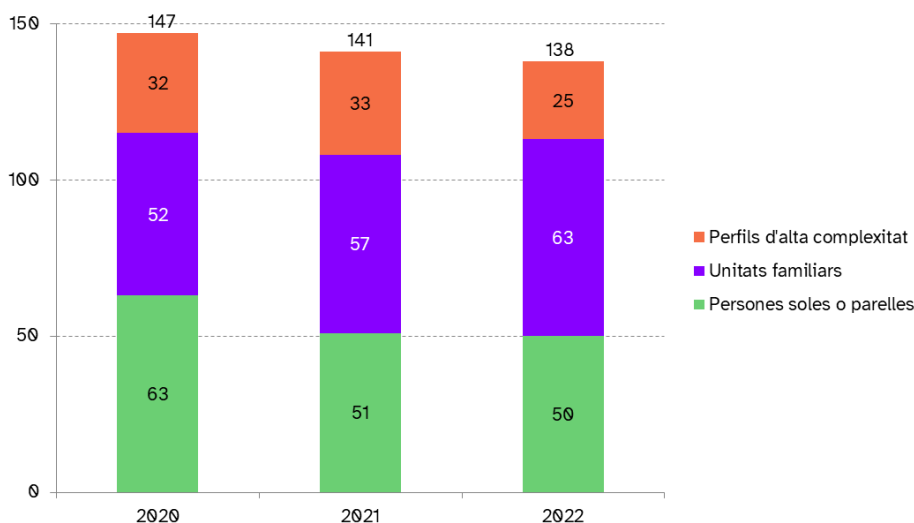
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat i de la Memòria del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER) i Programa Nausica 2022 per Barcelona.

Entre les activitats realitzades amb les persones que accedeixen al programa d'acollida es troba la cobertura de les necessitats bàsiques de les persones ateses mitjançant un allotjament d'emergència durant el temps que resten a l'espera de ser derivades a un centre d'acollida. A Barcelona, des del SAIER es descriu la realitat del servei marcada per l'increment de situacions de vulnerabilitat i d'urgències socials dins la població migrant a la ciutat, especialment entre les persones que es troben en situació administrativa irregular (SAIER, 2022). S'identifica una tendència que es va iniciar l'estiu del 2021 i que ha continuat a l'alça durant el 2022. Així, el servei ha experimentat un increment considerable de demandes per part de famílies amb menors amb manca o pèrdua d'allotjament i persones en situació de sensellarisme o amb unes condicions d'habitatge precàries i inestables.

En concret, el Programa Nausica està adreçat a persones sol·licitants d'asil o beneficiàries de protecció internacional que viuen a la ciutat de Barcelona. L'acolliment es realitza en places d'allotjaments homologats, distribuint a les persones segons perfils i necessitats d'atenció. Aquest servei compta el 2022 amb 33 pisos en ús que corresponen amb 122 places homologades (és a dir, amb una ocupació aquell any del 113%, allotjant a 138 persones).

El total de persones allotjades ha disminuït lleument els darrers tres anys (veure gràfica 12). De les 138 persones registrades el 2022, un 46% formen part d'unitats familiars, un 36% són persones soles o parelles i el 18% restant correspon amb perfils d'alta complexitat. Respecte als anys anteriors, ha augmentat el pes de les unitats familiars. En conseqüència, augmenta la proporció menors de 18 anys: el 2022 eren un 31% de les persones ateses, mentre que el 2021 van ser un 29% i el 2020 un 26%.

Gràfica 12. Evolució del nombre de persones allotjades als habitatges del programa Nausica d'atenció a refugiats segons el perfil de la població. Barcelona, 2020-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de la Memòria del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER) i Programa Nausica 2022.

5.4. Viure en institucions residencials o d'internament amb la perspectiva de ser acomodat/da amb un termini definit sense habitatge d'acollida disponible (ETHOS 6)

A la categoria operativa ETHOS 6 s'han de comptabilitzar les persones que viuen a institucions sanitàries, penitenciàries o de protecció a la infància, i que no tenen on residir un cop finalitza aquesta institucionalització. És a dir, inclou internes i interns penitenciaris que, en apropar-se el moment de l'excarceració, no tenen una llar on tornar; el jovent sota la tutela de l'administració que, en arribar la majoria d'edat i amb els recursos d'acompanyament i suport social esgotats, està a punt de sortir d'un centre residencial sense disposar d'un espai físic on residir; i per últim, les persones que, en rebre una alta mèdica després d'un període d'internament, no tenen habitatge on seguir la convalescència, completar la recuperació o reprendre la quotidianitat (Sales, 2023b).

La informació proporcionada pels municipis en relació a aquesta categoria ETHOS és escassa: únicament Sant Cugat del Vallès va indicar que 3 homes es trobaven en aquesta situació el 2022. Molins de Rei, el Prat de Llobregat, Ripollet i Viladecans van indicar que no hi havia cap persona registrada en aquesta situació i la resta de municipis no va contestar.

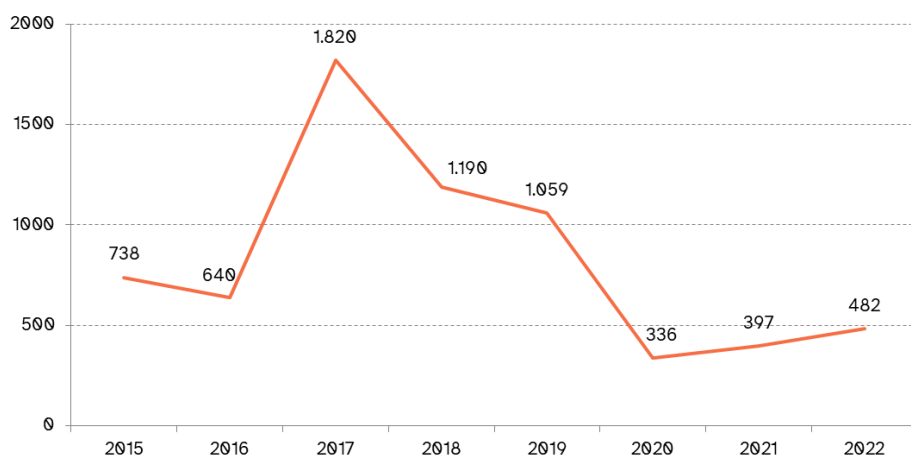
Donada la manca d'informació, es presenten a continuació alguns indicadors que poden servir per tenir una aproximació a aquesta realitat, referents a les persones internades al CIE de Zona Franca i especialment al

nombre d'arribades de població infant i adolescent no acompanyada.

Entre 2012 i 2015 a nivell estatal el nombre de persones internades als CIE mostra una tendència decreixent. La següent gràfica 13 mostra l'evolució de les persones internades al CIE de Zona Franca, que parteix de 2015 amb 738 persones. Aquesta xifra augmenta considerablement fins les 1.820 el 2017, coincidint aquest any amb un creixement de les entrades irregulars de persones a l'Estat. A partir de 2018 la xifra de persones internades va anar decreixent fins al mínim de 336 el 2020. La tendència llavors esdevé lleugerament creixent, registrant-se el 2022 482 persones internes (que representen un 21% del total de 2.082 persones internades als set centres d'arreu de l'Estat aquest any). Totes aquestes persones són homes. De fet, les 44 dones internades a un CIE a tot l'estat (respecte a un total de 2.276 persones) es trobaven al CIE de Madrid. Però, degut al tancament temporal per obres d'aquest centre al gener de 2023, aquestes dones van ser internades al CIE de la Zona Franca, al mòdul previst per dones des de les obres de 2019.

La causa per un 50,4% dels interns va estar l'estada irregular el 2022. La durada mitjana va ser de 39 dies, i el motiu de sortida en un 64% dels casos va estar la posada en llibertat o sortida per diverses causes (SJM, 2022). Lògicament, no totes aquestes persones corresponen amb la categoria ETHOS 6, donat que la sortida ha d'anar acompanyada d'una manca d'habitatge, però no comptem amb més informació al respecte.

Gràfica 13. Nombre total de persones internades al CIE de Zona Franca (Barcelona), 2015-2022.

Nota: Les dades de 2018, 2019 i 2020 estan estimades a partir de l'últim número d'intern de la persona que va sol·licitar ser visitada (la dada de 2020 inclou el període entre octubre i desembre durant el qual no van ser permeses les visites als interns).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de Fundació Migra Studium (2020) i Servicio Jesuita a Migrantes (2020, 2022).

Per altra banda, el nombre d'arribades de població infant i adolescent no acompanyada sí que encaixa molt més clarament amb aquesta categoria ETHOS 6, atès que es tracta de persones sobre les quals el sistema espanyol de protecció obliga a intervenir i atendre-les (com a menors desemparats, tenen acollida i tutela garantides). Ara bé, no totes les persones detectades correspondrien amb la categoria ETHOS 6, donat que per diferents circumstàncies (com els escapaments de les comissaries i de la Fiscalia o la no acceptació dels centres) alguns casos poden acabar en situacions de carrer o en altres condicions.

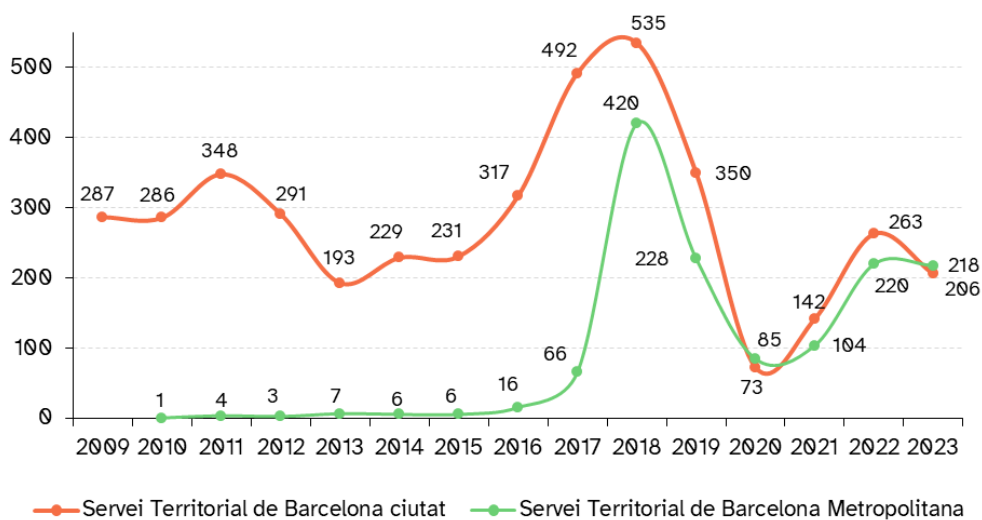
La població migrant infant i adolescent no acompanyada aglutina diversos vectors de desigualtat i vulnerabilitat. A Catalunya, la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) és l'organisme responsable de la protecció de menors. A finals dels anys noranta es va produir la primera creixença del fenomen de la migració d'infants, adolescents i joves sols, i la DGAIA va crear els centres d'acollida específics. Actualment, amb el fort increment de menors no acompanyats que arriben a Catalunya,

la DGAIA ha hagut d'obrir nous centres i pisos tutelats sense planificació, oferint solucions d'emergència davant el col·lapse del sistema (Mañas i Menta, 2019).

Les arribades d'aquest col·lectiu a l'àmbit metropolità mostren una tendència decreixent fins al 2013, any en què es van produir 201 arribades. A partir de la recuperació econòmica, les arribades es van anar incrementant cada any, especialment el 2017 i 2018, on gairebé es van duplicar, fins arribar al màxim de 956. L'any següent es va registrar una davallada considerable, que va arribar al mínim l'any de la pandèmia (154 arribades). A partir de 2021 aquestes arribades s'han anat incrementant, registrant-se 484 el 2022 (la meitat que al màxim de 2018). L'any 2023, a data 31/11, s'havien obert 357 expedients, una mica més d'un terç del pic màxim el 2018.

La sèrie històrica mostra un canvi important a la distribució territorial de les arribades (que fa referència al servei territorial que gestiona l'expedient del noi o noia i, en cap cas, al lloc on l'infant o jove ha estat detectat). Fins al 2016, els expedients oberts al Servei Territorial de Barcelona Metropolitana representaven menys del 5% del total. A partir d'aquest any, el fort increment de les arribades va motivar que aquestes s'haguessin de distribuir de manera més equilibrada entre Barcelona i la resta de municipis metropolitans, tendència que es manté fins al 2023. De fet, a data 30/04/2024, a l'àmbit metropolità s'han registrat 99 arribades i a Barcelona ciutat 67, suggerint la continuació d'aquesta distribució menys centralitzada a Barcelona.

Gràfica 14. Evolució del nombre d'arribades de població infant i adolescent no acompanyada. Serveis Territorials de Barcelona ciutat i de Barcelona Metropolitana, 2009-2023.

Nota: El Servei Territorial de Barcelona Metropolitana aplega els municipis de la comarca del Baix Llobregat, i els municipis de Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet.

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència (Sini@), Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya.

El Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència del DGAIA ens permet analitzar algunes característiques dels infants i adolescents emigrats sols. A data 30/04/2024, a Barcelona ciutat i els municipis del Servei Territorial de Barcelona Metropolitana es comptabilitzen 519 infants i joves emigrats sols (un 60% ubicats a l'Àrea metropolitana), que representen el 17,4% del total d'infants i joves acollits per la DGAIA i un 30,9% sobre el total d'infants acollits en centres residencials.

Les edats més freqüents se situen al voltant dels 17 anys: un 36,8% tenen aquesta edat, un 28,5% tenen 15 o 16 anys i un 31,8% tenen 18 anys o més. Tan sols un 5,2% són dones, xifra que augmenta fins al 7,1% al cas de Barcelona ciutat. Les noies d'aquest col·lectiu sovint queden fora del sistema de protecció, ja que el procés d'arribada tendeix a ser a través d'intermediaris com, per exemple, treballant en els serveis domèstics, establint relacions de casament, etc., dificultant, per tant, l'accés al circuit de protecció (Mañas i Menta, 2019).

Taula 10. Indicadors sobre els infants i adolescents emigrats sols segons servei territorial, 30/04/2024.

Indicador	Barcelona ciutat	Àrea Metropolitana ¹	Total	
Infants i joves emigrats sols	210	309	519	
% infants i joves emigrats sols sobre el total d'infants i joves acollits per la DGAIA	14,2%	20,7%	17,4%	
% infants i joves emigrats sols sobre el total d'infants acollits en centre residencial	24,8%	37,0%	30,9%	
% dones infants i joves emigrades soles	7,1%	4,1%	5,2%	
	12-14 anys	5,8%	1%	2,9%
% infants i joves emigrats	15-16 anys	31,6%	26,4%	28,5%
sols segons edat	17 anys	31,6%	40,4%	36,8%
	18 anys o més	31,1%	32,3%	31,8%

Nota: Les dades fan referència al nombre de nois i noies ateses pel Sistema de protecció el 30/04/2024.

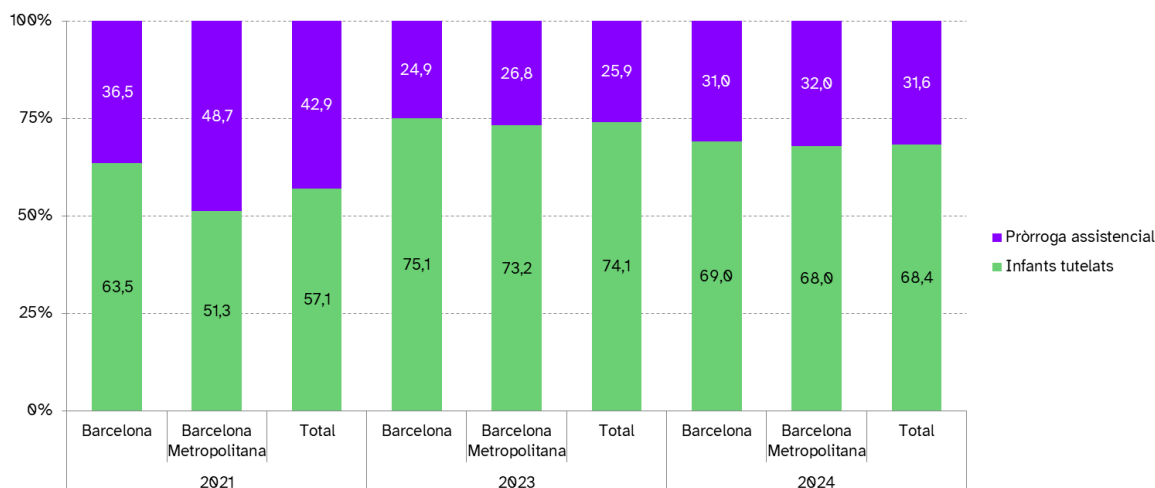
¹ El Servei Territorial de Barcelona Metropolitana inclou els municipis de la comarca del Baix Llobregat, i els municipis de Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet.

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència (Sini@), Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya.

Els infants i joves emigrats sols poden trobar-se en dues situacions administratives en funció de la seva edat. Per una banda, els infants tutelats són aquells nois i noies emigrants sols que són menors d'edat i estan essent atesos pel Sistema de protecció. Poden tenir un Expedient de Desemparament (amb Mesura Cautelar d'atenció immediata) o un Expedient de Tutela oberts. D'altra banda, els joves amb pròrroga assistencial són aquells nois i noies emigrants sols que un cop assolida la majoria d'edat continuen essent atesos pel Sistema de protecció mitjançant un Expedient Assistencial.

La següent gràfica 15 mostra que el 2024 els infants tutelats constitueixen un 68,4% del total. La proporció de joves en situació de pròrroga assistencial ha variat d'un any a l'altre, passant d'un 42,9% el 2021 a un 25,9% el 2023 i un 31,6% el 2024. No es detecten diferències territorials importants entre territoris de l'AMB. És preocupant constatar que un nombre significatiu de joves en pròrroga assistencial continuen en una situació sense habitatge, la qual cosa evidencia la insuficiència de les mesures de suport i la urgència de reforçar els programes d'integració social i laboral per a aquest col·lectiu. La manca d'un entorn estable i segur en aquesta etapa crítica de la seva vida pot tenir conseqüències greus en el seu desenvolupament personal i professional.

Gràfica 15. Percentatge d'infants i joves emigrats sols segons situació administrativa per servei territorial, 2021-2024.

Nota: Les dades fan referència al nombre de nois i noies ateses pel Sistema de protecció el 31/06/2021, el 31/10/2023 i el 30/04/2024. A 2021 no s'inclouen els casos de joves amb pròrroga assistencial atesos per l'Àrea de Suport als Joves Tutelats i Extutelats (ASJTET). Les memòries de l'ASJTET no permeten saber el nombre de joves amb pròrroga assistencial per a l'àrea de Barcelona i no s'ha pogut accedir a altres fonts d'informació. A partir de maig de 2022 les dades inclouen tots els casos atesos per l'ASJTET vinculats al programa d'habitatge i la totalitat de joves atesos per l'ASJTET donats d'alta a partir de l'any 2021. El Servei Territorial de Barcelona Metropolitana inclou els municipis de la comarca del Baix Llobregat, i els municipis de Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet.

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Infància i Adolescència (Sini@), Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya.

5.5. Viure en un allotjament amb recolzament sostingut per a persones sense llar (ETHOS 7)

La darrera categoria ETHOS per comptabilitzar a la població sense habitatge fa referència a l'allotjament amb suport social sostingut com a part d'un programa de reallotjament per persones sense llar (per exemple, a equipaments residencials per persones grans amb trajectòria de sensellarisme, o pisos d'inclusió). Es tracta d'una situació amb un allotjament de curta durada i que depèn de l'acceptació de suport (en cas contrari, la persona seria susceptible de ser desnonada) (Feantsa, 2006).

A Barcelona s'inclouen els pisos d'inclusió, que ofereix a persones soles o famílies en situació d'exclusió social un habitatge temporal i compartit, i els pisos individuals amb suport social (en alguns casos en realitat es tractaria de situacions ETHOS 3, però amb la informació disponible no és possible diferenciar-los exhaustivament). De cara a futures edicions, seria convenient tenir en compte aquest fet a l'hora de dissenyar l'eina de recollida d'informació per millorar la precisió de les dades obtingudes.

L'any 2020 es van detectar 807 persones sense llar vivint en allotjaments amb recolzament sostingut, ubicades a 5 municipis (la gran majoria a Barcelona, on la xifra en realitat es refereix a 2019). Per 2022, el total identificat a 9 municipis de l'AMB es situa en 1.518 persones. A Barcelona s'ubiquen 1.095 persones, al Prat de Llobregat 353, 40 a Molins de Rei i entre 12 i 3 persones a Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Viladecans i Sant Vicenç dels Horts. En quant a l'evolució, mentre que a Barcelona i Sant Adrià de

Besòs es constata un increment de places, a Viladecans es redueixen en més de la meitat i a Ripollet i Sant Boi de Llobregat desapareixen les que hi havia.

Aquestes xifres s'han d'analitzar amb cautela donades les limitacions de les dades disponibles. Hem vist que les respostes al qüestionari administrat als ajuntaments en diferents ocasions han mostrat incongruències entre el que es demana i el que es reporta. Tanmateix, resulta difícil distingir entre les categories ETHOS 3 (viure de forma temporal en albergs o centres per a persones sense llar) i ETHOS 7 (viure en allotjaments amb recolzament sostingut degut a la condició de persones sense llar). La proposta de la metodologia ETHOS-light, de fet, soluciona aquest problema al considerar conjuntament aquestes dues categories. Per tant, és possible que les xifres proporcionades pels ajuntaments continguin certes indeterminacions. Totes aquestes qüestions s'hauran d'adreçar en un futur, i a l'apartat 9 d'aquest informe reflexionem sobre elles.

La visibilització del sensellarisme femení s'evidencia en aquesta categoria, que comporta un nivell de garanties considerablement superior en comparació a les anteriors. Així, per primer cop hi ha una major presència de dones que de homes, del 51,4%. Davant les situacions de risc combinades que pateixen les dones, l'allotjament en recursos que constitueixen entorns més o menys controlats i segurs, com els pisos individuals o compartits, sembla adequar-se molt millor que les solucions anteriors, des de l'extrem de viure al carrer fins a l'allotjament en recursos menys estables i més concorreguts.

Taula 11. Persones que viuen en allotjaments amb recolzament sostingut degut a la condició de persones sense llar i percentatge de dones segons municipi, 2020 i 2022.

Municipi	2020	2022	% Dones 2022
Barcelona	760*	1.095	51,8%
Begues	0*	-	-
Gavà	0	-	-
Molins de Rei	-	40	52,5%
La Palma de Cervelló	0	-	-
El Prat de Llobregat	-	353	53,5%
Ripollet	30	0	-
Sant Adrià de Besòs	5*	12	25,0%
Sant Boi de Llobregat	3	0	-
Sant Climent de Llobregat	0	-	-
Santa Coloma de Cervelló	0	-	-
Sant Vicenç dels Horts	-	3	0%
Santa Coloma de Gramenet	-	9	55,6%
Viladecans	14	6	57,1%
Total	807	1.518	51,4%

*: Les dades de Barcelona per 2020 corresponen a 2019 i les xifres de Begues i Sant Adrià de Besòs corresponen a 2021.

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 58,9% de la població total de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. El total fa referència als municipis dels quals es disposa de dades, no al total de l'AMB.

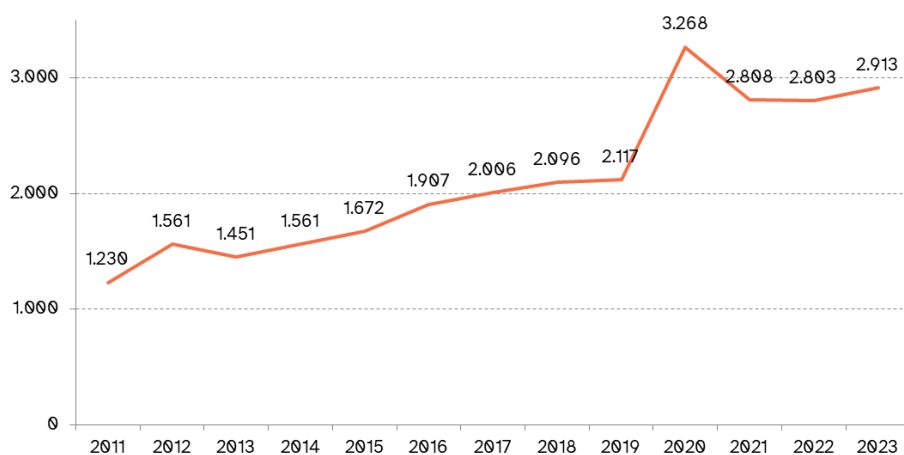
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat.

Les categories ETHOS 3 i 7 fan referència a l'allotjament en centres, sense estar necessàriament adreçats a un col·lectiu específic. L'allotjament temporal per les persones sense sostre i la proporció de suport social durant l'estada en un centre tenen com a objectiu la recuperació de l'autonomia a través de l'estabilització personal, l'obtenció d'ingressos econòmics i l'accés a una solució d'habitatge. Les persones que resideixen a

aquests centres es considera que continuen sense tenir un habitatge (Sales, 2023b).

La següent gràfica 16 mostra l'evolució del nombre de persones allotjades en recursos de la XAPSLL a la ciutat de Barcelona, que es corresponen amb les persones sense sostre que viuen en allotjaments, albergs o centres per a persones sense llar (ETHOS 3 i 7). La gràfica mostra una tendència creixent i força homogènia del nombre de places, des de les 1.230 inicials el 2011 fins les 2.913 del 2023. L'únic pic contrastable es produeix el 2020, quan la situació excepcional de la pandèmia de la covid-19 va tensar totes les problemàtiques habitacionals i es van posar en marxa dispositius d'emergència (amb 549 places addicionals). L'any 2021, però, no es va tornar a nivells pre-covid, i es pot constatar que una part molt important de les places noves generades l'any anterior es van mantenir. En quant al tipus de recurs, destaca l'evolució del pes relatiu dels pisos, que s'han incrementat des d'un 15,3% del total de les places el 2008 fins representar un 44,1% del total el 2023.

Gràfica 16. Evolució de la població sense llar en recursos d'allotjament i residencials de la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar de Barcelona (ETHOS 3 i 7), 2011-2023.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la XAPSLL.

5.6. La nacionalitat de la població sense habitatge

Si bé la pregunta del qüestionari demanava la nacionalitat de les persones que es troben en situació de sense habitatge, hi ha tres municipis que sembla que han donat informació sobre nacionalitat únicament referent a una categoria ETHOS (4, 5 o 7), i altres tres municipis que han donat informació sobre nacionalitat de més persones que les registrades a les cinc categories sense habitatge. És a dir, tal com succeïa al cas de la població sense sostre, el disseny de l'eina de recollida d'informació s'hauria de revisar per garantir que tots els municipis reportin exactament les dades que es sol·liciten.

Tenint en compte aquestes limitacions, sis municipis han proporcionat informació de 225 persones suposadament en situació de sense habitatge. D'aquestes, un 15,1% tenen nacionalitat espanyola, un 82,7% nacionalitat estrangera (molt majoritàriament no comunitària) i pel 2,2% restant no es coneix aquesta dada. És a dir, en aquesta situació sense habitatge la sobrerrepresentació de la població amb nacionalitat estrangera encara és molt més forta que a la situació sense llar anterior (on la nacionalitat espanyola es situava en un 31,0%).

En el cas de la ciutat de Barcelona, els informes de la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar recullen l'evolució de la proporció de població estrangera atesa en serveis de la pròpia xarxa. L'any 2024, el 28,5% de les persones ateses tenien nacionalitat espanyola, el 9,9% eren de nacionalitat estrangera comunitària, i el 58,4% de població estrangera no comunitària. El 30,5% del total de persones ateses estaven en situació d'irregularitat. La proporció de persones estrangeres s'ha anat reduint en els darrers anys. Fa 10 anys, el 2014, representaven un 46,1% del total i ara són menys d'un terç. La proporció de persones estrangeres ha augmentat i la irregularitat ha pres més rellevància: l'any 2014 es trobaven en situació d'irregularitat el 16,7% de les ateses i actualment són el 30,5% (Sales, 2024; p. 14).

6. Habitatge insegur

Un cop abordat el sensellarisme (població sense sostre i sense llar), les dues classificacions següents, d'habitatge insegur i habitatge inadequat, defineixen conjuntament l'exclusió residencial. Les situacions d'exclusió residencial (d'acord amb les categories ETHOS) es van incrementar a Catalunya entre el 2018 i el 2021. A partir de dades d'enquesta (amb una mostra de 2.954 individus), s'estima que la població que viu en un habitatge insegur es va incrementar d'un 4% a un 11,8%; mentre que la població en habitatges inadequats va augmentar d'un 14,1% a un 16,8% (Rodríguez, 2022).

Aquestes classificacions d'habitatge insegur i inadequat, però, reuneixen situacions de mal allotjament que són molt difícils de quantificar. Com que no són visibles a la via pública, la capacitat d'intervenció dels serveis socials en situacions d'habitatge insegur i inadequat depèn de la disponibilitat d'informació i de la sol·licitud explícita de suport per part de les persones afectades. Aquests serveis específics només existeixen en algunes ciutats i, generalment, se centren en la detecció i l'acompanyament de les persones que viuen en assentaments irregulars de barraques (Sales, 2023b).

S'ha de destacar una limitació molt rellevant de les dades proporcionades pels ajuntaments en les següents categories. La informació sol·licitada per totes les categories ETHOS (i que està a disposició dels ens locals) fa referència exclusivament a les persones usuàries de serveis socials que compleixen cada una de les característiques corresponents. Fins ara, la informació proporcionada pels ajuntaments a la pràctica es correspon amb la realitat del municipi: els serveis socials solen tenir identificades a totes les persones que viuen al carrer, i la resta de categories ETHOS impliquen viure en centres o recursos dels quals en principi també es disposa de tota la informació. En canvi, a les categories següents, referents a l'exclusió residencial, la realitat sobrepassa considerablement la disponibilitat d'informació dels ajuntaments. El nombre de persones que viuen en un règim de tinença insegur, sota l'amenaça de violència masclista o en habitatges massificats és molt més gran que la informació que puguin tenir els ajuntaments al respecte referent a les persones registrades als sistemes de serveis socials locals.

Per tant, la informació proporcionada pels ajuntaments no dona compte d'aquestes realitats molt més àmplies, i s'ha recorregut a indicadors alternatius que puguin detectar aquestes situacions en el conjunt de la població i no únicament entre les persones usuàries de serveis socials. Com a excepció, la població vivint en estructures temporals no convencionals (ETHOS 11) sí que pot estar més acuradament quantificada per part dels ens locals, donada la interacció directa dels serveis.

6.1. Viure en un habitatge amb règim de tinença insegur: sense pagar lloguer (ETHOS 8)

A l'anàlisi contextual hem vist que a l'AMB operen dues tendències: per una banda, un augment de la proporció de llars que viuen en règim de lloguer en comptes de viure en propietat, i per l'altra banda, un increment de la proporció dels ingressos de la llar que es destinen als costos de l'habitatge, que precisament afecten de forma molt majoritària a les llars en règim de lloguer. Davant d'aquestes pressions, les llars que no poden afrontar el cost de l'habitatge, sovint han de cercar alternatives per tal d'evitar haver de viure sense sostre, de vegades a l'espera de rebre una solució habitacional per part de l'administració.

Així, la categoria ETHOS 8, referent a viure en un règim de tinença insegur, implica viure en un habitatge sense títol legal. Aquestes situacions poden anar des de viure temporalment amb familiars o amistats de forma involuntària, a viure en un habitatge sense contracte d'arrendament (com al cas de les habitacions de relloguer o els immobles ocupats). En l'actualitat, els recursos específics ofereixen cada cop amb més freqüència allotjament i suport a persones que viuen en habitatges en règim de tinença insegur (Sales, 2023b).

Sis ajuntaments han proporcionat informació sobre les persones usuàries de serveis socials que viuen en un habitatge amb règim de tinença insegur el 2022. Es tracta de 248 persones, amb un 39,9% ubicades al Prat de Llobregat i un 23,8% a Sant Vicenç dels Horts. Hi ha un 22,0% de dones als quatre municipis que han proporcionat informació sobre el sexe, amb una forta variabilitat (entre el 8,1% de dones al Prat de Llobregat i el 60,0% a Molins de Rei).

Taula 12. Persones que viuen en un habitatge amb règim de tinença insegur: sense pagar lloguer, i percentatge de dones, 2022.

Municipi	2022	% Dones
Molins de Rei	10	60,0%
El Prat de Llobregat	99	8,1%
Sant Adrià de Besòs	29	48,3%
Sant Cugat del Vallès	30	30,0%
Sant Vicenç dels Horts	59	-
Viladecans	21	-
Total	248	22,0%

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 9,3% de la població total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat.

Davant aquesta manca d'informació oficial directa, recorrem a altres fonts per aproximar la quantificació de les persones que viuen amb un règim de tinença insegur: en concret, les persones que viuen en habitatges ocupats i les que viuen en cases de familiars o amistats sense pagar lloguer davant la manca d'habitatge propi.

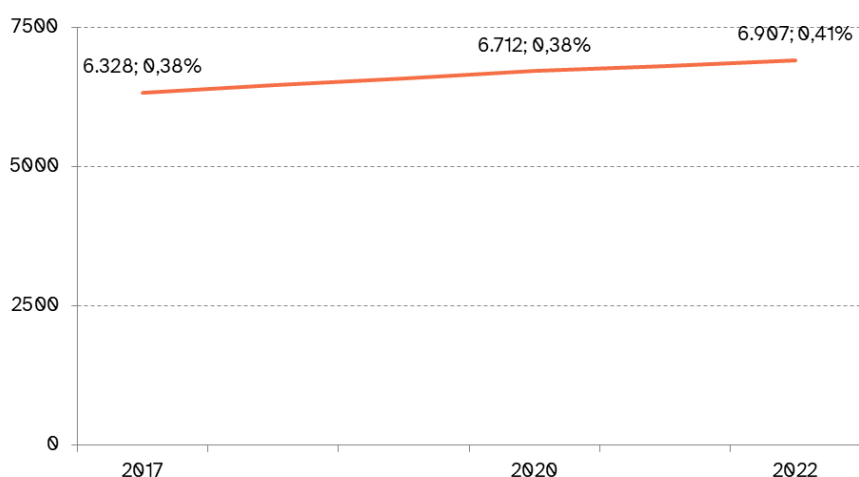
Respecte al primer grup de persones, no és possible quantificar amb exactitud les ocupacions d'habitatges

actuals. En primer lloc, a causa de la debilitat de les dades disponibles, i en segon lloc, perquè l'estadística judicial i de delictes és parcial i, en qualsevol cas, només indicaria tendències (Palerm et al., 2022).

El perfil majoritari de les persones o llars que accedeixen a un habitatge sense títol legal és el de dones, nenes i nens, amb un pes elevat de llars monomarentals, que provenen d'un lloguer o un desnonament. Així, hi havia menors al 87,4% de les llars acompanyades pel servei municipal d'intervenció als desnonaments a Barcelona (SOPHO); les famílies amb menors són majoritàries a les Meses d'Emergència de Barcelona (61,9%) i Catalunya (67,9%), amb una forta presència de llars monomarentals (29,45 i 28,2%, respectivament); mentre que la presència de dones es situaria entre el 56% i el 74% (Palerm et al., 2022).

Al cas de la ciutat de Barcelona, l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona ens permet estimar la proporció de la població de la ciutat que viu en habitatges ocupats. En concret, s'estima que 6.907 persones viuen en aquesta situació, el que representa un 0,4% de la població que hi viu a la ciutat i es correspon amb 2.215 llars. Aquesta xifra estimada experimenta un increment del 9% al període analitzat, iniciat el 2017.

Gràfica 17. Evolució de la població vivint en habitatges ocupats (total i percentatge de la població que viu a la ciutat). Barcelona, 2017-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona 2017, 2020 i 2022.

Una de les últimes eines que les administracions tenen per assegurar el dret a un habitatge digne és la Mesa d'Emergències. Aquesta mesa s'encarrega d'atendre les persones que, tot i haver intentat negociar amb la propietat, han hagut de deixar el seu habitatge, així com aquelles que provenen d'altres situacions de vulnerabilitat social. Per tant, el nombre d'expedients que es tracten en cada sessió de les meses serveix com un indicador de l'evolució de la problemàtica de l'exclusió residencial (Sender et al., 2021).

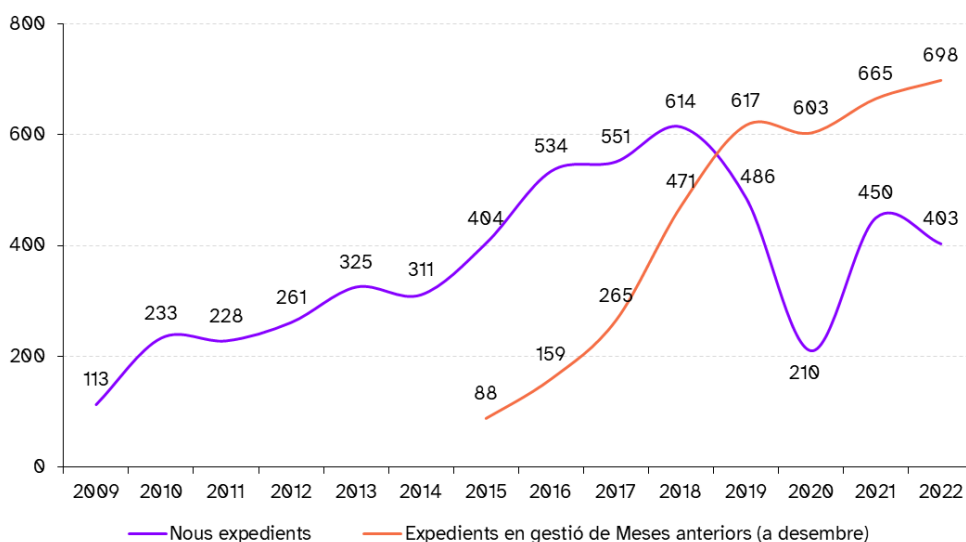
La major part de les llars amb un expedient obert a la Mesa de valoració majoritàriament es troben en situació d'habitatge insegur (ETHOS 8), donat que busquen una situació temporal d'habitatge a l'espera de la resolució de la Mesa (per exemple, en situacions de relloguer temporal o allotjant-se en casa de familiars o amistats). Per aquesta raó s'inclou en aquesta secció com a indicador d'un gruix de persones que potencialment es troben en aquesta situació, sense pretensió d'exhaustivitat.

La següent gràfica 18 mostra l'evolució del nombre d'expedients a la Mesa de Barcelona, que estan publicades en obert. Els nous expedients presenten una clara tendència creixent entre 2009 i 2018, multiplicant-se per 5,4. L'any 2019 i especialment el 2020 es produeix un descens molt pronunciat (cauen a

un terç de la xifra de 2018). Aquesta tendència descendent probablement es deu sobretot a factors de naturalesa política (decisions preses en el context de la pandèmia de la covid-19, com la moratòria de desnonaments) i, en menor mesura, a aspectes econòmics o a la dinàmica de un mercat de l'habitatge amb unes condicions d'accés que no han deixat d'empitjorar durant aquests anys (Sender et al., 2020). Després de la incidència de la pandèmia de la covid-19 els expedients tornen a situar-se en valors semblants a l'any anterior.

El nombre d'expedients en gestió acumulats a finals de cada any de Meses anteriors mostra una tendència creixent durant tot el període analitzat (2015-2022), mostrant que la situació de pèrdua d'habitatge de la població de la ciutat sobrepasa les capacitats de la mesa d'emergència. Es podria entendre, per tant, que **aquesta emergència social per pèrdua d'habitatge esdevé d'alguna manera en un problema de caire més bé estructural.**

Gràfica 18. Evolució del nombre d'expedients nous presentats i en gestió a la Mesa de valoració d'adjudicació d'habitatge per emergència social per pèrdua de l'habitatge. Barcelona, 2009-2022.

Font: Memòries d'activitat del Consorci de l'Habitatge de Barcelona i Estadístiques de la Mesa de Valoració per a l'adjudicació d'habitatges per emergències socials, Consorci de l'Habitatge de Barcelona.

6.2. Viure sota l'amenaça de desnonament (ETHOS 9)

Les problemàtiques socials que afecten les famílies en risc de desnonament arriben als serveis socials quan aquestes sol·liciten suport a l'administració. La crisi d'habitatge iniciada l'any 2008, que ha provocat un intens ritme d'execucions de desnonaments que encara perdura, ha portat alguns ajuntaments a crear oficines d'habitatge especialitzades en assessorament jurídic, mediació i acompanyament de les llars en situació de risc (Sales, 2023b).

Per mesurar el volum de persones en la situació descrita per la categoria ETHOS 9, es va preguntar als ajuntaments i àrees bàsiques de serveis socials quantes persones vivien sota l'amenaça de desnonament (en

procés de desnonament per impagament de lloguer o execució hipotecària) en coneixement dels serveis socials.. Es disposa d'informació de 7 municipis, que comptabilitzen 741 persones usuàries de serveis socials en aquesta situació (més de la meitat a Badalona). De les 108 persones de les quals es coneix el sexe, un 63% són dones.

Taula 13. Persones que viuen sota l'amenaça de desnonament i percentatge de dones segons municipi, 2022.

Municipi	2022	% Dones
Badalona	393	-
Molins de Rei	50	48,0%
El Prat de Llobregat	63	-
Ripollet	5	-
Sant Adrià de Besòs	58	75,9%
Sant Vicenç dels Horts	74	-
Viladecans	98	-
Total	741	63,0%

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 14,3% de la població total de l'AMB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat.

La realitat, però, és molt més àmplia que la registrada pels sistemes d'informació de les persones usuàries dels serveis socials locals. Per tant, a continuació analitzem els llançaments iniciats i practicats, tant arrendataris com hipotecaris, per intentar conèixer millor la situació de la població metropolitana en aquest àmbit; així com posteriorment la població que té retards en el pagament de la hipoteca o el lloguer, com a aproximació per conèixer l'abast de les potencials situacions de risc de desnonament.

Segons la pròpia definició del CGPJ, el llançament és l'acte material d'execució forçosa de la sentència o resolució que dictamina el desnonament o l'entrega de la possessió d'un bé immoble a qui tingui dret a la seva possessió immediata. S'inclouen tant els llançaments o entregues de possessió que es practiquin en fase d'execució forçosa com les que suposen l'entrega mediata o voluntària del bé. Es comptabilitza un llançament per cada bé immoble sempre que impliqui un canvi en la possessió i sense tenir compte si es tracta d'una finca rústica o urbana ni si és o no habitatge.

Per tant, en relació a les dades del CGPJ sobre llançaments, tant iniciats com practicats, s'ha de tenir en compte que no tots els casos fan referència a habitatges, sinó també a altres finques. Les xifres mostrades s'han d'interpretar amb cura i s'ha de tenir especialment en consideració l'evolució temporal de les sèries. Cal remarcar també que amb els llançaments s'estarien comptabilitzant persones en risc de desnonament, sinó llars.

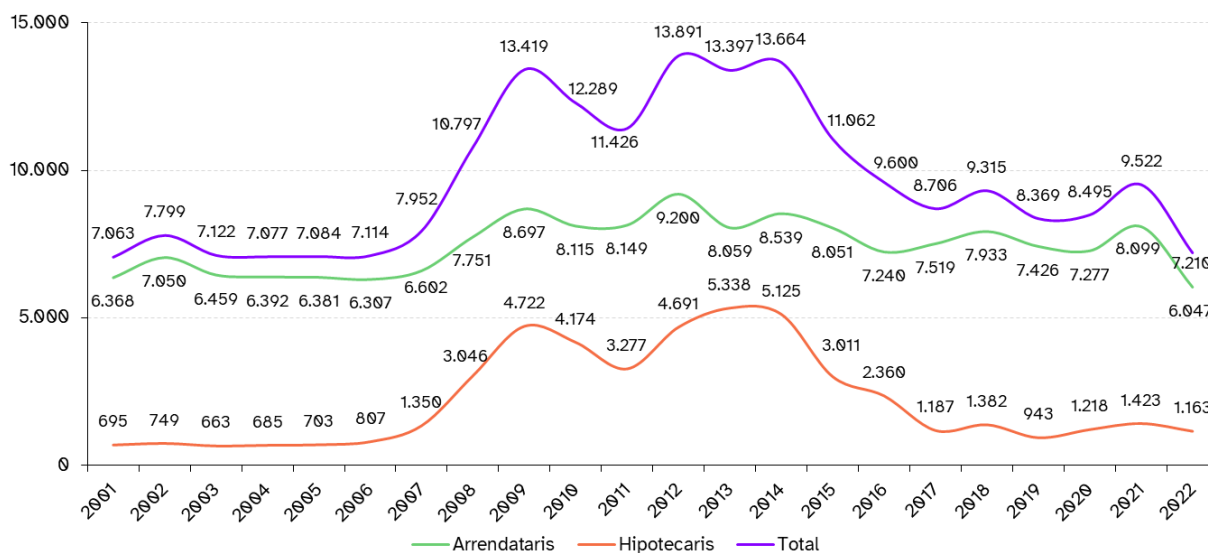
L'evolució dels llançaments iniciats als Partits Judicials de l'AMB mostra la prevalença els darrers anys de la crisi del mercat de lloguer. Els llançaments hipotecaris al començament del mil·lenni es trobaven per sota del miler anual, fins que es van incrementar abruptament entre 2007 i 2014, superant els 5.000 llançaments iniciats alguns anys. A partir de 2015 les xifres van disminuir considerablement, per situar-se amb una mitjana de 1.200 anuals el darrer sexenni.

Per la seva banda, els llançaments arrendataris han mantingut una evolució molt més lineal, encara que amb xifres molt superiors durant tot el període. D'aquesta manera, mentre que durant la crisi de l'habitatge els llançaments hipotecaris van multiplicar per més de 6 els valors del període anterior, els llançaments

arrendataris es van multiplicar per menys d'1,5. Per últim, cal destacar que el 2022 es registra una davallada del 25% dels llançaments arrendataris respecte l'any anterior, arribant a la menor xifra de tot el període.

Si comparem aquesta evolució dels llançaments iniciats amb l'evolució dels expedients a la Mesa de valoració d'adjudicació d'habitatge per emergència social (Gràfica 18), es pot extreure alguna conclusió, tenint en compte que es tracta d'unitats territorials diferents (la Mesa d'emergència és de Barcelona mentre que els llançaments abasten l'àmbit metropolità). Mentre que els expedients a la Mesa augmenten constant i significativament durant el període 2009-2018, els llançaments iniciats fluctuen, especialment al cas dels llançaments hipotecaris que, després dels efectes més acusats de la crisi de les hipoteques, el 2015 comencen a baixar considerablement. Aquest fet suggereix que probablement els llançaments arrendataris juguen un paper important i creixent a l'hora de traduir-se en nous expedients a la Mesa d'emergències, encara que caldria desenvolupar un anàlisi més en profunditat per poder constatar-ho.

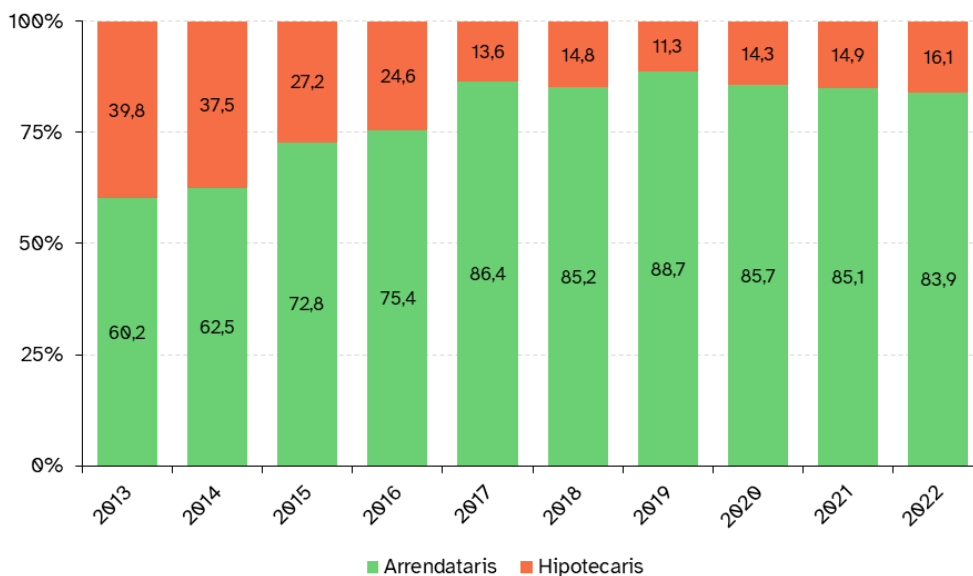
Gràfica 19. Nombre de llançaments arrendataris i hipotecaris iniciats. Partits Judicials de l'AMB, 2013-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consejo General del Poder Judicial. Les dades inclouen tots els municipis de l'AMB excepte Sant Cugat, Castellbisbal (formen part del Partit Judicial de Rubí), Tiana (PJ Mataró) i Sant Andreu de la Barca (PJ Martorell).

Un element molt destacable és la creixent prevalença dels llançaments iniciats arrendataris respecte als hipotecaris. Si bé els llançaments arrendataris sempre han estat majoria, l'evolució de la sèrie temporal mostra com han passat de representar un 60,2% del total el 2013 a un 83,9% el 2022, amb un pic el 2019 on van representar el 88,7% del total. Aquest és altre símptoma de la delicada situació que travessa els darrers anys el mercat del lloguer, marcat pel fort increment de preus.

Gràfica 20. Percentatge anual de llançaments arrendataris i hipotecaris iniciats. Partits Judicials de l'AMB, 2013-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consejo General del Poder Judicial. Les dades inclouen tots els municipis de l'AMB excepte Sant Cugat, Castellbisbal (formen part del Partit Judicial de Rubí), Tiana (PJ Mataró) i Sant Andreu de la Barca (PJ Martorell).

Si diferenciem entre Partits Judicials, veiem que el de Barcelona concentra més de la meitat dels llançaments iniciats, i juntament amb el PJ de Badalona i el de l'Hospitalet de Llobregat el percentatge arriba al 74,7%, lleugerament menor al seu pes poblacional sobre el total (79,5%). En termes relatius, però, on major incidència de llançaments iniciats hi ha el 2022 és a Gavà (7,9%), Sant Feliu de Llobregat (5,6‰) i Cerdanyola del Vallès (5,5‰). El 2020 hi ha menys diferències entre demarcacions (el rang varia entre 1,7‰ i 3,2‰), amb major incidència relativa precisament als tres Partits Judicials que engloben més població.

En total es van iniciar 8.495 llançaments el 2022 i 7.210 el 2021, el que implica una baixada del 15,1%. Els Partits Judicials on la caiguda va ser més accentuada són El Prat de Llobregat (-31,5%), Sant Boi de Llobregat (-24,4%), Sant Feliu de Llobregat (-22,7%) i Barcelona (-21,3%). Únicament es van incrementar al PJ de Cerdanyola del Vallès, encara que de manera moderada (+3,9%).

Taula 14. Nombre de llançaments iniciats als partits judicials de l'AMB, percentatge sobre el total i rati per cada 1.000 habitants. 2020, 2022 i evolució (%).

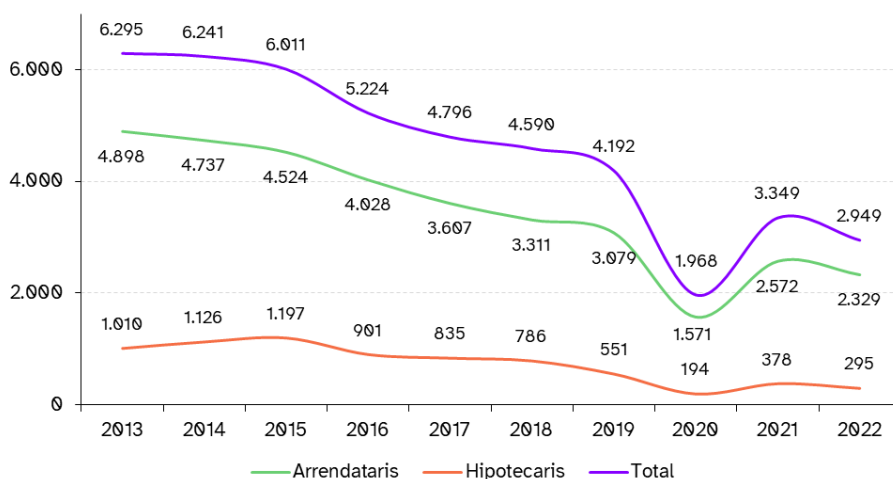
Partit Judicial	2020			2022			Evolució N 2020-2022 (%)
	N	%	*1.000 habitants	N	%	*1.000 habitants	
Badalona*	723	8,5	2,7	722	10,0	2,6	-0,1%
Barcelona	4.870	57,3	2,9	3.831	53,1	2,3	-21,3%
Cerdanyola del Vallès	308	3,6	1,7	320	4,4	5,5	3,9%
Cornellà de Llobregat	220	2,6	2,4	189	2,6	2,1	-14,1%
Esplugues de Llobregat	123	1,4	1,9	123	1,7	2,6	0,0%
Gavà	381	4,5	2,0	370	5,1	7,9	-2,9%
L'Hospitalet de Llobregat	857	10,1	3,2	833	11,6	3,1	-2,8%
El Prat de Llobregat	127	1,5	1,9	87	1,2	1,3	-31,5%
Santa Coloma de Gramenet	317	3,7	2,6	299	4,1	2,5	-5,7%
Sant Boi de Llobregat	238	2,8	2,3	180	2,5	2,1	-24,4%
Sant Feliu de Llobregat	331	3,9	1,9	256	3,6	5,6	-22,7%
Total	8.495	100	2,7	7.210	100	2,7	-15,1%

*: El PJ de Badalona està format pels municipis de Badalona, Montgat i Sant Adrià de Besòs.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consejo General del Poder Judicial. Les dades inclouen tots els municipis de l'AMB excepte Sant Cugat, Castellbisbal (formen part del Partit Judicial de Rubí), Tiana (PJ Mataró) i Sant Andreu de la Barca (PJ Martorell).

A continuació complementem aquesta mirada amb la situació dels llançaments practicats. Un llançament practicat pel jutjat no necessàriament acaba essent executat a la pràctica, sinó que pot finalitzar amb una negociació amb la part propietària o constituir altres casuístiques. L'evolució dels llançaments practicats des de 2013 és decreixent, molt semblant a la dels llançaments iniciats anterior. El 2020 queda patent l'efecte de la pandèmia de la covid-19, especialment amb la caiguda puntual als llançaments practicats arrendataris. Durant tot el període analitzat, els llançaments practicats hipotecaris han caigut un 70,8%, situant-se en gairebé 300 el 2022, mentre que els arrendataris han baixat un 52,4% fins constituir 2.329 el 2022.

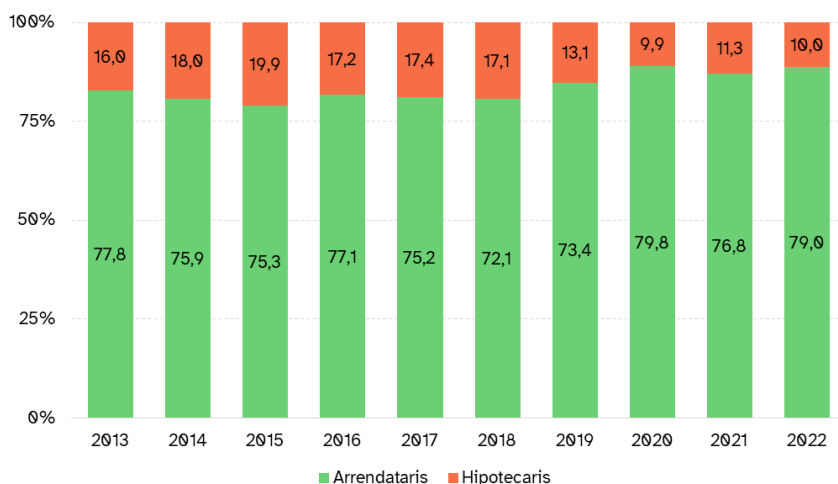
Gràfica 21. Nombre de llançaments arrendataris i hipotecaris practicats. AMB, 2013-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consejo General del Poder Judicial.

En coherència amb la distribució dels llançaments iniciats, als practicats també hi ha una clara predominança dels llançaments arrendataris, que es situen al 77,8% al començament del període analitzat i, després de diferents fluctuacions amb un màxim del 79,8% el 2020, es situen en el 79,0% del total el 2022.

Gràfica 22. Percentatge anual de llançaments arrendataris i hipotecaris practicats. AMB, 2013-2022.

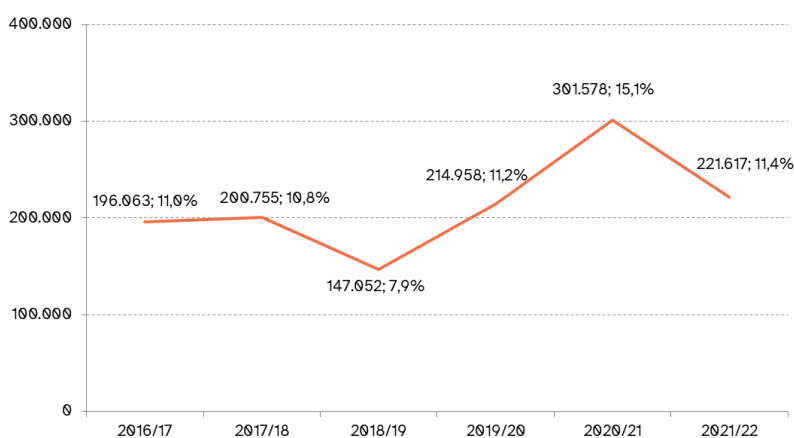

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consejo General del Poder Judicial.

A continuació centrem l'atenció en la població de l'AMB que viu en llars on s'han produït retards en els pagaments de la hipoteca o el lloguer. És important tenir en compte que aquest indicador no es correspon amb la categoria ETHOS 8, donat que en molts casos els retards poden ser puntuals, aquestes situacions es poden resoldre de múltiples maneres, i en cap cas necessàriament conduiran a situacions de desnonament. Però, davant la manca d'alternatives, esdevenen un indicador per mesurar la quantitat de persones vivint en situacions que potencialment podrien conduir a desnonaments, o al menys una part. Per altra banda, aquest indicador pot contribuir a recollir de manera aproximada altra realitat que no queda reflectida amb els llançaments anteriors: els desnonaments invisibles. Una possible resolució davant l'impagament de rebuts pot ser la sortida de l'habitatge de manera "voluntària", sense cap ordre de desnonament.

Un 11,4% de la població de l'AMB s'ha endarrerit en el pagament de la hipoteca o el lloguer el 2021/22 (s'exclouen del càlcul les llars que tenen l'habitatge en propietat o en cessió gratuïta). És a dir, s'estima que al voltant de 220.000 persones han tingut aquesta contrarietat. Aquesta xifra arriba després de diverses fluctuacions al període analitzat, amb un mínim del 7,9% el 2018/19 i un màxim del 15,1% el 2020/21.

Gràfica 23. Evolució de la població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o del lloguer. Total de població i percentatge, AMB, 2016/17 - 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

Els retards en el pagament del lloguer o la hipoteca afecten en especial als quintils de renda més baixa, a la gent infant i jove, nascuda fora d'Espanya i que viu de lloguer. Aquest problema esta clarament relacionat amb els ingressos: el 2021/22, al quintil de renda més baixa aquest retards són gairebé 14 cops més recurrents que al quintil amb major renda. Tanmateix, aquest problema entronca amb altres dimensions de la desigualtat: entre la infància és gairebé el doble que entre la gent gran, i es duplica amb escreix entre les persones nascudes a l'estranger front a les nascudes a Espanya i entre la població que viu de lloguer front a la hipotecada. En el moment crític de la pandèmia aquestes diferències entre col·lectius es van intensificar, mostrant la sectorització de la precarietat.

Taula 15. Evolució de la població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o del lloguer segons característiques socioeconòmiques. AMB, 2016/17 – 2021/22.

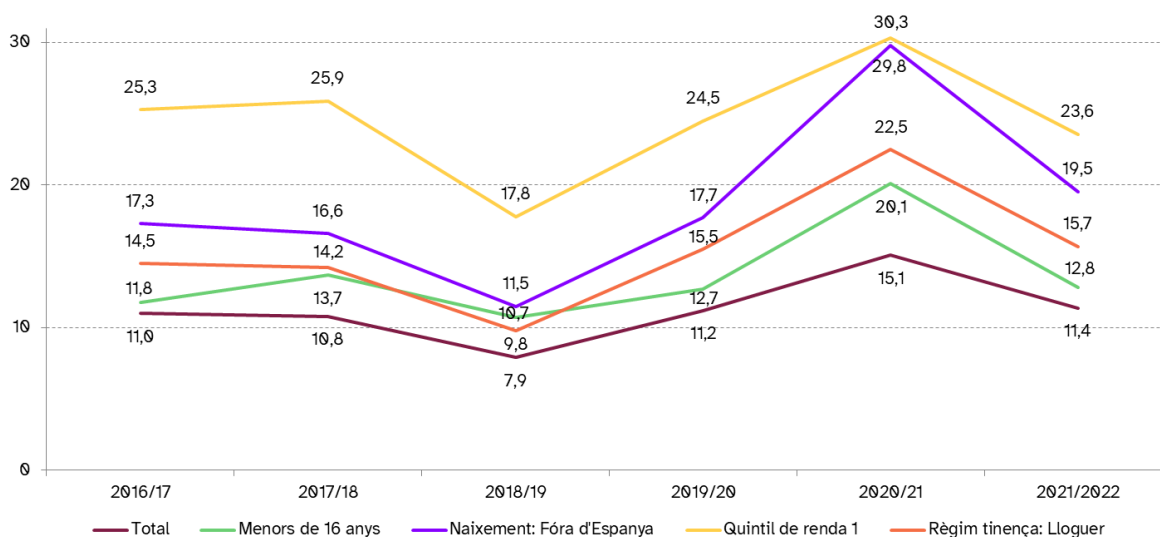
Característiques socioeconòmiques	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
<i>Grups d'edat</i>						
Menors de 16 anys	11,8	13,7	10,7	12,7	20,1	12,8
De 16 a 34 anys	12,6	9,9	6,1	12,3	17,6	11,8
De 35 a 64 anys	10,6	10,9	8,0	10,1	12,7	11,2
De 65 anys i més	3,4	3,6	3,8	8,9	6,7	6,6
<i>Lloc de naixement</i>						
Espanya	7,6	6,6	4,5	7,1	8,9	7,3
Resta del mon	17,3	16,6	11,5	17,7	29,8	19,5
<i>Quintils de renda</i>						
Quintil 1	25,3	25,9	17,8	24,5	30,3	23,6
Quintil 2	9,6	10,1	6,9	12,5	21,3	17,0
Quintil 3	8,8	10,5	7,3	8,7	12,0	5,0
Quintil 4	5,4	2,8	2,8	3,4	1,9	4,8
Quintil 5	1,2	1,0	1,1	1,6	3,5	1,7
<i>Règim de tinença</i>						
En propietat amb pagament ajornats	7,2	6,6	5,1	5,4	6,6	6,1
En lloguer o relloguer	14,5	14,2	9,8	15,5	22,5	15,7
Total	11,0	10,8	7,9	11,2	15,1	11,4

Nota: El càlcul exclou la població que viu en habitatges sense hipoteca o en cessió gratuïta.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

L'evolució dels retards en el pagament d'hipoteca o rebut dels darrers anys dels col·lectius més afectats mostra fluctuacions semblants a la del total de la població, destacant l'efecte negatiu de la crisi de la covid-19 el 2020/21. En contrast amb l'evolució d'aquests col·lectius amb majors dificultats, destaca que entre la població nascuda a Espanya i especialment entre la població que viu amb hipoteca, aquesta proporció de retards en els pagaments s'ha vist lleugerament reduïda al període analitzat.

Gràfica 24. Evolució del percentatge de població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o el lloguer. Total i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2021/22.

6.3. Viure sota l'amenaça de violència per part de la família o la parella (ETHOS 10)

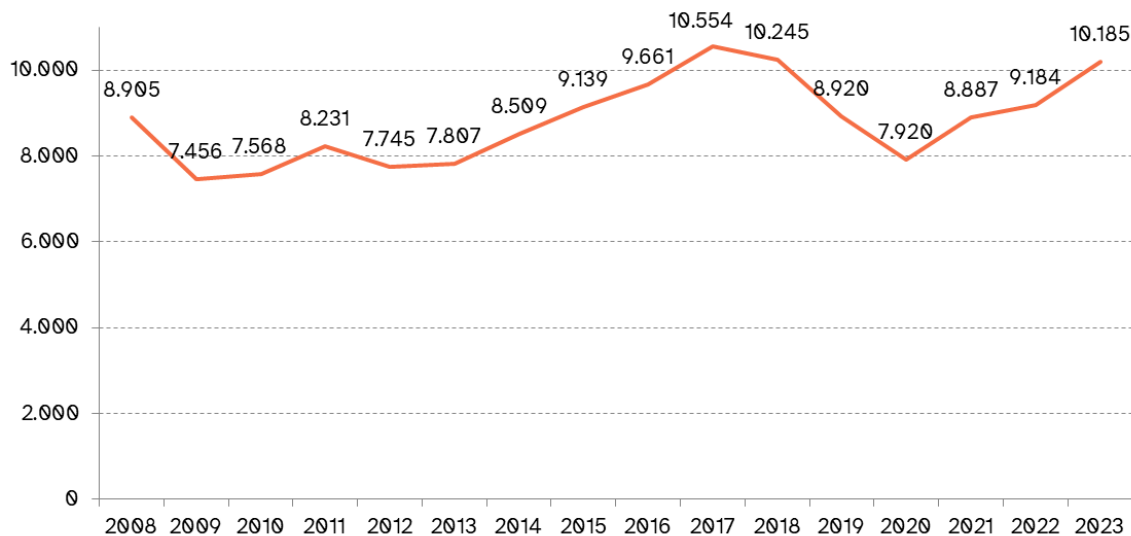
Les dificultats creixents per poder assumir el cost d'un habitatge donen lloc a que dones víctimes de violència masclista es vegin obligades a conviure amb l'agressor davant la manca d'alternatives residencials. Aquesta realitat també afecta dràsticament a les filles i fills que viuen en aquesta situació. Davant aquesta realitat, diferents dispositius públics intenten oferir solucions per les dones víctimes d'aquesta violència i les seves filles i fills.

La informació proporcionada pels ajuntaments referent a aquesta categoria ETHOS 10 (persones que viuen sota l'amenaça de les violències masclistes) esdevé molt limitada. Tan sols tres municipis aporten xifres per 2022: El Prat de Llobregat identifica 345 dones, filles i fills registrades als serveis socials en aquesta situació, Molins de Rei reporta 4 casos i a Viladecans no es comptabilitza cap. No hi ha dubte de les xifres són molt més altes. Les llacunes eix la l'especialització temàtica dels serveis municipals i la falta de connexió entre els serveis d'atenció al sensellarisme i els que acompanyen les dones supervivents de violència masclista.

Davant aquesta manca d'informació directa, el nombre de denúncies per violència masclista pot contribuir a emmarcar aquesta realitat tan complexa. S'ha de tenir en compte, però, que aquestes denúncies no mesuren la situació ETHOS 10: ni totes les denúncies per violència masclista impliquen que es visqui sota l'amenaça de la violència per part de la família o parella (es poden produir en altres àmbits), ni totes les persones que viuen sota l'amenaça de la violència per part de la família o parella registren una denúncia. Per tant, esdevé més rellevant tenir en compte l'evolució que les xifres absolutes en si.

La gràfica 25 mostra l'evolució de les denúncies per violència masclista registrades als 12 partits judicials de l'AMB, des del 2008 fins al 2023. Després d'una tendència creixent fins al 2017, on s'arriba al màxim de la sèrie temporal (10.554 denúncies), es produeix un descens fins al 2020 (7.920). Els darrers anys torna a iniciar-se una tendència a l'alça en el nombre de denúncies, produint-se un increment del 28,6% entre 2020 i 2023, any en què es registren 10.185 (el 41% de les denúncies registrades a Catalunya). Si bé el 2020 es registren menys denúncies que als períodes anterior i posterior, precisament durant els mesos del confinament per la pandèmia de la covid-19 va ser quan més trucades es van rebre a la línia d'atenció a les dones en situació de violència a l'Àmbit Territorial Metropolità (Observatori Metropolità de Gènere, 2024).

Gràfica 25. Denúncies per violència masclista registrades als partits judicials de l'AMB, 2008-2023.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere (CGPJ) recopilades per l'Observatori Metropolità de Gènere (OMG) de l'AMB.

7. Habitatge inadequat

La darrera classificació, que conjuntament amb l'anterior defineix l'exclusió residencial, aborda les situacions d'habitatge inadequat (estructures temporals, habitatges no apropiats, massificats o inadequats). Tal com succeïa a la classificació anterior, les diferents situacions d'habitatge inadequat són molt difícils de quantificar i les dades disponibles pels ajuntaments presenten limitacions fonamentals, amb l'excepció de les persones vivint en estructures temporals no convencionals. Per intentar aportar informació quantitativa rellevant, es recorre a indicadors alternatius quan hi ha disponibilitat de dades oficials complementàries per les categories ETHOS corresponents.

7.1. Viure en una estructura temporal o no convencional (ETHOS 11)

En primer lloc, per classificar l'habitatge inadequat, la categoria ETHOS 11 es refereix a les persones que viuen en estructures temporals o no convencionals (com, per exemple, Mobile, caravanes, estructures temporals, etc.). Les persones que viuen en aquesta situació també reben l'atenció dels serveis específics per a persones sense llar (Sales, 2023b). Precisament per aquesta raó, aquesta és la única categoria ETHOS d'habitatge insegur i inadequat sobre la qual els ajuntaments poden comptar amb dades més realistes.

Els 10 municipis de l'AMB que van reportar informació sobre aquest tipus d'assentaments identifiquen 644 persones vivint en estructures temporals o no convencionals el 2022. La gran majoria (el 83%) estan ubicades a Barcelona (294) i Badalona (240). A la resta de municipis es comptabilitzen 10 persones o menys vivint en aquesta situació, excepte al Prat de Llobregat (on hi ha 58 persones) i Molins de Rei (21).

El 40,2% de les persones vivint en estructures temporals o no convencionals són dones. Però, hi ha una forta variabilitat entre municipis: mentre que a Badalona les dones són un 11,9% del total, a Barcelona són un 69,8%, suggerint l'existència de realitats força diferenciades.

Taula 16. Persones que viuen en estructures temporals o no convencionals i percentatge de dones segons municipi, 2022.

Municipi	2022	% Dones
Badalona	240	11,9%
Barcelona	294	69,8%
Molins de Rei	21	33,3%
El Prat de Llobregat	58	25,9%
Ripollet	0	-
Sant Adrià de Besòs	2	0%
Sant Boi de Llobregat	8	0%
Sant Cugat del Vallès	10	0%
Sant Vicenç dels Horts	8	-
Viladecans	3	0%
Total	644	40,2%

Els municipis de 2022 amb dades aglutinen el 68,2% de la població total de l'AMB.

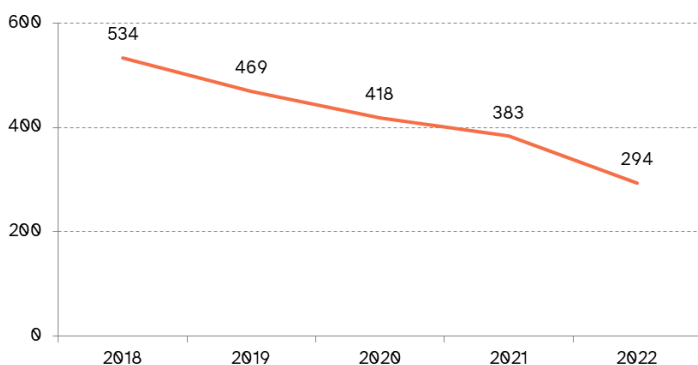
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat i la Memòria de l'Àrea de Drets Socials 2022 per Barcelona.

Les dades disponibles pels serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona ens permeten analitzar l'evolució del nombre de persones vivint en assentaments els darrers anys. Per assentament s'entén el conjunt de construccions en solars, a l'espai públic o a naus. Les construccions en solars estan al camp ras, diferenciats de la via pública per barreres físiques com ara murs, parets, tanques, etc. i sense edificacions a l'interior. Els assentaments en naus inclouen espais en edificacions civils, industrials o institucionals abandonades que conserven tota o part de l'estructura.

La tendència és decreixent a tot el període. Les 534 persones comptabilitzades el 2018 es van reduint cada any fins arribar a gairebé la meitat al final del període (294 persones). Aquest descens es produeix principalment per dues dinàmiques: davant la manca creixent de solars a Barcelona, una part de les persones que viuen en assentaments es traslladen a altres municipis, i altra part passa a viure en altres formes d'infrahabitatge, com per exemple en locals ocupats. De fet, durant aquest mateix període els serveis socials municipals detecten un augment del nombre de persones vivint en locals ocupats a la ciutat.

Segons les dades de la Memòria de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona, el percentatge d'infants i adolescents vivint en assentaments a la ciutat de Barcelona es situa en un 14,4% el 2021 i un 12,2% el 2022. És a dir, es comptabilitzen de mitjana 55 menors de 18 anys el 2021 i 36 menors el 2022 vivint en assentaments.

Gràfica 26. Evolució de la mitjana anual de persones que resideixen en assentaments irregulars. Barcelona, 2018-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2022, Ajuntament de Barcelona (OMD, 2023).

7.2. Viure en un habitatge no apropiat segons la legislació estatal (ETHOS 12)

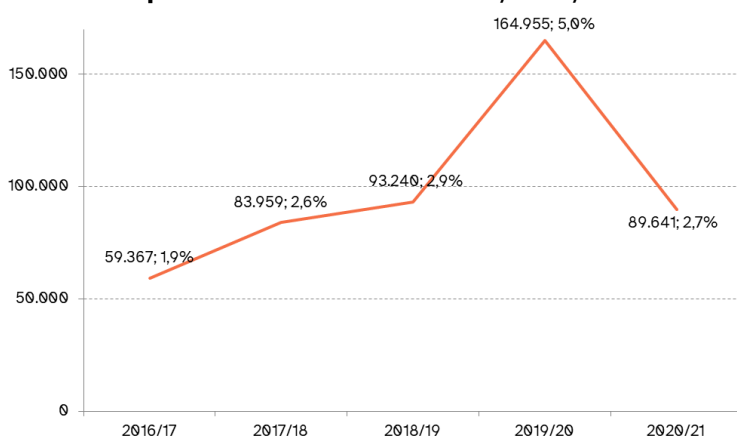
Les darreres categories per analitzar l'habitatge inadequat sobrepassen clarament la capacitat de quantificació dels serveis socials municipals, que (en cas de tenir algun registre) compten amb una informació molt parcial. A més a més, es tracta de categories una mica ambigües que requeririen un aclariment per garantir una comprensió compartida del fenomen.

Al cas de la categoria ETHOS 12, la pregunta als ajuntaments demanava el nombre de persones que viuen en un habitatge no apropiat segons la legislació. Els cinc municipis que van proporcionar informació (i que aglutinen el 8,2% de la població total de l'AMB) tenen comptabilitzades 203 persones en aquesta situació, la gran majoria (el 82%) ubicats a Sant Vicenç dels Horts. Per la seva banda, a Viladecans es registren 21 persones que viuen en habitatges no apropiats, al Prat de Llobregat 14, a Sant Cugat del Vallès una, i cap a Molins de Rei. Tant a Viladecans com al Prat de Llobregat, del total de persones en aquesta situació, un 28,6% són dones (per la resta de municipis es desconeix la informació sobre el sexe).

Per intentar contextualitzar aquest fenomen, que transcendeix els registres dels serveis socials municipals, hem de recórrer a dades d'enquesta relacionades, donada la manca d'altra informació directa d'aquesta realitat. En concret, la taxa de privació residencial severa recull el percentatge de població que viu en un habitatge sobreocupat i, a més, pateix alguna de les següents tres problemàtiques: manca de dutxa, banyera o vàter d'ús exclusiu de la llar; manca de llum natural; o existència d'humitats. Aquest indicador no es correspon amb la categoria ETHOS 12 (habitatges no apropiat segons la legislació), però davant la manca d'alternatives serveix per il·lustrar el context i especialment per mostrar la tendència temporal de la població vivint en habitatges amb condicions molt deficientes.

La taxa de privació residencial severa experimenta una evolució creixent des del 2016/17 (amb el mínim de l'1,9%) fins al 2019/2020 (amb el màxim del 5,0%). L'any següent, el 2020/21, baixa fins al 2,7%, amb una estimació de prop de 90.000 persones vivint en aquesta situació a l'AMB.

Gràfica 27. Evolució del nombre de persones i del percentatge de la població vivint en habitatges en situació de privació residencial severa*, AMB, 2016/17 - 2020/21⁴.

*: Privació residencial severa: viure en un habitatge sobreocupat i que, a més, pateix alguna de les següents tres problemàtiques: manca de dutxa, banyera o vàter d'ús exclusiu de la llar; manca de llum natural; o existència d'humitats.

Font: Elaboració pròpia a partir de Institut Metròpoli i Idescat, Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida, 2016/17 – 2020/21.

⁴ La privació residencial severa no es pot calcular per l'any 2022 perquè han desaparegut les variables sobre la manca de dutxa, banyera o vàter d'ús exclusiu de la llar; manca de llum natural; i existència d'humitats.

Tal com succeeix a la resta d'indicadors, existeixen fortes diferències entre els diferents grups socials analitzats. La diferència més important es produeix entre les persones nascudes a Espanya i les nascudes a la resta del món, que presenten una taxa pràcticament 8 cops superior (del 22,2%). Entre la resta de característiques socioeconòmiques, s'observa que a menor edat i a menor nivell de renda, major privació residencial severa, que també és molt més present entre la població que viu de lloguer comparada amb altres règims de propietat de l'habitatge.

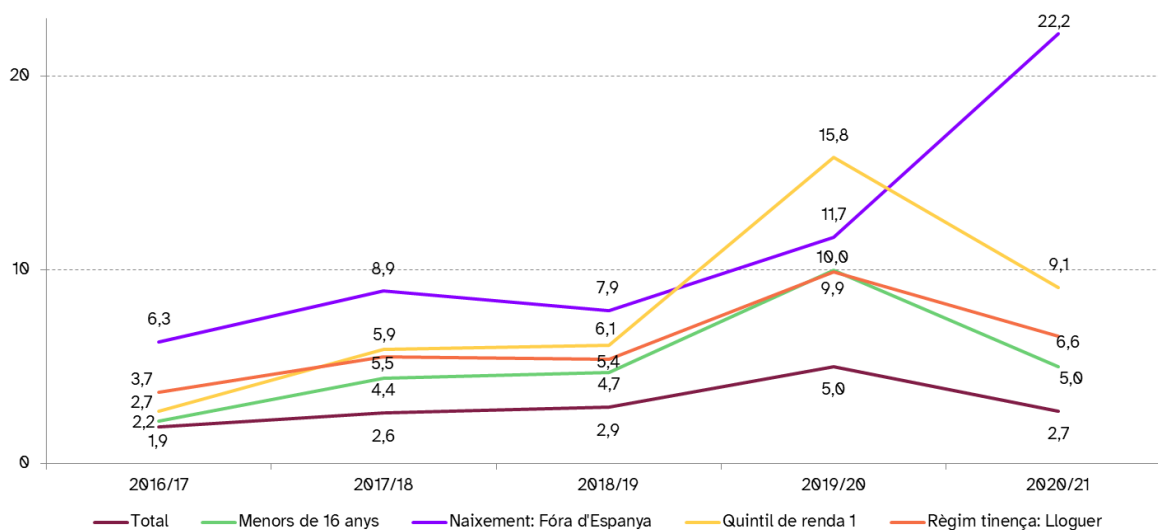
Taula 17. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges en situació de privació residencial severa* segons característiques socioeconòmiques. Percentatges. AMB, 2016/17 – 2020/21.

Característiques socioeconòmiques	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
<i>Grups d'edat</i>					
Menors de 16 anys	2,2	4,4	4,7	10,0	5,0
De 16 a 34 anys	4,8	4,7	3,5	7,4	4,6
De 35 a 64 anys	1,1	1,9	2,9	3,8	1,9
De 65 anys i més	0,1	0,4	0,6	1,0	0,5
<i>Lloc de naixement</i>					
Espanya	0,7	0,3	0,9	1,9	2,8
Resta del món	6,3	8,9	7,9	11,7	22,2
<i>Quintils de renda</i>					
Quintil 1	2,7	5,9	6,1	15,8	9,1
Quintil 2	4,8	5,9	3,8	3,7	1,4
Quintil 3	1,4	1,1	2,7	2,8	1,5
Quintil 4	0,4	0,1	1,4	1,9	1,1
Quintil 5	-	-	0,3	1,0	0,4
<i>Règim de tinença</i>					
En propietat totalment pagada	0,2	0,2	0,7	2,3	0,6
En propietat amb pagament ajornats	2,6	2,7	2,9	2,9	1,1
En lloguer o relloguer	3,7	5,5	5,4	9,9	6,6
En cessió gratuïta	-	2,3	2,1	2,6	1,0
Total	1,9	2,6	2,9	5,0	2,7

*: Privació residencial severa: viure en un habitatge sobreocupat i que, a més, pateix alguna de les següents tres problemàtiques: manca de dutxa, banyera o vàter d'ús exclusiu de la llar; manca de llum natural; o existència d'humitats
Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2020/21.

La gràfica 28 mostra l'evolució de la taxa de privació residencial severa en aquests col·lectius més afectats per aquesta situació. Si bé el grup de les persones nascudes fora d'Espanya ha estat sempre aquell amb major incidència d'aquesta taxa, al darrer any del període ha esdevingut en el més afectat amb molta diferència: la taxa d'aquest col·lectiu s'ha duplicat mentre per a la resta disminueix. Aquest fet evidencia la forta relació entre nacionalitat i precarietat residencial, vinculant els processos migratoris amb un entramat multidimensional d'exclusions i privacions socials, econòmiques i residencials.

Gràfica 28. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges en situació de privació residencial severa* segons característiques socioeconòmiques. Percentatges Total de la població i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2020/21.

*: Privació residencial severa: viure en un habitatge sobreocupat i que, a més, pateix alguna de les següents tres problemàtiques: manca de dutxa, banyera o vàter d'ús exclusiu de la llar; manca de llum natural; o existència d'humitats.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2020/21.

7.3. Viure en un habitatge massificat (ETHOS 13)

La determinació del que es considera un habitatge massificat constitueix un tema complex. Hi ha diversos criteris a la literatura que estableixen diferents tècniques per mesurar la massificació, especialment per determinar els criteris mínims per considerar que un habitatge es troba en situació d'amuntegament. També s'han trobat diferències entre la percepció de l'existència d'amuntegament i la informació objectiva sobre aquest tema (Navarro, 2006).

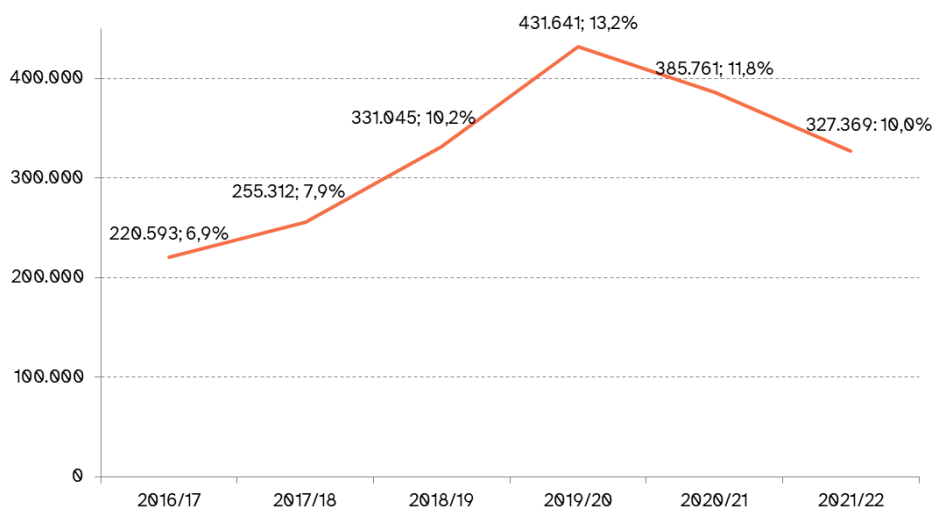
Aquesta indeterminació del concepte es trasllada a la informació proveïda pels ajuntaments: tan sols quatre tenen registrada aquesta realitat, i a dos casos (Molins de Rei i Viladecans) es reporta que no hi ha cap cas consignat als serveis socials. Per tant, a aquests municipis, que corresponen al 5,5% de la població de l'AMB, s'identifiquen 175 persones que viuen en un habitatge massificat (161 al Prat de Llobregat i 14 a Sant Vicenç dels Horts). Al Prat de Llobregat, un 49% d'aquestes persones són dones.

Davant la falta de registres oficials, les dades d'enquesta ens permeten estimar de manera molt més realista la població vivint en aquestes condicions. En concret, s'analitzarà l'indicador que fa servir Eurostat per mesurar la taxa de sobreocupació. Aquest indicador fa referència a la proporció de població resident en habitatges on no es disposa del nombre d'habitacions considerat mínim en relació al nombre d'habitants i

les seves característiques (relacions de parella, edats i sexes)⁵. Aquest indicador compta amb algunes limitacions, per exemple al no considerar els metres quadrats de l'habitatge. Una alternativa seria calcular simplement el nombre de metres quadrats de l'habitatge entre el nombre de persones que hi viuen, o potser una combinació entre el nombre d'habitacions i els metres quadrats per habitant. Però, les dades disponibles per l'AMB no ens permeten realitzar aquests càlculs.

Per tant, a partir de l'indicador anterior, a l'AMB s'estima que un 10% de la població viu en habitatges sobreocupats el 2021/22. L'evolució des del 2016/17, quan la xifra era del 6,9%, mostra una tendència creixent fins al màxim del 13,2% el 2019/20, a partir d'on ha anat disminuint fins al final del període.

Gràfica 29. Evolució de la taxa de sobreocupació. Nombre de persones i percentatge de la població vivint en habitatges sobreocupats, AMB, 2016/17 - 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanen sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2020/21.

De nou, existeix una clara relació entre la taxa de sobreocupació i totes les característiques socioeconòmiques analitzades. A menor edat, major taxa de sobreocupació, fins al punt que les persones menors de 16 anys presenten taxes cinc vegades superiors que les de 65 anys i més. Les persones nascudes fora d'Espanya multipliquen per 2,3 la taxa de sobreocupació de les nascudes a Espanya. Els quintils de rendes més baixes presenten taxes molt més elevades que els de rendes més altes (el primer quintil té una taxa 8 vegades superior a la del darrer quintil). Per últim, les persones que viuen en situació de lloguer compten amb els majors nivells de sobreocupació, duplicant el de la resta de règims de tinença i més que triplicant la taxa vinculada amb les propietats ja pagades.

⁵ En concret, per calcular el nombre d'habitacions considerat mínim per viure-hi s'estableixen els següents criteris: una habitació per llar, una per cada parella, una per cada persona de més de 18 anys de la llar (que no forma parella), una per cada dues persones del mateix sexe amb edats compreses entre els 12 i els 17 anys, una per cada persona d'entre 12 i 17 anys que no estigui comptabilitzada en les categories anteriors, i una per cada dos infants de menys de 12 anys. Per habitació es considera l'espai tancat que té almenys dos metres d'alçada lliure en la major part de la seva superfície, com a mínim quatre metres quadrats de superfície, i una forma que permet ficar-hi un llit per una persona adulta. Dins d'aquesta definició d'habitació, es comptabilitzen els dormitoris, sales d'estar, despatxos, cambres destinades al servei, i altres espais que compleixin els requisits esmentats. Les cuines computen com a habitacions si tenen més de quatre metres quadrats, i queden exclosos del concepte habitació els banys, vàters, passadissos, terrasses, rebedors i rebosts.

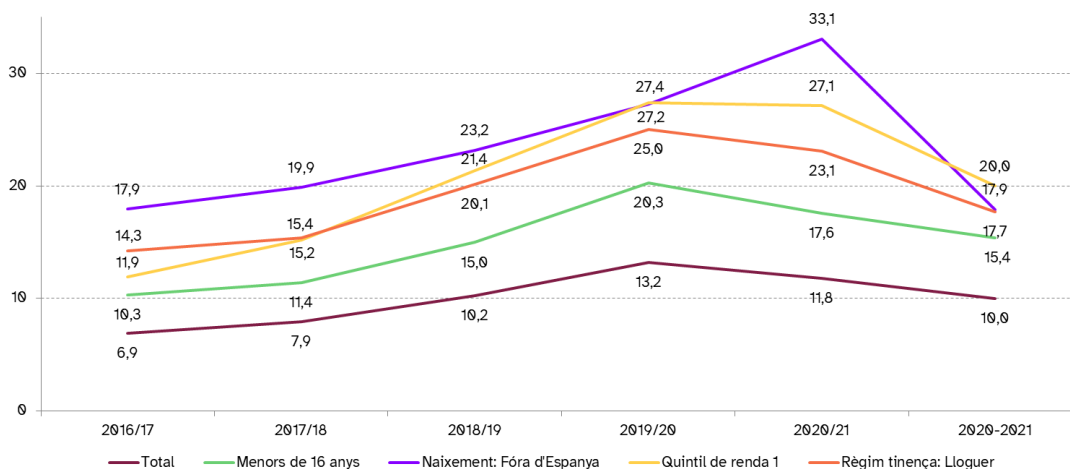
Taula 18. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges sobreocupats segons característiques socioeconòmiques. AMB, 2016/17 – 2021/22.

Característiques socioeconòmiques	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
<i>Grups d'edat</i>						
Menors de 16 anys	10,3	11,4	15,0	20,3	17,6	15,4
De 16 a 34 anys	13,7	12,7	15,9	20,7	17,6	14,6
De 35 a 64 anys	5,1	6,9	9,3	11,4	10,9	8,8
De 65 anys i més	0,9	2,3	2,2	2,9	2,3	3,4
<i>Lloc de naixement</i>						
Espanya	2,8	3,4	4,1	6,6	9,8	7,7
Resta del món	17,9	19,9	23,2	27,2	33,1	17,9
<i>Quintils de renda</i>						
Quintil 1	11,9	15,2	21,4	27,4	27,1	20,0
Quintil 2	13,7	13,2	14,0	14,5	11,1	16,2
Quintil 3	5,7	6,4	8,4	11,6	10,5	5,1
Quintil 4	2,2	2,1	4,4	7,6	6,7	6,2
Quintil 5	1,1	2,9	3,0	4,9	3,7	2,5
<i>Règim de tinença</i>						
En propietat totalment pagada	1,9	2,8	3,2	6,0	3,9	4,7
En propietat amb pagament ajornats	6,7	6,8	7,7	9,6	9,2	7,9
En lloguer o relloguer	14,3	15,4	20,1	25,0	23,1	17,7
En cessió gratuïta	7,1	4,7	5,0	2,6	7,4	9,3
Total	6,9	7,9	10,2	13,2	11,8	10,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2020/21.

Així, el retrat robot de la sobreocupació seria el de la població més jove, nascuda a l'estranger, amb menors nivells de renda i vivint de lloguer. L'evolució de la taxa de sobreocupació a aquests col·lectius (veure Gràfica 30) mostra una tendència creixent, des dels mínims del 2016/17 fins als màxims del 2019/20 (amb l'excepció del col·lectiu nascut fora d'Espanya que continua augmentant fins arribar al màxim del 33,1% el 2020/21. Al final del període les taxes experimenten una tendència decreixent fins als nivells més recents, que dupliquen o multipliquen per 1,5 les taxes mitjanes de la població.

Gràfica 30. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges sobreocupats segons característiques socioeconòmiques. Total i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2021/22.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Estadístiques metropolitanas sobre condicions de vida (EMCV), Institut Metròpoli i Idescat, 2016/17 a 2020/21.

8. Síntesi de les dades: ETHOS Light

Per sintetitzar tota la informació analitzada en relació amb el sensellarisme, la tipologia ETHOS Light constitueix una eina pragmàtica que, en lloc de les 13 categories ETHOS anteriors, funciona amb sis. Bàsicament, aquesta tipologia reduïda reordena les categories corresponents amb les categories de sense sostre i sense habitatge, juntament amb una única categoria ETHOS vinculada amb l'habitatge insegur (persones que viuen en un habitatge amb règim de tinença insegur, sense pagar lloguer) i altra relativa a l'habitatge inadequat (viure en una estructura temporal o no convencional). Donat que els principals problemes per disposar de dades oficials es corresponen amb les classificacions de l'exclusió residencial (habitatge insegur i inadequat), aquesta versió de l'ETHOS Light presenta menys limitacions al descartar de la síntesi alguns d'aquests indicadors (probablement degut a les dificultats detectades amb la disponibilitat de dades).

La taula 19 mostra aquesta síntesi per quantificar el fenomen del sensellarisme a l'AMB. Cal remarcar, però, dos elements importants a tenir en compte per la interpretació dels resultats. Per una banda, els totals no fan referència a tots els municipis de l'àrea metropolitana, sinó a aquells dels quals es disposa d'informació: 13 municipis que aglutinen el 81% de la població metropolitana. Altres 12 municipis de menors població no han proporcionat informació desagregada donat que estan integrat a les Àrees de Serveis Socials del Baix Llobregat, el Vallès Occidental, i el Maresme. Els 11 municipis restants no havien proporcionat informació al moment de realitzar les anàlisis.

Així, a l'àrea metropolitana s'han identificat 1.382 persones vivint i dormint al carrer, la situació més extrema, que experimenta un creixement del 23,9% respecte al 2021. Per altra banda, es comptabilitzen 78 persones en allotjaments d'emergència (el 83% de les quals a l'Hospitalet de Llobregat). Aquesta xifra és molt inferior a la de 2021, principalment per dues raons: es disposa de xifres per Badalona per 2021 (111 persones) però no per 2022, i a Barcelona es passa de 259 persones a zero (donat que els equipaments que només donaven oferien acollida nocturna, han passat a oferir servei 24 hores, tal com s'ha explicat a l'apartat 4.2, passen a comptabilitzar com a ETHOS 3). Respecte a les persones que viuen en allotjaments per persones sense llar, es passa de comptabilitzar 2.787 el 2021 a 4.423 el 2022 (aquesta comparació s'ha de considerar amb molta cautela donat que la informació de cada any no correspon amb els mateixos municipis). Finalment, el 2022 s'identifiquen 644 persones que viuen en estructures temporals o no convencionals.

Queden, per tant, dues categories de la classificació ETHOS Light que no es poden comptabilitzar amb la disponibilitat actual de dades: les persones que viuen en institucions i les persones sense llar que viuen temporalment en habitatges convencionals amb familiars i amics (degut a la manca d'habitatge). Cal explorar possibles vies per incorporar la quantificació d'aquestes categories en un futur de manera sistemàtica.

Taula 19. Nombre de persones als municipis de l'AMB segons les categories residencials ETHOS Light.

Categories ETHOS light	Correspondència amb categories ETHOS	2021	2022
1. Persones que viuen sense sostre o a la intempèrie	1	1.115	1.382
2. Persones que viuen en allotjaments d'emergència	2	373	78
3. Persones que viuen en allotjaments per persones sense llar	3 / 4 / 5 / 7	2.787	4.423
4. Persones que viuen en institucions	6	-	-
5. Persones que viuen en habitatges no convencionals per manca d'habitatge	11	-	644
6. Persones sense llar que viuen temporalment en habitatges convencionals amb familiars i amics (degut a la manca d'habitatge)	8	-	-

Nota: els totals per l'AMB no són exhaustius, mostren únicament la informació dels municipis que han proporcionat dades.

Font: Elaboració pròpia.

9. Proposta metodològica

Hem vist que un dels principals reptes per millorar la diagnòsi sobre la situació del sensellarisme i l'exclusió residencial apunta a la necessitat de millorar la informació disponible. A més, s'han detectat algunes mancances al disseny de l'eina de recollida d'informació que es podrien millorar amb un objectiu doble: facilitar la provisió d'informació i garantir la comprensió dels conceptes que s'aborden, millorant per tant la qualitat de les respostes, la comparabilitat i la fiabilitat. A continuació detallem les principals vies de millora i les propostes metodològiques per actualitzar aquesta diagnòsi periòdicament, centrant l'atenció tant en la tipologia analítica com en l'eina de recollida d'informació i les fonts.

En primer lloc, seria molt profitós **revisar els indicadors a recollir i sistematitzar una tipologia operativa coherent amb les dades existents**. Hem vist que per diverses categories ETHOS, actualment no hi ha disponibilitat de dades a nivell municipal. El principal obstacle és que aquestes categories més problemàtiques fan referència a tota la població del municipi que reuneix unes condicions residencials específiques (per exemple, viure sota l'amenaça de desnonament), però els ajuntaments únicament tenen registrada informació al respecte referent a les persones usuàries de serveis socials (és a dir, persones registrades als serveis socials municipals que consta que viuen sota l'amenaça de desnonament). La tipologia ETHOS ens proporciona un marc d'anàlisi amb moltes virtuts: és un sistema molt ben adequat a la realitat que vol analitzar, basat en un coneixement profund del fenomen, àmpliament contrastat i utilitzat internacionalment, comparable amb altres contextos, i àmpliament conegut i per tant familiar per a molts actors implicats. Malgrat això, un cop detectades les mancances que presenten algunes de les seves categories en el cas metropolità, seria més efectiu adaptar aquesta tipologia a les possibilitats existents. Una primera proposta consisteix en **partir de la tipologia ETHOS però adaptar-la per abordar les limitacions identificades**:

- Mantenir les categories ETHOS que han funcionat: 1, 2, 3, 4, 5, 7 i 11.
- Cercar una via per recollir o estimar la informació corresponent a la categoria 6 (persones que viuen en institucions). En aquest cas, la informació no ha de provenir dels ajuntaments, sinó de les institucions penitenciàries i sanitàries corresponents.
- Treure les categories problemàtiques de la tipologia i incloure-les en un apartat més ampli sobre contextualització de l'exclusió residencial. En concret, aquestes categories són: viure en un habitatge amb règim de tinença insegur (sense pagar lloguer), sota l'amenaça de desnonament, sota l'amenaça de violència masclista, en un habitatge no apropiat segons la legislació o massificat. Hem vist que la informació dels ajuntaments al respecte és molt parcial. Per tant, serà més efectiu no incloure aquestes preguntes al qüestionari dels ajuntaments (facilitant a més la seva feina) i obtenir la informació d'altres fonts oficials (registres i enquestes) per estimar aquests indicadors o les realitats que estiguin més relacionades. Addicionalment, aquest apartat també inclouria la resta d'indicadors de context que s'han presentat en aquest informe.

Si en un futur hi ha la possibilitat de disposar d'informació acurada sobre més categories ETHOS originals, sempre es podrien reincorporar a la tipologia i establir la seva monitorització. Esdevindria especialment rellevant promoure l'obtenció d'informació objectiva sobre la categoria ETHOS 8 (viure en un habitatge amb règim de tinença insegur, principalment a habitatges ocupats o de persones conegudes sense pagar lloguer). Manquen estudis i eines per quantificar aquesta realitat, al temps que augmenta (al cas de les ocupacions) la seva presència als mitjans de comunicació i el debat públic (Palerm et al., 2022).

Reduir en cinc les categories ETHOS a informar obre la possibilitat d'ampliar la informació sobre les categories que sí es pregunten als ajuntaments. És a dir, es crea la possibilitat de **millorar i ampliar les variables sociodemogràfiques** per cada categoria ETHOS, com ara el sexe, la nacionalitat, l'edat, unitats familiars o qualsevol altra que es consideri rellevant.

En aquest sentit, també hi ha opcions per **millorar l'elaboració del qüestionari**, ja que s'han detectat algunes mancances amb la provisió d'informació. La més evident ha estat la referent a la nacionalitat, atès que alguns municipis donaven les xifres per tota una classificació (per exemple, la població sense sostre), mentre que altres municipis informaven únicament sobre una o altra categoria ETHOS dins d'aquesta classificació. També cal dissenyar-ho de manera que en cap cas es deixin caselles buides quan la realitat és que no hi ha casos, i consti a la base de dades que la xifra corresponent és un zero (en comptes d'un valor perdut).

Tanmateix, resultaria molt pertinent **aterrar la definició de les categories ETHOS a la realitat metropolitana**: adequar les preguntes de manera que tots els actors entenguin exactament el mateix i no hi hagi cap dubte sobre què correspon amb cada categoria ni es produeixin solapaments. Per exemple, substituint o complementant les definicions més abstractes amb les situacions o els equipaments específics que existeixen al context metropolità, excloent aquells exemples o parts de les definicions que no formen part del context metropolità. Aquesta definició més específica de les categories s'hauria de plasmar a les preguntes del qüestionari per evitar que es pugui malinterpretar qualsevol concepte a l'hora d'introduir la informació.

Per altra banda, un element fonamental per conèixer i monitoritzar les situacions de sensellarisme i exclusió residencial consisteix en analitzar les evolucions d'un any a l'altre i les tendències a les sèries temporals. Cal establir per tant una sistematització de l'eina de recollida d'informació i els procediments per tal de **garantir sèries temporals estables, comparables i rigoroses**.

En aquesta línia, és imprescindible implantar i garantir un sistema per **obtenir la informació de tots els municipis de l'AMB**. En el cas dels municipis que no han proporcionat la informació, cal dissenyar una estratègia per incentivar que es reportin les dades municipals. Pel que fa als ajuntaments amb menor població que estan integrats dins d'una Àrea de Serveis Socials, cal garantir que es disposa de la informació desagregada. Es poden establir dues vies: demanar a la persona responsable de l'ASS que, a més de proporcionar la informació agregada per tota l'Àrea, també especifiqui quines són les xifres dels municipis que formen part de l'AMB; o bé contactar amb una persona responsable de cada municipi perquè proporcionï aquesta informació.

10. Polítiques metropolitanes per combatre l'exclusió residencial

El sensellarisme ha estat tradicionalment un problema d'àmbit local vinculat a l'actuació dels serveis socials. En l'agenda política i mediàtica s'acostuma a definir el sensellarisme com l'expressió més extrema de la pobresa a les societats riques i s'identifica amb el fet de viure al carrer. En conseqüència, les polítiques impulsades per abordar aquesta problemàtica s'han emmarcat en l'àmbit del control i de la convivència a l'espai públic o dels serveis socials, ambdós de competència municipal. A l'Estat espanyol, l'atenció a les persones sense sostre va ser assumida per entitats religioses pràcticament en exclusiva fins als anys 80 del segle XX i les administracions públiques la van considerar com una qüestió d'ordre públic fins als inicis de la constitució d'un sistema nacional de serveis socials (Rubio- Martín, 2018; Sales, 2023b).

Durant els darrers 20 anys han estat les administracions locals i les entitats del Tercer Sector les que han impulsat el desenvolupament de polítiques focalitzades sobre les persones sense llar i la professionalització de les tasques d'acompanyament i intervenció social. Aquest impuls ha suposat la posada en marxa de serveis i equipaments per proveir allotjament temporal i, en els últims anys, l'arrencada de projectes pilot basats en l'accés a un habitatge estable com a primer pas del procés de recuperació de les persones ateses (*housing first*).

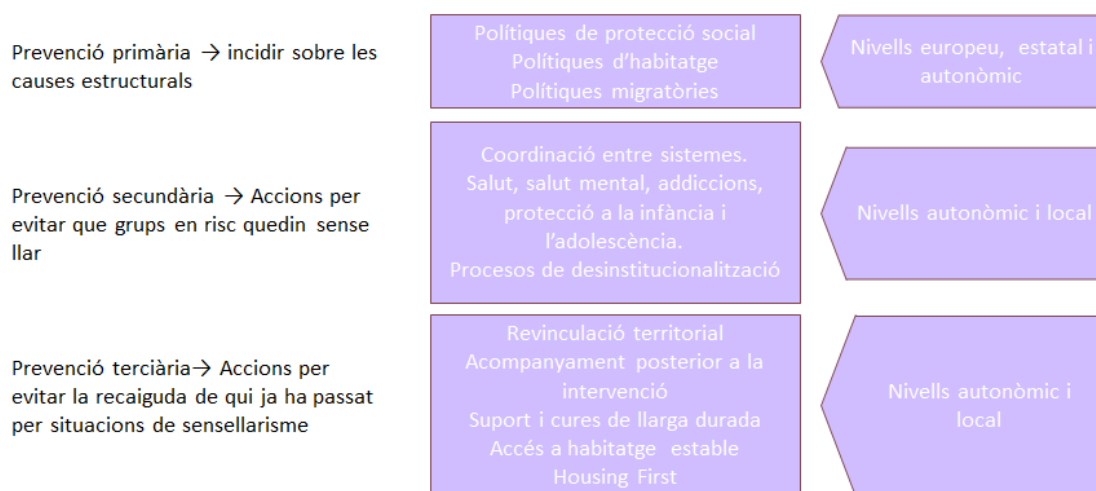
L'entramat assistencial i les innovacions en matèria d'intervenció social han crescut en paral·lel a un increment generalitzat del nombre de persones que pateixen totes les situacions d'exclusió residencial i de sensellarisme descrites per les categories ETHOS (Edgar, 2012). En un context marcat per la crisi sostinguda d'accés a l'habitatge, les insuficiències del sistema de garantia de rendes, la precarietat laboral que afecta a les persones i llars de rendes baixes i l'exclusió social, residencial i administrativa de les persones migrants, la capacitat de les polítiques socials per facilitar la sortida del sensellarisme a la població atesa és clarament inferior a la generació de noves situacions de pobresa extrema i de manca d'habitatge i allotjament (Sales, 2024),

Reduir de manera significativa el sensellarisme requeriria actuacions en quatre nivells: provocar transformacions que incideixin en les seves causes estructurals, crear mecanismes de prevenció de la pèrdua de l'habitatge i de l'allotjament dirigits a població especialment vulnerable, millorar la capacitat d'atenció i d'acompanyament a les persones sense llar, i desplegar programes d'estabilització residencial de les persones ateses pels serveis per combatre el sensellarisme. Manlevant la terminologia sanitària, fan falta eines de prevenció primària (que incideixin en les causes estructurals), secundària (focalitzada en grups de risc) i terciària (per evitar les recaigudes). Des d'aquesta perspectiva, les polítiques preventives haurien de rebaixar la creixent sobrecàrrega en les polítiques reactives i en funció de la seva intensitat, reduir l'impacte de les diferents formes de sensellarisme (Gaetz i Dej, 2017).

Però mentre les actuacions de resposta a l'exclusió residencial formen part de les competències de l'administració local, la prevenció planteja importants reptes de governança. Incidir en les causes estructurals del sensellarisme i l'exclusió residencial requereix actuacions i modificacions normatives molt allunyades de l'àmbit municipal; les polítiques migratòries, les legislacions laboral o d'habitatge o les polítiques de seguretat social es decideixen en els nivells estatal o europeu. Una part de les possibles

mesures de prevenció secundària, adreçades a grups poblacionals que presentin riscos especialment elevats d'exclusió residencial, es poden situar en el nivell dels serveis socials municipals però requereixen la implicació de l'administració autonòmica en la mesura que altres sistemes de protecció són competència de la Generalitat de Catalunya; per prevenir situacions de sensellarisme en els processos de desinstitucionalització, per exemple, cal una coordinació efectiva entre els serveis socials i altres sistemes com el de protecció a la infància i l'adolescència, els serveis penitenciaris o els serveis sanitaris. I per dur a terme actuacions de prevenció terciària, la implicació de nivells supramunicipals torna a ser imprescindible, doncs fan falta habitatges destinats a programes d'estabilització residencial i mecanismes de garantia de rendes prou sòlids per fer possible que l'acompanyament dels serveis socials sigui efectiu.

Gràfica 31. Governança de les polítiques de prevenció del sensellarisme i l'exclusió residencial

Font: elaboració pròpia.

La coordinació entre els diferents nivells de l'administració és imprescindible per desenvolupar polítiques preventives amb impacte sobre l'exclusió residencial, però la coordinació entre administracions locals també ha esdevingut necessària per fer possibles i sostenibles polítiques pròpies dels serveis socials i de l'àmbit local. El tradicional focus en les situacions més visibles de sensellarisme, les que s'expressen al carrer, ha comportat que els serveis es concentrassin allà on es detectaven més persones dormint al ras. Com en altres regions metropolitanes europees, Barcelona ha generat serveis que han esdevingut d'abast metropolità. En una enquesta realitzada l'any 2021 a una mostra de persones allotjades en serveis residencials de la ciutat (Sales, 2022), només un 10% afirmaven haver viscut a Barcelona des de sempre i un 50% expressaven que feia menys de cinc anys que hi vivien. Al mateix temps, mentre un 22% de les persones enquestades manifestaven haver viscut al carrer més d'un any, un 85% deien portar més d'un any sense llar encadenant allotjament de fortuna o temporals. Les trajectòries d'exclusió residencial prèvies a quedar-se sense sostre s'inicien molt sovint fora de la ciutat i la cerca de mitjans per sobreviure comporta una mobilitat cap al centre de la metròpoli (Pitarch, 2019).

El volum que ha anat adquirint el sensellarisme de carrer fora del municipi de Barcelona ha implicat l'impuls de nous serveis i l'increment dels recursos per dotar els serveis socials enfront l'exclusió residencial. Aquest increment, però, ha estat desigual. Les polítiques d'atenció i d'empadronament, la disponibilitat de places d'allotjament o el plantejament o disseny dels dispositius d'atenció d'emergència (com els que es posen en marxa en moments de fred intens) difereixen substancialment i depenen de la prioritització de cada municipi.

Les polítiques adreçades a combatre altres formes d'exclusió residencial menys visibles també presenten una gran heterogeneïtat en l'Àrea Metropolitana i s'han convertit en un eix fonamental de l'activitat dels serveis socials atès que la crisi d'accés a l'habitatge és generalitzada. Les persones afectades teixeixen estratègies de supervivència i de cerca d'alternatives habitacionals que no entenen dels límits administratius municipals i la seva elevada mobilitat convida a plantejar la necessitat d'establir criteris comuns d'actuació en tot el continu urbà i mecanismes de coordinació entre serveis socials municipals.

Tenint en compte el context socioeconòmic i els marcs competencials, les polítiques locals haurien de centrar-se en millorar la capacitat d'actuació dels municipis i de les entitats socials en la prevenció, l'atenció i l'acompanyament de les persones sense llar i en situacions d'exclusió residencial. A continuació s'assenyalen quatre àmbits en què es podrien dur a terme projectes que constituïssin el punt de partida d'un abordatge metropolità del sensellarisme i l'exclusió de l'habitatge.

10.1. Resposta a les emergències

Atenent a la cartera de serveis vigent (Generalitat de Catalunya, 2010), els serveis socials disposen de dos tipus de recursos per fer front a la falta d'accés o la pèrdua de l'habitatge: l'acolliment temporal d'urgència i els serveis residencials temporals per a persones adultes en situació d'exclusió. Des de l'òptica de la cartera de serveis, doncs, els serveis socials s'encarregarien de facilitar allotjament temporal quan sorgeixen situacions urgents i sobrevingudes o d'administrar l'accés a centres residencials per persones sense llar.

En els últims anys, les situacions d'emergència en les que els serveis socials han de proporcionar allotjament de manera immediata s'han multiplicat. Quan es produeix un desnonament es fan càrrec d'acompanyar les persones i famílies afectades en la cerca d'alternatives o d'allotjar-les a l'espera d'un habitatge de la mesa d'emergències. Per fer efectiu aquest allotjament temporal d'emergència, sovint s'utilitzen pensions i establiments hotelers.

A la necessitat d'allotjament provocada pels desnonaments es sumen problemàtiques que també són assumides des dels serveis socials: un nombre creixent de persones sol·licitants de protecció internacional que esperen una primera cita amb el Programa Estatal d'Asil i Refugi, o que han vist denegada la seva sol·licitud, persones migrants de recent arribada que presenten situacions d'especial fragilitat i no tenen accés a cap solució residencial, dones supervivents de violència masclista que han perdut la possibilitat de fer ús del domicili familiar...

Les polítiques d'allotjament temporal d'emergència recauen sobre els municipis que les han anat construint en funció de les necessitats, els recursos i les voluntats polítiques. La falta de coordinació i coherència té conseqüències sobre l'equitat i l'eficiència de l'atenció. La gran mobilitat de la població que pateix l'exclusió residencial, derivada de les dificultats per establir el seu domicili, implica que les dinàmiques de les persones i famílies ateses no es corresponguin amb els límits administratius municipals. La diversitat de criteris a l'hora d'oferir atenció social i allotjament entre municipis i àrees bàsiques propers genera greuges comparatius i estratègies de relació amb l'administració basades en aquestes diferències de tracte. Aquestes estratègies no només estan condicionades pels criteris d'accés i de permanència a dispositius d'allotjament temporal sinó també als criteris d'empadronament i a les eines administratives amb les que els municipis fan valdre el dret a l'empadronament sense domicili.

A les polítiques d'allotjament temporal d'emergència consistents en mobilitzar recursos per facilitar habitacions en pensions o establiments hotelers s'afegeixen les actuacions adreçades a oferir una situació alternativa a viure al carrer a les persones sense sostre en situacions excepcionals que s'han d'atendre de forma urgent. Per una banda, circumstàncies personals que generen una especial fragilitat porten als serveis

socials a gestionar aquestes alternatives per persones d'edats avançades, famílies amb menors d'edat a càrrec, persones que cauen malaltes estant al carrer, etc. Per l'altra, situacions d'excepcionalitat que posin en perill la integritat física de les persones sense sostre fan que les administracions locals posin en marxa dispositius d'emergència. Les més habituals d'aquestes situacions són les provocades per inclemències meteorològiques com el fred.

Centres d'Urgències i Emergències Socials Metropolitans

El Centre d'Urgències i Emergències Socials de Barcelona ofereix servei a 24 municipis l'AMB emparat per un conveni vigent des de l'any 2015. El CUESB dona resposta a urgències socials en horaris en que altres serveis no estan operatius per, posteriorment, derivar-hi les persones afectades. La pèrdua de l'habitatge, així com les situacions d'especial fragilitat derivades de viure en situació de carrer o de precarietat habitacional, s'han convertit en una de les tasques fonamentals del servei.

L'augment de les situacions d'urgència a la ciutat de Barcelona i a la resta de l'AMB sobrepassa la capacitat d'actuació d'un servei dimensionat per la realitat de fa gairebé 10 anys i planteja la necessitat d'altres centres similars que puguin coordinar-se a escala metropolitana

Establir criteris compartits en l'atenció a les emergències socials

La diversitat de criteris en l'atenció a les emergències en el continuïum urbà de l'AMB fa necessari que s'estableixin criteris compartits en el reconeixement del dret a l'atenció social (i en conseqüència, en l'articulació administrativa del dret a l'empadronament), i en la provisió i gestió de l'allotjament temporal d'emergència.

10.2. Intervenció social a l'espai públic

Les polítiques d'abordatge del sensellarisme tenen el seu origen en la preocupació per la presència de persones dormint al ras. Mentre que altres formes d'exclusió residencial són invisibles per la ciutadania i les administracions públiques, l'augment de persones sense sostre als carrers de les ciutats provoca reaccions de preocupació o de rebuig i situa el problema en l'agenda mediàtica i política local (Sales, 2022). A l'Estat Espanyol, el sensellarisme no va constituir un problema propi dels serveis socials fins els 80; fins llavors, era considerada una qüestió d'ordre públic abordada pels cossos policials (Rubio-Martín, 2018).

Els equips de carrer o serveis d'intervenció social en medi obert neixen per vincular persones que viuen al ras considerades especialment vulnerables o fràgils i per motivar que iniciïn una relació amb els serveis socials que les porti a iniciar un procés de recuperació i a sortir d'aquesta situació. Seguint la lògica dels anys 90 i principis dels 2000, aquests serveis tenen com a funció principal "treure persones del carrer".

Però malgrat que l'eix fonamental de l'acció dels serveis d'espai públic de les grans ciutats europees durant els seus primers anys d'existència fou vincular les persones sense sostre amb els serveis socials o amb recursos d'atenció i allotjament, els canvis que s'han produït en els darrers quinze anys en les dinàmiques d'exclusió social han obligat a revisar les expectatives. L'augment del nombre de persones sense sostre i la saturació dels refugis i centres residencials dificulten –sovint impossibiliten– oferir allotjament immediat a les persones en situació de carrer.

En aquest context, els objectius del treball amb persones sense sostre en medi obert no giren necessàriament al voltant de l'accés a un recurs residencial, sinó que se centren en donar resposta a les necessitats de persones que han de subsistir sense allotjament o alternant allotjaments precaris amb el carrer. En un primer moment, la intervenció en medi obert consisteix a prospectar, detectar i establir un primer vincle i en un segon moment a facilitar l'accés a altres serveis o fixar, conjuntament amb la persona atesa, un pla de millora de la seva situació que permeti obtenir fites raonables sent conscients de les barreres personals i institucionals que impedeixen la seva sortida del sensellarisme.

Els serveis d'intervenció social en medi obert faciliten l'exercici d'alguns drets a les persones sense sostre a través de l'acompanyament i l'activació de recursos (entre els quals no sempre està l'allotjament): recuperació de la documentació oficial, tramitació de l'empadronament i de la targeta sanitària (i suport en l'accés als serveis sanitaris si és necessari), orientació jurídica i administrativa, suport en la tramitació de prestacions, etc. En paral·lel treballen amb els veïnats per mediar en possibles conflictes amb les persones que pernocten al ras i per activar recursos comunitaris, constituint la font més fiable de dades sobre la realitat del sensellarisme de carrer a les ciutats.

Serveis d'intervenció social a l'espai públic

El creixement del nombre de persones en situació de carrer en els municipis de l'AMB posa en relleu la necessitat d'impulsar la creació de serveis d'intervenció social a l'espai públic (o equips de carrer).

El Marc d'Acció per l'Abordatge del Sensellarisme a Catalunya, aprovat per la Generalitat l'any 2021 preveu el finançament de polítiques dirigides a l'atenció i acompanyament a persones sense sostre i sense llar en les situacions descrites en les categories ETHOS 1, 2, 3 i 4

Aquest impuls obre oportunitats per iniciar o potenciar línies de treball a l'espai públic.

Crear espais de reflexió metodològica i de treball interadministratiu.

Són molts els actors de les administracions que intervenen en les situacions de pobresa que s'expressen a l'espai públic. La intervenció social ha d'estar coordinada amb altres tipus d'intervenció, especialment amb l'activitat de cossos policials i de serveis de neteja.

Centres diürns de baixa exigència i espais de referència.

Calen espais on les persones que estan en situació de carrer puguin cobrir algunes necessitats bàsiques. Actualment, la dispersió de serveis d'higiene (dutxes), de serveis d'alimentació i de centres oberts força la mobilitat al llarg del dia i dificulta que les persones ateses estableixin vincles amb els serveis.

Centres que facilitessin serveis d'higiene, consignes, alimentació, connectivitat i recàrrega d'aparells electrònics, i que servissin com a espais de referència per les persones en situació de carrer facilitarien el vincle i la relació amb els serveis socials.

La necessària dispersió d'aquests equipaments en el territori depèn d'acords entre municipis i de compromisos compartits.

10.3. Allotjament temporal i acompanyament social

A l'informe "8th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023", FEANTSA (2023) alerta que l'increment de l'allotjament temporal per a persones sense llar arreu d'Europa no està reduint el sensellarisme. L'informe subratlla que la dependència de l'allotjament temporal no resol la principal causa de l'exclusió residencial: l'accés a un habitatge o un espai residencial estable. Davant les creixents situacions d'emergència, les ciutats europees estan abocant recursos en l'allotjament temporal i no s'estan potenciant de manera decidida les polítiques basades en l'accés a l'habitatge.

Tanmateix, la lògica dels equipaments residencials per a persones sense llar és coherent amb la dels propis serveis socials. L'allotjament és un element clau per fer possible l'acompanyament i el procés de recuperació que duu a la persona a superar la situació d'exclusió en la que es troba temporalment. La necessitat d'oferir una solució residencial circumstancial i l'augment de la pressió sobre el sistema d'atenció a les persones sense llar fa que els centres residencials continuïn sent un element fonamental dels sistemes d'atenció al sensellarisme.

Aquests centres, però, han canviat substancialment en els darrers anys per garantir la intimitat i promoure l'autonomia de les persones ateses. El model basat en albergs nocturns, pensats per oferir refugi durant la nit, ha estès el seu horari, va perdent pes en relació als centres residencials amb atenció 24 hores que ofereixen habitacions petites o individuals. S'estan creant centres col·lectius en els que les habitacions són substituïdes per petits apartaments on la persona resident pot decidir les seves rutines i administrar la seva vida quotidiana alhora que rep un suport social adaptat a les seves necessitats.

Nous centres residencials

Les característiques dels centres residencials incideixen en les oportunitats de les persones de refer-se de situacions de sensellarisme i d'exclusió social greu. Disposar d'espais íntims, com una habitació individual o gaudir d'horaris que no resultin rígids o incompatibles amb les activitats de la vida quotidiana, són elements molt valorats per les persones que en fan ús.

Alguns exemples de centres residencials pensats per garantir la intimitat i potenciar l'autonomia:

Centre Residencial d'Inclusió Creu dels Molers: amb habitacions individuals i suport personalitzat per a persones en situació de sensellarisme.⁶

La Violeta, centre per donar atenció a dones en fase inicial d'exclusió residencial.⁷

Allotjaments amb serveis col·lectius Tànger, amb apartaments individuals per a persones en situació de sensellarisme.⁸

⁶ <https://www.sidserveissocials-bcn.org/ca/centres-residencials-dinclusio>

⁷ <https://www.assis.cat/blog/inauquem-la-violeta/>

⁸ <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2019/05/08/obren-els-nous-allotjaments-amb-serveis-collectius-per-a-persones-sense-llar-del-carrer-tanger/>

10.4. Estabilització residencial

L'increment d'atencions en els serveis per a persones sense llar a les ciutats europees no només està causat per l'augment de les situacions de pèrdua de l'habitatge, també per les creixents dificultats que es troben les persones ateses pels serveis socials per accedir a solucions residencials estables. Els equipaments que proveeixen allotjament temporal i acompanyament social de manera temporal han estat dissenyats perquè l'estada suposi una recuperació de l'autonomia personal, econòmica i residencial de les persones, però la falta d'habitatge assequible dilata indefinidament la necessitat d'un lloc per viure.

Els serveis socials s'enfronten a l'exclusió de l'habitatge sense les eines per facilitar l'estabilització residencial de les persones a les que atenen. Aquesta és una de les raons per les quals, la principal innovació metodològica en matèria d'atenció a les persones sense llar de les últimes dècades ha estat l'extensió de la metodologia "Housing First". El punt de partida d'aquesta proposta d'intervenció social, que va ser sistematitzada per primer cop a Nova York als anys 90 pel psicòleg Sam Tsemberis (2004), és proporcionar un habitatge estable a les persones sense sostre com a primer pas del seu procés de recuperació. Pathways to Housing, l'organització liderada per Tsemberis, va començar a finals dels 90 un programa adreçat a persones sense sostre amb llarga trajectòria de vida al carrer i amb necessitats molt complexes derivades de problemes de salut mental o d'addiccions.

Les persones que entraven al programa passaven directament del carrer a un apartament, a casa seva, i allà iniciaven el seu procés de recuperació. Un procés que sovint és llarg i que requereix d'un acompanyament social i sanitari intens que s'adequa permanentment a les necessitats de persones que molt sovint acumulen un llarg historial de conflicte amb serveis socials, hospitals o albergs. A la Guia Housing First Europa, de juny de 2016, entitats i persones expertes d'arreu del continent van recollir els elements fonamentals d'aquesta modalitat d'intervenció social i van establir les orientacions tècniques per a posar en marxa projectes d'acompanyament social i accés a l'habitatge per a persones sense llar que puguin ser considerats *Housing First*. La guia desenvolupa vuit principis:

- 1) l'habitatge és un dret i, en conseqüència, no pot estar subordinat o condicionat pel tractament o l'acompanyament social;
- 2) les persones ateses han de poder triar com volen viure;
- 3) s'ha de separar la provisió d'habitatge i la de l'acompanyament social;
- 4) la intervenció s'orienta a la recuperació de la persona i posa el seu benestar en el centre;
- 5) l'adopció d'un enfoc de reducció de danys en referència a l'ús de substàncies addictives;
- 6) les persones ateses s'han de poder comprometre amb el seu procés de recuperació sense temor a sancions;
- 7) l'atenció ha d'estar centrada en la persona;
- 8) l'acompanyament ha de ser flexible i ha d'estar disponible durant el temps necessari.

La metodologia *Housing First* s'estén a partir de les moltes avaluacions que n'evidencien la seva eficàcia proporcionant una sortida de la situació de carrer a persones amb problemàtiques molt complexes que no havien trobat el seu encaix en serveis orientats segons el model tradicional "d'escala d'atenció". Davant la cursa d'obstacles que significa entrar en un circuit d'atenció on l'accés a l'allotjament és temporal i està condicionat al compliment de les condicions establertes pels professionals que orienten la recuperació, *Housing First* suposa un canvi de paradigma: la persona atesa té garantit l'habitatge de manera indefinida amb l'única condició de respectar les normes de convivència amb el veïnat. L'acompanyament social, les fites acordades entre la persona i els seus referents socials, no condicionen la permanència en el programa i en l'habitatge.

Els principals entrebancs per desenvolupar projectes basats en aquesta metodologia són la poca disponibilitat d'habitatges per convertir els projectes pilot, habitualment exitosos, en polítiques públiques de major escala (Sales, 2023a) i les dificultats per crear equips multidisciplinars que portin a terme el seguiment d'uns casos que presenten una alta complexitat. Tanmateix, el creixement dels programes basats en *Housing First* comptant amb habitatge públic i les aliances amb el Tercer Sector Social per captar habitatge del mercat privat per usos socials són línies de treball que s'han de seguir impulsant i que poden oferir resultats rellevants amb les persones amb trajectòries d'exclusió social i de vida al carrer més llargues i complexes.

Els estudis avaluatius sobre la metodologia *Housing First* indiquen que l'acompanyament intensiu i multidisciplinar i la seguretat i l'estabilitat en la tinença de l'habitatge són els factors clau del seu èxit (Padgett et al, 2016; Woodhall-Melnik i Dunn, 2016; Stefancic i Tsemberis 2007). Altres projectes basats en els mateixos principis s'estan duent a terme amb bons resultats per grups de població amb grans dificultats per accedir a un habitatge estable i necessitats socials complexes. En seria un exemple el projecte VESTA⁹ que s'està desenvolupant en quatre municipis de la zona Besòs de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Programa “Housing First” metropolitana

El Marc d'Acció per l'Abordatge del Sensellarisme a Catalunya, aprovat per la Generalitat l'any 2021 preveu el finançament de polítiques dirigides a l'atenció i acompanyament a persones sense sostre i sense llar en les situacions descrites en les categories ETHOS 1, 2, 3 i 4, i declara la voluntat d'impulsar la metodologia *Housing First* per abordar les situacions més complexes.

Un projecte de dimensió metropolitana podria optimitzar l'assignació d'habitatges i el desplegament dels equips d'intervenció social aparellats.

Impuls de programes pilot: extensió del projecte VESTA

Els programes impulsats per diversos ajuntaments, amb participació de les entitats socials arrelades al territori poden ajudar a superar l'abordatge localista de l'atenció al sensellarisme i l'exclusió residencial.

El projecte pilot VESTA, desenvolupat a Santa Coloma, Badalona, Sant Adrià del Besòs i Montcada i Reixac, amb l'impuls del Consorci del Besòs i la implicació de Sant Joan de Déu Serveis Socials i Càritas Diocesana de Barcelona, és una experiència traslladable a escala metropolitana o replicable en altres municipis.

⁹ <https://solidaritat.santjoandedeu.org/ca/vesta-un-projecte-dinnovacio-social-pel-sensellarisme-femeni/>

11. Referències bibliogràfiques

- Alarcón, P.; Romea, F.; Sales, A. (2023) Serveis socials i polítiques públiques enfront l'exclusió residencial a Barcelona a IERMB (2023) Recerca Urbana per transformar. https://www.institutmetropoli.cat/wp-content/uploads/2023/11/ANUARI_IERMB_2023_web.pdf
- Antón-Alonso, F.; Porcel, S.; Donat, C.; Bosch, J. (2021). Exclusió socioresidencial a l'àrea metropolitana de Barcelona. Institut Metròpoli. <https://www.institutmetropoli.cat/ca/estudi/exclusio-socioresidencial-a-larea-metropolitana-de-barcelona/>
- Cugat.cat. (2023, 20 d'octubre). *16 persones dormen al ras cada nit a Sant Cugat*. Cugat.cat. https://www.cugat.cat/noticies/societat/164764/16-persones-dormen-al-ras-cada-nit-a-sant_cugat
- Culmia (2023). *Acceso a vivienda en España. Objetivo Cataluña*. Novembre 2023. https://desafiovivir.com/wp-content/uploads/2023/12/20231127-Culmia_Acceso-a-vivienda-en-Espana_Objeto-Cataluna.pdf
- Donat, C. (2024). "La (in)accessibilitat a l'habitatge de lloguer a la metròpoli de Barcelona", *Papers*, 66: 49-64. <https://raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/429359>
- Edgar, B. (2012). The ETHOS definition and classification of homelessness and housing exclusion. *European Journal of Homelessness*, 6(2), 219-225. https://www.feantsaresearch.org/download/ejh6_2_resp_ethosdef14957038748931638958.pdf
- FEANTSA. (2005, 1 d'abril). *ETHOS typology on homelessness and housing exclusion*. FEANTSA. <https://www.feantsa.org/en/toolkit/2005/04/01/ethos-typology-on-homelessness-and-housing-exclusion>
- FEANTSA, 2006: *ETHOS – Taking stock*. Disponible a: <https://www.feantsa.org/download/ethospaper20063618592914136463249.pdf>.
- FEANTSA (2023). *8th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*. FEANTSA. https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/2023/OVERVIEW/Rapport_EN.pdf
- FEANTSA (2024). *9th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*. FEANTSA. https://www.feantsa.org/public/user/Activities/events/2024/9th_overview/Rapport_-_EN.pdf
- Fitzpatrick, S., Pawson, H., & Watts, B. (2020). The limits of localism: a decade of disaster on homelessness in England. *Policy & Politics*, 48(4), 541-561. <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/pp/48/4/article-p541.xml>
- Gaetz, S. & Dej, E. (2017) *A new direction: a framework for homelessness prevention*. Canadian Observatory on Homelessness Press. https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/attachments/COHPreventionFramework_1.pdf
- Generalitat de Catalunya. (2010, 11 d'octubre). *Decret 142/2010, pel qual s'aprova la Cartera de Serveis Socials 2010-2011*. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), núm. 5737. <https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2010/10/11/142>
- Gómez, C. M., Ramos, J. de los Á., Gómez, J. de D., Muñoz, K., García del Vello, M. T., Ruiz Díaz-Reixa, M., y Gálvez, V. (2024). Voces contra el racismo inmobiliario. *Provivienda*. <https://provivienda.org/nodiscriminacion/wp-content/uploads/2024/10/Voces-contra-el-racismo-inmobiliario-2024.pdf>

- Hermans, K. (2024). Toward a harmonised homelessness data collection and monitoring strategy at the EU-level. *European Journal of Homelessness*, 18(1), 191-219. https://event5.homeless-platform-events.eu/media/k54diddf/eujus20a_mlc5_23-24-oct_final-paper_-final_231116.pdf
- Horvat, N.; Coupechoux, S. (2023). *8th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*. FEANTSA. https://www.feantsa.org/public/user/Resources/reports/2023/OVERVIEW/Rapport_EN.pdf
- Horvat, N.; Coupechoux, S. (2024). *9th Overview of Housing Exclusion in Europe 2023*. FEANTSA. https://www.feantsa.org/public/user/Activities/events/2024/9th_overview/Rapport_-_EN.pdf
- Infograma. (2024, 19 de juny). *Desnonaments i sensellarisme: un drama diari*. Infograma. <https://www.infograma.cat/desnonaments-i-sensellarisme-un-drama-diari/>
- Línia Xarxa. (2024, 10 de desembre) *Sensellarisme a l'Hospitalet: prop de 150 persones al carrer*. Línia Xarxa. <https://liniaxarxa.cat/noticies/sensellarisme-a-lhospitalet-prop-de-150-persones-al-carrer/>
- Mañas, M. i Menta, N. (2019). "L'atenció als infants, adolescents i joves migrants no acompanyats des de la ciutat", *Barcelona Societat*, 24. https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista/16_experiencies_marina_manas_bcn24_cat.pdf
- Navarro, C. (2005). Indicadores de Vivienda y Exclusión, *Documentación Social*, 138: 173-190.
- Observatori Metropolità de Gènere (2024). *Violència contra les dones. Dades anuals*. Consell Comarcal del Baix Llobregat i Àrea Metropolitana de Barcelona.
- Oficina Municipal de Dades. (2023). *Anuari Estadístic de la Ciutat de Barcelona 2022*. Departament d'Estadística i Difusió de Dades, Ajuntament de Barcelona.
- Quesada, A.; Ruiz, E.; Castilla, E.; Bertran, L.; Álvarez, A. (2024). L'habitatge assequible i de lloguer social al PDU metropolità. *Papers*, 66: 99-119. <https://raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/429362>
- Padgett, D., Henwood, B. F., & Tsemberis, S. J. (2016). *Housing First: Ending homelessness, transforming systems, and changing lives*. Oxford University Press, USA.
- Palerm, E.; Palomera, A.; Domingo, G. (2022). *Ocupaciones. Un tipo histórico de vivienda insegura, precària e informal*. Observatori Desc, amb el suport de l'Ajuntament de Barcelona. <https://observatoridesc.org/es/ocupaciones-vivienda-tipo-historico-vivienda-precaria-insegura-e-informal>
- Pitarch Rodríguez, L. (2020). *Perdidas en la ciudad: juventud sin techo en las ciudades imantadas: entre la seguridad humana y la exclusión social* (Tesis doctoral). Universitat Autònoma de Barcelona (Recuperat de <https://ddd.uab.cat/record/238235>).
- Rodríguez, D. (coord). (2022). *Informe sobre exclusión y desarrollo social en Cataluña. Resultados de la Encuesta sobre Integración y Necesidades Sociales 2021*. Fundación FOESSA. <https://www.foessa.es/main-files/uploads/sites/16/2022/02/Informes-territoriales-2022-Catalu%C3%B1a.pdf>
- Rubio-Martín, M. J. (2018). De aquellos barro, estos lodos. Un intento fallido de responsabilización pública: las personas sin hogar. *Cuadernos de Trabajo Social*, 31(2), 479. <https://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/view/56406>
- Ruiz, P., Palomera, J., & Ill, M. (2024). Informe sobre alquiler e inseguridad en España. IDRA https://idrabcn.com/es/wp-content/uploads/sites/2/2024/12/INFORME-ALQUILER-INSEGURIDAD_IDRA.pdf
- SAIER (2022). *Memòria del Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER) i Programa Nausica 2022*. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/novaciudadania/sites/default/files/documents/memoria-saier-2023.pdf>

- Sales, A. (2021). Las políticas frente al sinhogarismo: Del rechazo o la compasión al reconocimiento de derechos. en A. M. Huesca González & R. O. Grimaldo Santamaría (Coords.), *Aspectos sociales en la Seguridad Ciudadana* (pp. 209-222). Dykinson.
- Sales, A. (2022). La dimensió metropolitana del sensellarisme: trajectòries de la població atesa als centres residencials de Barcelona, a IERMB (2022). *Cap a la metròpoli 2030. Reptes emergents, coneixements innovadors. Anuari Metropolità de Barcelona 2021*. Bellaterra: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. https://www.institutmetropoli.cat/wp-content/uploads/2022/07/ANUARI_IERMB_2021_Web.pdf
- Sales, A. (2023a). "Housing First" a Barcelona, de programa pilot a política pública per combatre el sensellarisme a DD.AA. (2023) *Habitatge Barcelona 2015-2023*. Ajuntament de Barcelona i Barcelona Regional, pp. 231-233.
- Sales, A. (2023b). "Model català d'acompanyament i atenció a les persones sense llar", *Col·lecció Inclusió Social*, 11, Departament de Drets Socials, Generalitat de Catalunya. https://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Article/model_catala_acompanyament_persones_sense_llar.html
- Sales, A. (Coord.). (2024). *Diagnosi sobre el sensellarisme i l'envelliment a Barcelona 2024*. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxiu-documents/diagnosi-sensellarisme-envelliment-barcelona-2024.pdf>
- Sender, M., Donat, C., Bosch, J., López, J., Gigling, M., Hernández, R., Arcarons, A., Rodríguez, I., Trilla, C. (2021). *L'impacte de la Covid-19 en el sistema residencial de la metròpoli de Barcelona*. 2020. Barcelona. Observatori Metropolità de l'Habitatge de Barcelona. https://www.ohb.cat/wp-content/uploads/2021/09/Informeannual_2020.pdf
- SJM (2022). [Diferencias que generan desigualdad. Informe CIE 2022](#). Servicio Jesuita a Migrantes.
- Stefancic, A., & Tsemberis, S. (2007). Housing First for long-term shelter dwellers with psychiatric disabilities in a suburban county: A four-year study of housing access and retention. *The journal of primary prevention*, 28(3), 265-279. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17592778/>
- Taula Sense Llar Badalona. (2023, 31 de maig) *El quart recompte de persones sense llar a Badalona localitza 90 persones dormint al carrer*. Taula Sense Llar Badalona. <https://www.taulasensellarbadalona.cat/el-quart-recompte-de-persones-sense-llar-a-badalona-localitza-90-persones-dormint-al-carrer/>
- Tsemberis, S. (2010). *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction*. New York: Hazelden.
- Woodhall-Melnik, J. R., & Dunn, J. R. (2016). A systematic review of outcomes associated with participation in Housing First programs. *Housing Studies*, 31(3), 287-304. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02673037.2015.1080816>

Índex de taules

Taula 1. Categories residencials, categories operatives de la classificació ETHOS, indicadors emprats i fonts	10
Taula 2. Evolució de la taxa de sobrecàrrega severa de les despeses de l'habitatge (>60% incloent amortitzacions) segons característiques socioeconòmiques (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos). AMB, 2016/17 - 2021/22.....	15
Taula 3. Descripció de les variables vinculades amb el risc d'exclusió residencial. AMB, 2021/22.....	17
Taula 4. Resum dels resultats dels models de regressió logística per als diferents tipus de llars en funció de les variables sociodemogràfiques. AMB, 2021/22.....	25
Taula 5 Població sense sostre que viu en un espai públic a la intempèrie segons municipi, 2021-2022 i evolució.....	27
Taula 6. Població sense sostre pernoctant en un alberg i/o forçada a passar la resta del dia en un espai públic segons municipi, 2020 i 2022, i percentatge de dones, 2022.	30
Taula 7. Població sense sostre en albergs o centres per a persones sense llar de forma temporal segons municipi i sexe, 2020 i 2022.....	33
Taula 8. Persones que viuen en equipaments específics per a dones i els seus fills i filles en situació de violències masclistes segons municipi, 2020 i 2022.....	34
Taula 9. Persones que viuen en allotjaments temporals reservats a persones immigrants i demandants d'asil, i percentatge de dones, 2022.	36
Taula 10. Indicadors sobre els infants i adolescents emigrats sols segons servei territorial, 30/04/2024.	40
Taula 11. Persones que viuen en allotjaments amb recolzament sostingut degut a la condició de persones sense llar i percentatge de dones segons municipi, 2020 i 2022.	42
Taula 12. Persones que viuen en un habitatge amb règim de tinença insegur: sense pagar lloguer, i percentatge de dones, 2022.....	46
Taula 13. Persones que viuen sota l'amenaça de desnonament i percentatge de dones segons municipi, 2022.....	49
Taula 14. Nombre de llançaments iniciats als partits judicials de l'AMB, percentatge sobre el total i rati per cada 1.000 habitants. 2020, 2022 i evolució (%).	52

Taula 15. Evolució de la població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o del lloguer segons característiques socioeconòmiques. AMB, 2016/17 – 2021/22.....	54
Taula 16. Persones que viuen en estructures temporals o no convencionals i percentatge de dones segons municipi, 2022.	58
Taula 17. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges en situació de privació residencial severa* segons característiques socioeconòmiques. Percentatges. AMB, 2016/17 – 2020/21.....	60
Taula 18. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges sobreocupats segons característiques socioeconòmiques. AMB, 2016/17 – 2021/22.....	63
Taula 19. Nombre de persones als municipis de l'AMB segons les categories residencials ETHOS Light.	65

Índex de gràfiques

Gràfica 1. Evolució de la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >40% ingressos). AMB, 2016/17-2021/22.....	13
Gràfica 2. Evolució de la taxa de sobrecàrrega de les despeses d'habitatge de les llars en lloguer (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >40% ingressos). AMB, 2016/17-2021/22.....	14
Gràfica 3. Evolució de la taxa de sobrecàrrega severa de les despeses d'habitatge (>60% incloent amortitzacions). Total de població i percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos. AMB, 2016/17 – 2021/22.	14
Gràfica 4. Evolució de la població que viu en llars amb sobrecàrrega severa de les despeses de l'habitatge (taxa >60% incloent amortitzacions). Total i col·lectius amb més dificultats (percentatge de persones que viuen en llars on les despeses d'habitatge >60% ingressos). AMB, 2016/17 – 2021/22.....	16
Gràfica 5. Distribució de les categories de resposta de les preguntes del qüestionari a les dues dimensions que sintetitzen el risc d'exclusió residencial (Capacitat de reacció i Privació percebuda/objectiva), AMB 2021/22.....	19
Gràfica 6. Caracterització dels grups de llars generats a partir de les variables originals. AMB, 2021/22.	20
Gràfica 7. Distribució de les llars de l'AMB a les dues dimensions que sintetitzen el risc d'exclusió residencial (Capacitat de reacció i Privació percebuda/objectiva) segons el tipus de llar al que pertanyen, 2021/22.....	21
Gràfica 8. Característiques de l'estructura de la llar dels diferents grups de llars. AMB, 2021/22.....	22
Gràfica 9. Característiques socioeconòmiques dels diferents grups de llars. AMB, 2021/22.....	23
Gràfica 10. Evolució de la població sense sostre vivint a un espai públic a la intempèrie a Barcelona. 2011-2023.....	28
Gràfica 11. Percentatge de dones sobre el total de persones detectades dormint al carrer per municipis de l'AMB, 2022.....	29
Gràfica 12. Evolució del nombre de persones allotjades als habitatges del programa Nausica d'atenció a refugiats segons el perfil de la població. Barcelona, 2020-2022.....	37
Gràfica 13. Nombre total de persones internades al CIE de Zona Franca (Barcelona), 2015-2022.....	38
Gràfica 14. Evolució del nombre d'arribades de població infant i adolescent no acompanyada. Serveis Territorials de Barcelona ciutat i de Barcelona Metropolitana, 2009-2023.....	39

Gràfica 15. Percentatge d'infants i joves emigrats sols segons situació administrativa per servei territorial, 2021-2024.	41
Gràfica 16. Evolució de la població sense llar en recursos d'allotjament i residencials de la Xarxa d'Atenció a les Persones Sense Llar de Barcelona (ETHOS 3 i 7), 2011-2023.	43
Gràfica 17. Evolució de la població vivint en habitatges ocupats (total i percentatge de la població que viu a la ciutat). Barcelona, 2017-2022.	47
Gràfica 18. Evolució del nombre d'expedients nous presentats i en gestió a la Mesa de valoració d'adjudicació d'habitatge per emergència social per pèrdua de l'habitatge. Barcelona, 2009-2022.	48
Gràfica 19. Nombre de llançaments arrendataris i hipotecaris iniciats. Partits Judicials de l'AMB, 2013-2022.	50
Gràfica 20. Percentatge anual de llançaments arrendataris i hipotecaris iniciats. Partits Judicials de l'AMB, 2013-2022.	51
Gràfica 21. Nombre de llançaments arrendataris i hipotecaris practicats. AMB, 2013-2022.	52
Gràfica 22. Percentatge anual de llançaments arrendataris i hipotecaris practicats. AMB, 2013-2022.	53
Gràfica 23. Evolució de la població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o del lloguer. Total de població i percentatge, AMB, 2016/17 – 2021/22.	53
Gràfica 24. Evolució del percentatge de població que viu en llars amb retards en el pagament de la hipoteca o el lloguer. Total i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2021/22.	55
Gràfica 25. Denúncies per violència masclista registrades als partits judicials de l'AMB, 2008-2023.	56
Gràfica 26. Evolució de la mitjana anual de persones que resideixen en assentaments irregulars. Barcelona, 2018-2022.	58
Gràfica 27. Evolució del nombre de persones i del percentatge de la població vivint en habitatges en situació de privació residencial severa*, AMB, 2016/17 – 2020/21.	59
Gràfica 28. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges en situació de privació residencial severa* segons característiques socioeconòmiques. Percentatges Total de la població i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2020/21.	61
Gràfica 29. Evolució de la taxa de sobreocupació. Nombre de persones i percentatge de la població vivint en habitatges sobreocupats, AMB, 2016/17 – 2021/22.	62
Gràfica 30. Evolució del percentatge de persones vivint en habitatges sobreocupats segons característiques socioeconòmiques. Total i col·lectius amb més dificultats, AMB, 2016/17 – 2021/22.	63
Gràfica 31. Governança de les polítiques de prevenció del sensellarisme i l'exclusió residencial.	69

Annex

Taula A1. Models de regressió logística dels diferents tipus de llars en funció de variables sociodemogràfiques, AMB 2021-2022

Variable	Estables		Precàries		En risc d'exclusió		
	B	Error	B	Error	B	Error	
Tipus de llar	Adult sol	-0,106	0,124	0,001	0,121	0,198	0,196
	Monomarental	-0,054	0,249	-0,428*	0,248	0,405	0,325
	Altres amb infants	0,160	0,132	-0,082	0,127	-0,348	0,218
	Ref: més d'un adult sense infants						
Lloc de naixement: almenys algú a l'estranger	-0,150	0,137	-0,320**	0,138	0,363*	0,198	
Règim de tinença	Propietat pagada	0,376	0,247	-0,434*	0,230	-0,124	0,357
	Hipoteca	-0,241	0,256	-0,017	0,237	0,491	0,379
	Lloguer	-0,599	0,253	-0,452*	0,237	1,946***	0,352
Ref: en cessió gratuïta							
Quintils: escala 1-5	0,807***	0,042	-0,184***	0,038	-1,837***	0,107	
Municipi: Barcelona	0,284***	0,103	-0,286***	0,099	-0,052	0,160	
Constant	-2,044***	0,325	0,440	0,310	1,051**	0,484	
N	2.084		2.084		2.084		
R ² de Nagelkerke	0,349		0,038		0,608		

*** Els coeficients són estadísticament significatius a nivell 0,001; ** 0,05; * 0,1

Font: EMCV 21-22

Recerca urbana
per transformar

Universitat Autònoma de Barcelona

Campus de Bellaterra

Plaça del Coneixement, edifici MRA, p. 2

08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)

tel.: 93 586 88 80

info@institutmetropoli.cat

www.institutmetropoli.cat

